

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Ασφάλεια και προστασία των γυναικών δημοσιογράφων σε ένοπλες συρράξεις:

Το ζήτημα της ατιμωρησίας.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αβράμη Κωνσταντίνα

Αθήνα, 2017

Τριμελής Επιτροπή:

Μαρούδα Μαρία–Ντανιέλλα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Περράκης Στέλιος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Αγαπίου-Ιωσηφίδου Καλλιόπη, Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου

Copyright © Αβράμη Κωνσταντίνα, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*στους γονείς μου
και τις αδελφές μου, Ελένη και Μιχαηλία,
για την αμέριστη συμπαράσταση και υποστήριξη
που δείχνουν καθ' όλη την διάρκεια της ακαδημαϊκής μου πορείας.*

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Διεθνούς Δικαίου και Διπλωματικών Σπουδών του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχοντας ολοκληρώσει την παρούσα διπλωματική εργασία, αισθάνομαι την ανάγκη και υποχρέωση, ως ελάχιστη ανταπόδοση, να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνησή της.

Πρώτα από όλους θα ήθελα να απευθύνω τις θερμές μου ευχαριστίες στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κα Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, για την ευκαιρία που μου έδωσε αρχικά να ασχοληθώ με ένα τόσο ενδιαφέρον αντικείμενο, που ανταποκρίνεται απολύτως στα επιστημονικά μου ενδιαφέροντα, καθώς και για την πολύτιμη καθοδήγηση, εμπιστοσύνη και εκτίμηση που μου έδειξε. Αλλά κυρίως την ευχαριστώ, γιατί μέσω της διδασκαλίας της με έμαθε να αγαπώ το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δικαίο. Επίσης, ευχαριστώ τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής και όλους τους καθηγητές/-τριες του Μεταπτυχιακού για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου μετέδωσαν.

Ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ ανήκει στο προσωπικό της Δ4 Διεύθυνσης του Υπουργείου Εξωτερικών για την καθοριστική βοήθεια που μου έχει προσφέρει. Σημαντικοί αρωγοί στην προσπάθειά μου, με υποστήριξαν, ήδη από τα χρόνια της άσκησης μου, και συνεχίζουν να με υποστηρίζουν σε κάθε φάση της ακαδημαϊκής μου πορείας. Ένα απλό ευχαριστώ είναι πολύ λίγο απέναντι στην αγάπη και την εμπιστοσύνη που μου δείχνουν.

Φυσικά, δεν θα μπορούσα να μην αναφερθώ στους αγαπημένους μου φίλους που ήταν και είναι πάντα δίπλα μου, και με τους οποίους μοιράστηκα τις χαρές, τον ενθουσιασμό, αλλά και τις λύπες και απογοητεύσεις καθ' όλη την διάρκεια του Μεταπτυχιακού, αλλά ιδίως κατά την συγγραφή αυτής της διπλώματικής. Ευχαριστώ πρώτη απ' όλους την Κέλλυ Πισιμίση, με την οποία μοιραζόμαστε την ίδια αγάπη για το Διεθνές Δίκαιο. Από την πρώτη στιγμή πίστεψε σε μένα και με ενθάρρυνε σε κάθε στάδιο των σπουδών μου. Πάντα με μια τεράστια δόση αισιοδοξίας στο λόγο της, μου υπενθύμιζε τα όνειρά μας και ήταν αυτή που πρώτη με έπιανε από το χέρι και με έβγαζε από το χάος των αγχωτικών μου σκέψεων. Ευχαριστώ, επίσης, τον Μιχάλη Ρετάλη για το γνήσιο ενδιαφέρον που έδειξε σε ό,τι αφορά το ζήτημα των μεταπτυχιακών μου σπουδών, τις ανταλλαγές απόψεων, καθώς και για τη σημαντική βοήθειά του σε όλα τα στάδια της εργασίας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να απευθύνω στον Γιώργο Κοντό για την αμέριστη υποστήριξη, το αμείωτο ενδιαφέρον και την εκτίμηση που μου έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος αυτού του μεταπτυχιακού. Ανεκτίμητο στήριγμα, τελικά, στάθηκε δίπλα μου σε κάθε μου βήμα γεμάτος προθυμία να με βοηθήσει σε οποιοδήποτε πρόβλημα αντιμετώπιζα. Τελευταίο άφησα τον Χρήστο

Π. Κουλόγιαννη, συνοδοιπόρο μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα. Αναλογιζόμενη όλες τις αξέχαστες στιγμές που μοιραστήκαμε και τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε σε αυτή την πρωτόγνωρη -και για τους δύο μας- εμπειρία, δεν θα μπορούσα να μην του πω ένα μεγάλο ευχαριστώ για την πολύτιμη βοήθεια και τη συνεχή υποστήριξη που μου έδειξε, κυρίως υπενθυμίζοντάς μου σε κάθε ευκαιρία την εμπιστοσύνη που πρέπει να δείχνω στον εαυτό μου, για την επίτευξη των στόχων μου.

Δεν μπορώ φυσικά να μην αναφερθώ στην οικογένειά μου, στην οποία οφείλω το μεγαλύτερο ευχαριστώ. Θέλω να ευχαριστήσω τους γονείς μου, Βασίλη και Κατερίνα, οι οποίοι υπήρξαν ανεκτίμητο στήριγμα για μένα σε κάθε στάδιο της ζωής μου και στους οποίους οφείλω όλη τη μέχρι τώρα πορεία μου. Η πίστη τους στις δυνατότητές μου, η στήριξη όλων των επιλογών μου, αλλά και η αμέριστη συμπαράστασή τους κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην επιτυχή διεκπεραίωσή της. Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να εκφράσω και προς τις αδελφές μου, Ελένη και Μιχαηλία, για την αγάπη τους, την συνεχή τους συμπαράσταση και ψυχολογική υποστήριξη, καθώς με υπομονή και κουράγιο παρακολούθησαν τις ψυχολογικές διακυμάνσεις μου, μέχρι την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας.

Αθήνα, Δεκέμβριος 2017

Αβράμη Κωνσταντίνα

Περιεχόμενα

Περίληψη	8
Εισαγωγή	10
Α΄ Μέρος:	12
Εισαγωγικές έννοιες	12
Κεφάλαιο 1: Η ελευθερία της έκφρασης	12
1.1. Εισαγωγικά: Ο ρόλος και η σημασία της ελευθερίας της έκφρασης στην κοινωνία.	12
1.2. Ιστορική Αναδρομή: ο δρόμος προς την κατοχύρωση της ελευθερίας της έκφρασης.	13
Κεφάλαιο 2: Η έννοια της δημοσιογραφίας	15
2.1. Ορισμός του δημοσιογράφου.	15
2.2. Η σημασία και ο ρόλος του δημοσιογραφικού επαγγέλματος στην κοινωνία.	17
2.3. Δημοσιογραφική δεοντολογία.	18
Κεφάλαιο 3: Ισότητα των φύλων και ΜΜΕ	19
3.1. Τα ΜΜΕ ως καθρέπτης της κοινωνίας.	19
3.2. Η υποεκπροσώπηση των γυναικών στα ΜΜΕ.	20
Β΄ Μέρος:	
Το νομικό πλαίσιο προστασίας.	22
Κεφάλαιο 1: Προσδιορίζοντας το νομικό πλαίσιο προστασίας	22
Κεφάλαιο 2: Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	23
2.1. Προστασία σε οικουμενικό επίπεδο. Το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών.	23
2.2. Προστασία σε περιφερειακό επίπεδο.	42
Κεφάλαιο 3: Ανθρωπιστικό Δίκαιο	59
3.1. Η προστασία των δημοσιογράφων σε διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.	60
Α. Προστασία των πολεμικών ανταποκριτών στο ΔΑΔ	60
3.2. Η προστασία των δημοσιογράφων σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.	65
Κεφάλαιο 4: Διεθνές Ποινικό Δίκαιο.	67
4.1. Οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων ως εγκλήματα πολέμου.	68
4.2. Οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.	68
Γ΄ Μέρος:	
Η έμφυλη διάσταση της προστασίας των δημοσιογράφων στις περιοχές ενόπλων συρράξεων.	71
Κεφάλαιο 1: Η γυναίκα δημοσιογράφος στα πεδία των συγκρούσεων.	71
1.1. Η ειδική προστασία των γυναικών σε ένοπλες συρράξεις.	72
1.2. Γυναίκες, ειρήνη και ασφάλεια: ενισχύοντας την προστασία και τον ρόλο των γυναικών.	73
Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος και η σημασία των γυναικών δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων.	76

2.1. Ο πόλεμος μέσα από τα μάτια μιας γυναίκας: καταγραφή μιας διαφορετικής εικόνας σε σχέση με τους άνδρες δημοσιογράφους;	76
Κεφάλαιο 3: Peace Journalism	78
3.1. Η έννοια της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας.	78
3.2. Ο ρόλος των γυναικών δημοσιογράφων στην οικοδόμηση της ειρήνης.	80
Δ' Μέρος:	
Το ζήτημα της ατιμωρησίας και η εφαρμογή του διεθνούς νομικού πλαισίου.	82
Κεφάλαιο 1: Υποχρεώσεις πρόληψης και καταστολής παραβιάσεων του ΔΑΔ.	82
Κεφάλαιο 2: Η νοοτροπία της ατιμωρησίας.	84
Κεφάλαιο 3: Αξιολογώντας το υπάρχον σύστημα προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων στις ένοπλες συγκρούσεις.	86
Συμπεράσματα	89
Πηγές - Βιβλιογραφία	92

Περίληψη

Τα περιστατικά των (στοχευμένων) επιθέσεων εναντίον γυναικών δημοσιογράφων, που καλύπτουν καταστάσεις ενόπλων συρράξεων, αυξάνονται συνεχώς, λόγω του ρόλου τους ως παρατηρητών της φρίκης τέτοιων καταστάσεων και ως υπερασπιστών των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του άμαχου πληθυσμού και ιδίως των ευάλωτων ομάδων ενάντια στην αυθαιρεσία και τις παραβιάσεις των μερών της εκάστοτε σύγκρουσης. Με εφελτήριο μια προσέγγιση ευαίσθητη προς το φύλο και με δεδομένο την ευάλωτη θέση των γυναικών σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων, η εργασία αυτή θα αναλύσει το ισχύον πλαίσιο νομικής προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων με βάση το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, στοχεύοντας στην ανίχνευση των αιτιών που κρύβονται πίσω από τις επιθέσεις, εφιστώντας την προσοχή στο ζήτημα της ατιμωρησίας και της εφαρμογής του διεθνούς νομικού πλαισίου.

Λέξεις-κλειδιά: Γυναίκες Δημοσιογράφοι, Ατιμωρησία, Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο, Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Εφαρμογή

The safety and protection of women journalists in armed conflict: the issue of impunity.

Avrami Konstantina

Abstract

The incidents of (targeted) attacks on women journalists covering armed conflicts are steadily rising due to their role as observers of the aversion of such situations and as human rights defenders of the civilian population and, especially, the vulnerable groups against arbitrariness and violations of all parties of the conflict. By starting with a gender sensitive approach and taking into consideration the vulnerable status of women in situations of armed conflicts, this paper will analyze the current legal framework on the protection of women journalists based on International Human Rights Law and International Humanitarian Law, aiming at detecting the causes behind the attacks, paying attention to the issue of impunity and the implementation of the international legal framework.

Keywords: Women Journalists, Impunity, International Humanitarian Law, International Human Rights Law, Implementation

Εισαγωγή

Το θέμα αυτής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας είναι η προστασία των γυναικών δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων. Στην παγκόσμια προσπάθεια για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την παροχή ασφάλειας, ειδικά σε εμπόλεμες καταστάσεις, είναι απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των γυναικών δημοσιογράφων, που καλύπτουν ένοπλες συγκρούσεις και να επανεκτιμηθούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτές στα πεδία μαχών.

Το δικαίωμα των δημοσιογράφων να διεκπεραιώνουν το έργο τους υπό ασφαλείς συνθήκες, χωρίς τον φόβο πιθανών επιθέσεων, απειλών και παρενοχλήσεων, είναι υψίστης σημασίας για την ελευθερία των ΜΜΕ και την ελευθερία της έκφρασης. Η βία εναντίον δημοσιογράφων αποτελεί ένα *suí generis* έγκλημα, καθώς συνιστά άμεση επίθεση στην κοινωνία και στην ίδια τη δημοκρατία. Ως εκ τούτου, πρέπει να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά από την δικαιοσύνη. Ωστόσο, οι περισσότεροι δράστες αυτών των εγκλημάτων δεν έχουν προσαχθεί ακόμα σε αυτή, γεγονός που δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα των οργάνων εφαρμογής του νόμου. Αν δεν αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ατιμωρησίας, η κατάσταση θα επιδεινωθεί έτι περαιτέρω. Και αν δεν υπάρχουν δημοσιογράφοι, που να επιτελούν το έργο αυτό, πώς μπορούμε ανεξάρτητα και αντικειμενικά να γνωρίζουμε τι συμβαίνει σε περιοχές ένοπλης σύγκρουσης; Γι' αυτό, απαιτείται συνεχής προσοχή, για να διασφαλισθεί ότι η ασφάλειά τους είναι η ύψιστη προτεραιότητα.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας, θα αποσαφηνισθούν ορισμένες εισαγωγικές έννοιες σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης, τη δημοσιογραφία, καθώς και τη θέση της γυναίκας στα ΜΜΕ. Επίσης, θα γίνει μια προσπάθεια ορισμού της κεντρικής έννοιας του δημοσιογράφου, ενόψει του «κατακερματισμού» αυτής με την εμφάνιση της λεγόμενης «δημοσιογραφίας των πολιτών», καθώς και της συνακόλουθης επιπλοκής της προστασίας αυτών. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα αναλύθει το υπάρχον νομικό πλαίσιο προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων σύμφωνα με το Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Ανθρωπιστικό Δίκαιο τόσο σε οικουμενικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Στο τρίτο μέρος, η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί στο ρόλο των γυναικών δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων, δεδομένου ότι συχνά αποτελούν τα μέσα συλλογής, καταγραφής και διάδοσης ζωτικής σημασίας πληροφοριών για αντίστοιχα περιστατικά ανά τον κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται σκόπιμη μια αναφορά στη σημασία της ύπαρξης

γυναικών δημοσιογραφών σε πεδία συγκρούσεων με έμφαση στη σύγχρονη τάση του “Peace Journalism”, που αντιμετωπίζει τη δημοσιογραφία ως ειρηνευτική δύναμη. Διερωτόμαστε, λοιπόν, μπορούν οι γυναίκες δημοσιογράφοι να βοηθήσουν στην οικοδόμηση της ειρήνης;

Η αύξηση των δολοφονιών των δημοσιογράφων, καθώς και οι γενικότερες ανησυχίες αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτοί, γενικά, και ιδίως οι γυναίκες στις ζώνες των συγκρούσεων θα απασχολήσουν το τελευταίο μέρος της εργασίας. Δίνεται η εντύπωση ότι τα ισχύοντα προστατευτικά μέτρα δεν επαρκούν, για να προστατεύσουν τους δημοσιογράφους ή να διώξουν τους υπεύθυνους για τις επιθέσεις εναντίον τους. Δεδομένης της όλο και αυξανόμενης βίας κατ’ αυτών, η ιδέα της δημιουργίας μιας νέας διεθνούς σύμβασης, που θα εξειδικεύεται στην προστασία των δημοσιογράφων, φαίνεται δελεαστική. Ωστόσο, ανακύπτει το ερώτημα εάν μια νέα σύμβαση θα προσθέσει κάτι ουσιαστικό στο ισχύον νομικό “οπλοστάσιο” ή, τελικά, δεν υπάρχει κενό στο διεθνές δίκαιο, παρά μόνο ζήτημα εφαρμογής του.

Συμπερασματικά, θα διαπιστωθεί ότι οι πράξεις βίας κατά των εργαζομένων στα ΜΜΕ σε περιόδους ένοπλης σύγκρουσης οφείλονται μάλλον στην έλλειψη σεβασμού του ισχύοντος νομικού πλαισίου και λιγότερο στη μη ύπαρξη σχετικής διεθνούς σύμβασης. Συνεπώς, όλες οι προσπάθειες πρέπει να στραφούν στην εκπαίδευση της διεθνούς κοινότητας και στην ενθάρρυνση της συμμόρφωσης προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό ότι η πρόκληση έγκειται μάλλον στη διασφάλιση της εφαρμογής του ήδη ορισμένου διεθνούς πλαισίου και στην πλήρη εναρμόνιση προς αυτό των εθνικών νόμων και πρακτικών.

Α΄ Μέρος: Εισαγωγικές έννοιες

Κεφάλαιο 1: Η ελευθερία της έκφρασης

1.1. Εισαγωγικά: Ο ρόλος και η σημασία της ελευθερίας της έκφρασης στην κοινωνία.

Ο σεβασμός της ανθρώπινης υπόστασης και της ελευθερίας της διαμορφώνεται και μετασχηματίζεται με την πάροδο των ετών. Ήδη από την αρχαιότητα, ο Αριστοτέλης τόνισε την ιδιαίτερη φύση του ανθρώπου. Ο σταγειρίτης φιλόσοφος ισχυρίστηκε στο έργο του «Πολιτικά» ότι ο άνθρωπος είναι «φύσει πολιτικόν ζῷον», αιτιολογώντας τη θέση του με το επιχείρημα ότι ο άνθρωπος είναι «έλλογον ζῷον». Ο λόγος είναι αυτό που κάνει τον άνθρωπο να διαφέρει ουσιαστικά από τους υπόλοιπους ζωντανούς οργανισμούς. Ταυτόχρονα, η λογική, οι γνώμες, οι ιδέες και οι στοχασμοί είναι τα στοιχεία που κάνουν ξεχωριστό τον άνθρωπο τόσο σε σχέση με τα άλλα έμβια όντα, όσο και σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους.

Αυτή η διαφορετικότητα απόψεων αποτελεί το έρεισμα της ύπαρξης του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης. Τα δικαιώματα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης αποτελούν τις θεμελιωδέστερες ελευθερίες σε μια δημοκρατική κοινωνία. Η ύπαρξη αυτών των ελευθεριών είναι απαραίτητο στοιχείο για την ολοκλήρωση του ανθρώπου. Κάθε άτομο είναι ιδιαίτερο και ξεχωριστό, έχει δηλαδή την δική του προσωπικότητα, διαμορφώνοντας τις δικές του γνώμες. Ούτε ο ίδιος νόμος δεν μπορεί να επέμβει στις σκέψεις και στα πιστεύω του ατόμου.

Αυτό που συνήθως δέχεται περιορισμούς είναι το επόμενο στάδιο της διαμόρφωσης μιας άποψης, δηλαδή αυτό της έκφρασης και διάδοσης των θέσεων του ατόμου. Έχει αποδειχθεί ιστορικά ότι σε περιόδους κρίσεως ή σε αυταρχικά καθεστώτα η ελευθερία της έκφρασης παραβιάζεται σε μεγάλο βαθμό ή καταπατάται εντελώς. Αυτό δικαιολογεί και το γεγονός ότι το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση (*conditio sine qua non*) για την λειτουργία των πολιτικών διαδικασιών με δημοκρατικό τρόπο. Η δυνατότητα να εκφράζει καθένας ελεύθερα τις ιδέες του, να διαφωνεί και να ασκεί κριτική χωρίς επιπτώσεις, αλλά και η δυνατότητα να αποδεχθεί ή να απορρίψει οποιαδήποτε άλλη γνώμη αποτελούν συστατικά μιας εκδημοκρατισμένης πολιτείας. Η ελευθερία της έκφρασης είναι από τα βασικότερα όπλα που διαθέτει ο άνθρωπος, καθώς με αυτή μπορεί να ασκήσει έλεγχο στην εξουσία και τους ασκούντες αυτήν, να πληροφορείται για εσωτερικά και διεθνή ζητήματα, να συμμετεχει ενεργά και να διαμορφώνει νέες τάσεις.

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του δικαιώματος της ελευθερίας της έκφρασης τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Χωρίς αυτή, η κοινή γνώμη γίνεται έρμαιο της θέλησης των λίγων, εκείνων που μπορούν να επιβάλλουν τις δικές τους απόψεις. Στην ελευθερία της έκφρασης μπορεί και πρέπει να ερείδεται η υγιής δημοκρατία και αντίστροφα, πάνω σε μια υγιή δημοκρατία μπορεί μόνο να βασιστεί η ελευθερία αυτή.¹

1.2. Ιστορική Αναδρομή: ο δρόμος προς την κατοχύρωση της ελευθερίας της έκφρασης.

"Je ne suis pas d'accord avec ce que vous dites,

mais je me battraï jusqu'au bout

pour que vous puissiez le dire"

Voltaire

Η νομική θέση του ατόμου τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο, έχει εξελιχθεί σημαντικά ανά τους αιώνες. Οι θεμελιώδεις ελευθερίες και η έκταση της αναγνώρισής τους ανανεώνονται μέσα στην ιστορική εξέλιξη των πολιτειών και της διεθνούς έννομης τάξης.² Έτσι, λοιπόν, και το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης έχει μακρά ιστορία.

Μια μορφή της ελευθερίας της έκφρασης παρατηρείται ήδη από την αρχαιότητα. Στο έργο «Ιστορία» ο Ηρόδοτος κάνει λόγο για ισηγορία (*ή ισηγορίη ως ἔστι χρῆμα σπουδαῖον*). Η λέξη ισηγορία δεν σήμαινε απλώς ελευθερία του λόγου υπό την έννοια της έλλειψης της λογοκρισίας, αλλά της δυνατότητας όλων να εκφέρουν γνώμη στην Εκκλησία του Δήμου.³ Βέβαια, επειδή δεν κατείχαν όλοι την αρετή της πολιτικής σοφίας στον ίδιο βαθμό, λίγοι Αθηναίοι ασκούσαν το δικαίωμα της ισηγορίας. Επίσης, η ελευθερία του λόγου περιλαμβανόταν και στις αξίες της Ρωμαϊκής Δημοκρατίας (*mos maiorum*).

Στον Μεσαίωνα, την εποχή του σκοταδισμού καθέ δικαίωμα, πολλώ μάλλον η ελευθερία της έκφρασης, καταπάται από την δεσποτική εξουσία της εκκλησίας. Η εφεύρεση της τυπογραφίας βοήθησε στη δημιουργία πολλών αντιτύπων, οδηγώντας σε ταχύτερη και ευρύτερη διακίνηση ιδεών και πληροφοριών, με αποτέλεσμα η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία να επιβάλει λογοκριτικά μέτρα.⁴

¹ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος - Ειδικό μέρος. Σύστημα συνταγματικού δικαίου, Εκδ, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005, σελ 90

² Τσάτσος Θ. Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Γ΄ Θεμελιώδη δικαιώματα Ι. Γενικό Μέρος, Εκδ, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1998, σελ. 19

³ Sir Moses Finley, Η πολιτική στον αρχαίο κόσμο, μτφρ. Σοφία Βουτσάκη, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1996, σσ. 160-161

⁴ Το 1559 εκδίδεται το *Index Expurgatorius* - η λίστα των απαγορευμένων βιβλίων.

Αντίθετα, το κίνημα του Διαφωτισμού τάχθηκε υπέρ των ατομικών ελευθεριών και εναντίον της τυρρανικής διακυβέρνησης της καταπιεστικής Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η ελευθερία της έκφρασης αρχίζει από τότε να κατοχυρώνεται σε πρώιμα έγγραφα ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁵. Πιο σημαντικά από αυτά η Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, που υιοθετήθηκε κατά την Γαλλική Επανάσταση του 1789, η οποία κατοχύρωνε ειδικά την ελευθερία της έκφρασης ως αναφαίρετο δικαίωμα στο άρθρο 11⁶.

Σήμερα, το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης έχει αναγνωρισθεί τόσο στα εσωτερικά/εθνικά συστήματα, όσο και στο διεθνές σύστημα σε οικουμενικό και περιφερειακό επίπεδο. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948), στο άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, στο άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο άρθρο 13 της Αμερικανικής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο άρθρο 9 του Αφρικανικού Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών. Όσον αφορά την χώρα μας το Ελληνικό Σύνταγμα κατοχυρώνει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης στο άρθρο 14.

⁵ όπως την Αγγλική Διακήρυξη του 1689 ή το Αμερικανικό Σύνταγμα του 1776 και του 1791

⁶ Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789
Art. 11.- La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de l'Homme : tout Citoyen peut donc parler, écrire, imprimer librement, sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la Loi.

Κεφάλαιο 2: Η έννοια της δημοσιογραφίας

Η δημοσιογραφία αποτελεί επικοινωνιακή επιστήμη, που, από τη μια μεριά, συλλέγει, καταγράφει και δημοσιεύει ειδήσεις, ενώ, από την άλλη πλευρά, ασκεί κριτική και έλεγχο προς κάθε κατεύθυνση, με κύρια αποστολή της την προσφορά επιλεγμένης αξιολογικά πληροφόρησης μέσα από πλήθος γεγονότων με βασικό κριτήριο αξιολόγησης το συμφέρον του πολίτη ή, απλούστερα, το δημόσιο συμφέρον.⁷

2.1. Ορισμός του δημοσιογράφου.

Η όλο και αυξανόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας, και ιδίως οι νέες μορφές ηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας, καθιστούν όλο και πιο αναγκαίο τον καθορισμό της έννοιας του/της δημοσιογράφου. Ένας ορισμός θεωρείται απαραίτητος σε αυτό το σημείο, ώστε να καθορισθούν, σε επόμενο στάδιο, το νομικό πλαίσιο και οι υποχρεώσεις των κρατών έναντι των δημοσιογράφων.

Η έννοια της δημοσιογραφίας σήμερα έχει επεκταθεί, ώστε να περιλαμβάνει στους κόλπους της τους λεγόμενους «δημοσιογράφους-πολίτες», καθώς και τους παραδοσιακούς τύπους δημοσιογράφων. Η διεθνής κοινότητα έχει ασχοληθεί με το ζήτημα του ορισμού του δημοσιογράφου, αναλογιζόμενη τις νέες πραγματικότητες που δημιουργούνται με την ανάπτυξη της τεχνολογίας. Ήδη από το 1996, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης με σύστασή της όρισε ως δημοσιογράφους «όλους τους εκπροσώπους των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης δηλαδή όσους ασχολούνται με τη συλλογή, επεξεργασία και διάδοση ειδήσεων και πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των ερασιτεχνών και των φωτογράφων, καθώς και του προσωπικού υποστήριξης, όπως οδηγών και διερμηνέων».⁸

Το 2010, ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης διευρυνεί στην έκθεσή του την έννοια του δημοσιογράφου, ορίζοντας ως δημοσιογράφους «τα άτομα που ασχολούνται με τη διερεύνηση, ανάλυση και διάδοση πληροφοριών, με τακτικό και εξειδικευμένο τρόπο, μέσω οποιουδήποτε είδους γραπτών μέσων, ραδιοηλεκτρονικών μέσων (τηλεόρασης ή ραδιοφώνου) ή ηλεκτρονικών μέσων, τονίζοντας ότι με την εμφάνιση νέων μορφών επικοινωνίας, η δημοσιογραφία έχει επεκταθεί σε νέους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της δημοσιογραφίας των πολιτών, δηλαδή της ανεξάρτητης αναφοράς -συχνά από ερασιτέχνες- στο χώρο μιας εκδήλωσης, η οποία διαδίδεται παγκοσμίως μέσω των σύγχρονων μέσων μαζικής

⁷ Σκλαβούνη Γ.Ν, Εισαγωγή στην επιστήμη της δημοσιογραφίας, Εκδ. Έλλην, 1995, σελ.23

⁸ Recommendation No. R (96) 4 of the Committee of Ministers to member states on the protection of journalists in situations of conflict and tension.

ενημέρωσης, συνήθως μέσω του Διαδικτύου».⁹ Σε καταστάσεις, ειδικά, ενόπλων συγκρούσεων, οι απλοί πολίτες ενδέχεται να ασχοληθούν με δημοσιογραφικές δραστηριότητες. Καθώς, όμως, οι δημοσιογράφοι-πολίτες δεν είναι εκπαιδευμένοι επαγγελματίες, έχουν επικριθεί ως αναξιόπιστοι ή μη αντικειμενικοί.¹⁰ Παρόλα αυτά, η σημασία αυτής της νέας μορφής δημοσιογραφίας δεν μπορεί να υποτιμηθεί, καθώς συμβάλλει στη διατήρηση μιας ποικιλομορφίας απόψεων, συμπεριλαμβανομένων πληροφοριών για κοινότητες και ομάδες που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής, όπως οι γυναίκες, οι αυτόχθονες και οι μειονότητες, και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε χώρες, όπου η ελευθερία του Τύπου δεν είναι δεδομένη.¹¹ Πιο σημαντικό είναι ότι μπορούν να παράσχουν μια άμεση εικόνα σχετικά με μια σύγκρουση ή μια καταστροφή, ενώ οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι ενδέχεται να μην έχουν πρόσβαση σε χώρους, όπου οι εχθροπραξίες εκτυλίσσονται, ή μπορεί να χρειαστεί να ταξιδεύουν για αρκετές ημέρες, πριν φθάσουν σε μια περιοχή ή ζώνη καταστροφής.¹² Η άποψη αυτή του Ειδικού Εισηγητή επιβεβαιώθηκε και από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (*Human Rights Committee*). Το 2011, με το Γενικό Σχόλιο 34, η Επιτροπή ορίζει τη δημοσιογραφία ως «μια λειτουργία που μοιράζεται ένα ευρύ φάσμα παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των επαγγελματιών δημοσιογράφων και αναλυτών, καθώς και των bloggers και όσων άλλων εμπλέκονται σε μορφές αυτο-δημοσίευσης σε έντυπη μορφή, στο Διαδίκτυο ή αλλού».¹³

Συμπερασματικά, ο όρος «δημοσιογράφος» δεν πρέπει να διαβαστεί στενά, συμπεριλαμβάνοντας μόνο τους επαγγελματίες δημοσιογράφους. Τόσο οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι, όσο και οι δημοσιογράφοι-πολίτες αποτελούν μια ειδική κατηγορία υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεδομένου ότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην άσκηση πιέσεων στις κυβερνήσεις για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην ευαισθητοποίηση των πολιτών σχετικά με αυτά και στην αποκάλυψη πολλών παραβιάσεών τους και αυτό είναι που τους καθιστά ευάλωτους σε επιθέσεις. Ωστόσο, η συγκεκριμένη εργασία θα εστιάσει την προσοχή της στις απειλές που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι, καθώς οι «δημοσιογράφοι-πολίτες» δεν διαθέτουν αυτομάτως

⁹ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/65/284, 11 August 2010.

¹⁰ Ibid. Report of the Special Rapporteur, παρ. 63

¹¹ Ibid. Report of the Special Rapporteur, παρ. 63

¹² Ibid. Report of the Special Rapporteur, παρ. 63

¹³ Human Rights Committee, General comment No.34 Article 19 (Freedoms of opinion and expression), 12 Sep 2011, παρ. 44

κανένα από τα πρόσθετα δικαιώματα ή προστασίες που παρέχονται σε επαγγελματίες δημοσιογράφους από ένα κράτος.

2.2. Η σημασία και ο ρόλος του δημοσιογραφικού επαγγέλματος στην κοινωνία.

*“If liberty means anything at all, it means
the right to tell people what they do not want to hear.”*

George Orwell

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης κατοχυρώνεται όλη η υπόσταση της έννοιας της δημοσιογραφίας και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ).

Η δημοσιογραφία εξυπηρετεί πολλούς και διαφορετικούς σκοπούς. Η σημασία της προέρχεται από το δικαίωμα του λαού στην γνώμη και την έκφραση, δεδομένου ότι αυτό το δικαίωμα δεν θα ήταν πραγματικότητα χωρίς τον τύπο, και γενικότερα τα ΜΜΕ. Η δημοσιογραφία θεωρείται αναπόσπαστο μέρος του δημοκρατικού πολιτεύματος. Τα ΜΜΕ αποτελούν μια μορφή γέφυρας μεταξύ του κράτους και του λαού. Όπως λέει χαρακτηριστικά και ο Bill Kovach στο βιβλίο του, «ο πρωταρχικός στόχος της δημοσιογραφίας είναι να παρέχει στους πολίτες τις πληροφορίες που χρειάζονται για να είναι ελεύθεροι και αυτοδιοικούμενοι... Τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν παρατηρητές/φύλακες, που πιέζουν τους ανθρώπους πέρα από τον εφησυχασμό και προσφέρουν μια φωνή στους ξεχασμένους.»¹⁴ Ουσιαστικά, λοιπόν, αποστολή της δημοσιογραφίας είναι να επιβλέπει το έργο των κυβερνητικών αξιωματούχων για λογαριασμό των πολιτών. Γι' αυτό, συχνά έχει καθιερωθεί να αποκαλούνται τα ΜΜΕ φύλακες της κοινωνίας (*watchdogs of society*) ή τέταρτη εξουσία.

Η ανάπτυξη του Τύπου, αρχικά, καθώς και των νέων μέσων ενημέρωσης, εξαιτίας της τεχνολογικής προόδου, σήμανε την υπερνίκηση των αποστάσεων στο χώρο και το χρόνο, την υπέρβαση των γεωγραφικών, εθνικών και φυλετικών ορίων, την ελεύθερη επικοινωνία, την ένωση της οικουμένης και την απελευθέρωση της ανθρώπινης φύσης.¹⁵ Η δημοσιογραφία, σε όλες τις μορφές της (τύπος, τηλεόραση, ραδιόφωνο, Διαδίκτυο), λειτουργεί ως διάυλος μεταξύ του κοινού

¹⁴ Kovach Bill. & Rosenstiel T., *The elements of journalism. What newspeople should know and the public should expect*, Three Rivers Press, New York, 2014, σελ. 69

¹⁵ Λιβεράτος Κ., Φραγκούλης Τ. (επιμ.), *Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1991, σελ. 9

και των πολιτικών ιθυνόντων. Είναι κατανοητό, συνεπώς, ότι η ελεύθερη δημοσιογραφία αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος.¹⁶

2.3. Δημοσιογραφική δεοντολογία.

Ο ρόλος των δημοσιογράφων, όπως είδαμε και παραπάνω, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, διότι μέσα από την παρουσίαση ειδήσεων δύνανται να διαμορφώσουν πρότυπα και να επηρεάσουν τις απόψεις των πολιτών. Εξαιτίας της ανάπτυξης της επαγγελματικής δημοσιογραφίας, στις αρχές του 20ου αιώνα, καθώς και της καταλυτικής επίδρασης προς τα άτομα, οι δημοσιογράφοι οφείλουν να ακολουθούν τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Συμπεριφοράς, τη λεγόμενη δημοσιογραφική δεοντολογία.

Όπως κάθε άνθρωπος, έτσι και ο δημοσιογράφος μπορεί να αποβλέπει, πρωταρχικά, στο προσωπικό του συμφέρον, αδιαφορώντας για τις αρχές της έντιμης και πλήρους ενημέρωσης, βασικούς σκοπούς -μεταξύ άλλων- της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.¹⁷ Η τελευταία δεν περιορίζει, σε καμία περίπτωση, το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Κύριος στόχος της είναι η αποφυγή της παραπληροφόρησης της κοινής γνώμης.

Η τήρηση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική σε καταστάσεις ενόπλων συρράξεων. Με εκθέσεις πολιτικά φορτισμένες, οι δημοσιογράφοι μπορούν να συμβάλλουν στην εκδήλωση ή την κλιμάκωση μιας ένοπλης σύγκρουσης.¹⁸ Αυτό περιλαμβάνει αναφορές για φερόμενες βιαιοπραγίες, που διαπράττονται από την πλευρά του εχθρού, αλλά και η υποκίνηση σε γενοκτονία εναντίον εθνικών, εθνοτικών, φυλετικών ή θρησκευτικών ομάδων. Αναλογιζόμενη τους περαιτέρω κινδύνους που δημιουργούνται σε συγκρουσιακές καταστάσεις από τη μη αντικειμενική και υποκινούμενη πολλές φορές από τα μέρη της σύγκρουσης δημοσιογραφία, η διεθνής κοινότητα έθεσε τους δικούς της κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας, αναφερόμενη ειδικά σε αυτούς που υποκινούν σε διεθνή εγκλήματα στη διάρκεια καταστάσεων συγκρούσεων. Η Απόφαση 1738 του Συμβουλίου Ασφαλείας αναφέρει ότι «το άτομο που υποκινεί σε γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή άλλες σοβαρές παραβιάσεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, πρέπει να τιμωρείται βάσει του (διεθνούς) ποινικού δικαίου».¹⁹ Επίσης, στο άρθρο 25 του

¹⁶ Σύμφωνα με τη νομολογία των διεθνών περιφερειακών δικαστηρίων ανθρωπίνων δικαιωμάτων

¹⁷ Μαρίνος Γ., Δημοσιογραφία, δεοντολογία και ασυδοσία, Το ΒΗΜΑ, 09/03/2003. (τελευταία επίσκεψη 24/6/2017)

¹⁸ Mag. Hilde Farthofer, Journalists in armed conflicts – Protection measures in the International Humanitarian Law, Paper presented at the SGIR 7th Pan-European International Relations Conference, Stockholm, 9-11 September 2010.

¹⁹ UN Security Council Resolution S/RES/1738 (2006)

Καταστατικού της Ρώμης, αναφέρεται ότι, σχετικά με το έγκλημα της γενοκτονίας, η άμεση και δημόσια παρακίνηση άλλων να διαπράξουν γενοκτονία επισύρει την ατομική ποινική ευθύνη. Στο ίδιο μήκος κύματος, και το Καταστατικό του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Ρουάντα κατοχυρώνει στο άρθρο 2 ως αξιόποινη πράξη την άμεση και δημόσια υποκίνηση για διάπραξη γενοκτονίας.

Η νομολογία του ΔΠΔΡ επιβεβαίωσε τα παραπάνω με την υπόθεση Georges Ruggio του Radio des Mille Collines, ο οποίος καταδικάστηκε σε 12 χρόνια φυλάκισης για υποκίνηση σε γενοκτονία μεταξύ των Χούτου και των Τούτσι μέσω ραδιοτηλεοπτικού σταθμού. Ο Ruggio ανήκε στη φυλή των Χούτου και μέσω των ΜΜΕ, που ήλεγχε, προέτρεπε το κοινό σε πράξεις βίας εναντίον των Τούτσι. Οι δικαστές απέρριψαν τον ισχυρισμό της υπεράσπισης ότι οι ενέργειες των κατηγορουμένων δικαιολογούνται στο πλαίσιο της ελευθερίας του λόγου και της έκφρασης, δημιουργώντας νομικό προηγούμενο, καθορίζοντας τη γραμμή που διαχωρίζει την προπαγάνδα από την υποκίνηση σε πράξεις βίας..

Κεφάλαιο 3: Ισότητα των φύλων και ΜΜΕ

3.1. Τα ΜΜΕ ως καθρέπτης της κοινωνίας.

Τα ΜΜΕ πολύ εύστοχα έχουν χαρακτηριστεί ως ο καθρέπτης της κοινωνίας. Το περιεχόμενο των μηνυμάτων τους αντανακλά συνήθως τις πεποιθήσεις και τις στάσεις της κοινής γνώμης.

Η παρουσίαση προκαταλήψεων και στερεοτύπων που κυριαρχούν στην κοινωνία από τα ΜΜΕ, εκτός του ότι αντανακλά ξεκάθαρα τις παθήσεις της κοινής γνώμης, ταυτόχρονα συντηρεί και παγιώνει τέτοιες προβληματικές απόψεις. Από την άλλη δεν πρέπει να ξεχνάμε αυτό που ο Τσόμσκυ έλεγε στο βιβλίο του ότι τα ΜΜΕ τείνουν να μην να παρουσιάζουν και να ερμηνεύουν την κοινωνική πραγματικότητα, ωστόσο όλο αυτό γίνεται μέσα σε ένα πλαίσιο που στο μεγαλύτερο μέρος του έχει στηθεί από την εγχώρια εξουσία. Κάτι τέτοιο ουσιαστικά θέτει το θέμα της ανεξαρτησίας των ΜΜΕ από την εκάστοτε κυβερνητική εξουσία.

Ως εκ τούτου, μπορούμε να πούμε ότι μέσα από το έργο των δημοσιογράφων, μπορούμε να δούμε στοιχεία για το πόσα ακόμη πρέπει να γίνουν για την επίτευξη των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁰ Τα ΜΜΕ προωθούν μιαν ανισόρροπη και στερεοτυπική απεικόνιση των γυναικών,

²⁰ White, Aidan, Getting the balance right: gender equality in journalism, International Federation of Journalists, 2009, σελ. 2

επηρεάζοντας τις στάσεις και τις αντιλήψεις της κοινωνίας για την κατάλληλη με βάση το φύλο συμπεριφορά.²¹ Είναι σημαντικό τα ΜΜΕ να μην αποτελούν εργαλείο συντήρησης και παγίωσης προβληματικών θέσεων που παραβιάζουν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Τα ΜΜΕ πρέπει να προσφέρουν λύσεις στα προβλήματα και όχι να είναι μέρος αυτών, διογκώνοντάς τα. Εάν όπως είπαμε παραπάνω τα μέσα ενημέρωσης είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας, οφείλουν να αντανακλούν καλύτερα το γεγονός ότι η ισότητα των φύλων αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.²²

3.2. Η υποεκπροσώπηση των γυναικών στα ΜΜΕ.

Οι γυναίκες έχουν μακρά ιστορία στο επάγγελμα της δημοσιογραφίας. Στις μέρες μας όλο και περισσότερες γυναίκες εργάζονται στο δημοσιογραφικό κλάδο, ωστόσο δεν διαδραματίζουν ίσο ρόλο σε σχέση με τους άνδρες δημοσιογράφους. Στις περισσότερες χώρες, οι βαθιά ριζωμένες κοινωνικές προδιαγραφές και τα βλαβερά στερεότυπα των φύλων αποτελούν τεράστια πρόκληση για τις γυναίκες που θέλουν να ξεκινήσουν και να επιδιώξουν μια καριέρα στη δημοσιογραφία υπό ίσους όρους με τους άνδρες. Οι διακρίσεις και οι ανισότητες αποτελούν βασικά εμπόδια για την δυνατότητα των γυναικών να αποκτήσουν τα απαραίτητα προσόντα για να εισέλθουν στο επάγγελμα των ΜΜΕ.²³ Οι αντιλήψεις ότι η δημοσιογραφία δεν είναι κατάλληλο επάγγελμα για τις γυναίκες, εξακολουθούν να υφίστανται, με αποτέλεσμα ορισμένες φορές αυτές να δέχονται σοβαρές πιέσεις για να μην εισέλθουν στο επάγγελμα αυτό ή να το εγκαταλείψουν.²⁴

Σε πολλές χώρες οι διακρίσεις που υφίστανται οι γυναίκες στον εργασιακό τους χώρο, συνεχίζουν να ισχύουν. Οι μισθολογικές διαφορές, η ανάληψη διευθυντικών θέσεων μόνο από άντρες, ο εκφοβισμός και η παρενόχληση, ο απαράδεκτος φόρτος εργασίας και οι εχθρικές πολιτικές για τις εργαζόμενες μητέρες αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτών των διακρίσεων. Όσο αφορά τις γυναικές δημοσιογράφους είναι μικρός ο αριθμός αυτών που κατέχουν ανώτερα και διευθυντικά καθήκοντα. Είναι επίσης λιγότερο πιθανό να τους ζητηθεί να εργαστούν σε θέματα υψηλού προφίλ, αλλά είναι πιο πιθανό να εργαστούν στα λεγόμενα γυναικεία ζητήματα, με αποτέλεσμα το έργο των γυναικών να είναι λιγότερο ορατό και λιγότερο σοβαρό.²⁵

²¹ Burton, E.H., & Pollack, M.A., *Mainstreaming Gender in Global Governance*, *European Journal of International Relations*, 2002, σελ.339-373.

²² White, Aidan, *op.cit.* σελ. 1

²³ Report of the Secretary-General, *The safety of journalists and the issue of impunity*, (A/72/290), 4 August 2017, παρ. 6

²⁴ *Ibid.* παρ. 6

²⁵ *Ibid.* παρ. 7

Το ζήτημα των γυναικών στα ΜΜΕ βρίσκεται στη διεθνή ατζέντα εδώ και αρκετά χρόνια. Η πλατφόρμα δράσης που εγκρίθηκε από την Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες στο Πεκίνο το 1995, επισήμανε τη δυνατότητα των ΜΜΕ να συμβάλουν στην πρόοδο των γυναικών, αναγνωρίζοντας με αυτό τον τρόπο τον ρόλο τους ως διαμορφωτές απόψεων.²⁶ Σημείωσε τη συνεχιζόμενη υποεκπροσώπηση των γυναικών στις θέσεις λήψης αποφάσεων στα μέσα ενημέρωσης και την έλλειψη ευαισθησίας όσον αφορά το φύλο στις οργανώσεις των μέσων ενημέρωσης και ζήτησε την εξάλειψη των αρνητικών και εξευτελιστικών εικόνων των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης προκειμένου να υπάρξει μια ισορροπημένη εικόνα των γυναικών και των συνεισφορών τους στην κοινωνία.²⁷ Επίσης, μετά την έκθεση του Γενικού Γραμματέα σχετικά με την εφαρμογή της Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου,²⁸ αυξήθηκαν οι αριθμοί των γυναικείων οργανώσεων και προγραμμάτων, μια εξέλιξη που συνέβαλε στους στόχους της προώθησης της αυξημένης συμμετοχής και των ποικίλων απεικονίσεων των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης. Η πρόοδος σημειώθηκε επίσης με την καθιέρωση επαγγελματικών κατευθυντήριων γραμμών και εθελοντικών κωδίκων δεοντολογίας που ενθαρρύνουν τη δίκαιη απεικόνιση των φύλων και τη μη χρήση σεξιστικής γλώσσας.

Επίσης, η Επιτροπή για το Καθεστώς των Γυναικών, η οποία υπάγεται στο ECOSOC, εγκρίνει πολυετή προγράμματα εργασίας για την αξιολόγηση της προόδου και την υποβολή περαιτέρω συστάσεων για την επιτάχυνση της εφαρμογής της πλατφόρμας δράσης.. Κατά συνέπεια, το 2004 η Επιτροπή εξέτασε το θέμα «Συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης, στις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας και στην επίδρασή τους και στη χρήση τους ως εργαλείο για την προώθηση και την ενδυνάμωση των γυναικών».

Παρ' όλα αυτά, η μεροληψία εναντίον των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης παραμένει, αναγκάζοντας την Επιτροπή να επανεξετάσει μετά από τόσο χρόνια από την 47η σύνοδο της, το ζήτημα της συμμετοχής και της πρόσβασης των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης, τις τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών, καθώς και τον αντίκτυπο αυτών των μέσων στην προαγωγή της χειραφέτησης των γυναικών.

²⁶ Beijing Declaration and Platform for Action, Adopted at the 16th plenary meeting, on 15 September 1995, παρ. 234

²⁷ Ibid. παρ. 235

²⁸ Report of the Secretary-General, Review and appraisal of the implementation of the Beijing Platform for Action, E/CN.6/2000/PC/2, 19 January 2000

Β Μέρος: **Το νομικό πλαίσιο προστασίας.**

Κεφάλαιο 1: Προσδιορίζοντας το νομικό πλαίσιο προστασίας

Το διεθνές νομικό πλαίσιο προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων είναι ένα αμάλγαμα του Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, το οποίο συμπληρώνεται από ένα ακόμη αμάλγαμα πολιτικών κειμένων και πρωτοβουλιών.²⁹ Δεν υπάρχει Διεθνή Σύμβαση ειδικά αφιερωμένη στην προστασία των γυναικών δημοσιογράφων σε ένοπλες συγκρούσεις. Όπως αναφέρει και ο Ειδικός Εισηγητής για τις εξωδικαστικές, συνοπτικές ή αυθαίρετες εκτελέσεις σε έκθεσή του, το 2012, «διάφορα μέρη του διεθνούς συστήματος διαδραματίζουν αυτό τον ρόλο».³⁰

Το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο θεσπίζουν μια σειρά κανόνων και προτύπων που παρέχουν κανονιστική προστασία στους δημοσιογράφους και στους άλλους επαγγελματίες των ΜΜΕ. Και τα δύο σύνολα νόμων προστατεύουν τον δημοσιογράφο υπό διαφορετικές συνθήκες. Το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο εφαρμόζεται ειδικά σε καταστάσεις ενόπλων συρράξεων, ενώ το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ισχύει ανά πάσα στιγμή.

Η ασφάλεια των γυναικών δημοσιογράφων ειδικότερα ενσωματώνει τις καθιερωμένες νομικές υποχρεώσεις των κρατών, βάσει του Διεθνούς Δικαίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, να σέβονται και να εκπληρώνουν τα δικαιώματα των γυναικών.³¹ Επίσης και στο Ανθρωπιστικό Δίκαιο, εκτός από την προστασία που παρέχεται γενικά στους δημοσιογράφους, προβλέπονται μια σειρά από ειδικές προστασίες για τις γυναίκες, σε περιόδους ενόπλων συγκρούσεων.³²

Παράλληλα στο νομικά δεσμευτικό πλαίσιο, έχουν υιοθετηθεί πλήθος δηλώσεων και Ψηφισμάτων, με στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενίσχυση της προστασίας σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι δημοσιογράφοι, τονίζοντας το καθήκον όλων για την προστασία αυτών. Όλα αυτά θα εξεταστούν παρακάτω.

²⁹ McGonagle T., How to address current threats to journalism?: The role of the Council of Europe in protecting journalists and other media actors, expert paper for the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and Information Society, 'Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age: Opportunities, Rights, Responsibilities', Belgrade, 7-8 November 2013, MCM(2013)009, σελ.5

³⁰ Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012, παρ. 40

³¹ Report of the Secretary-General 2017 op.cit., παρ. 13

³² Report of the Secretary-General 2017 op.cit., παρ. 16

Κεφάλαιο 2: Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Για να καταλάβουμε τι είδους προστασία έχουν οι γυναίκες δημοσιογράφοι σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεν έχει σημασία να καθορίσουμε την ύπαρξη κάποιου είδους ένοπλης σύγκρουσης, διότι τα ανθρώπινα δικαιώματα απονέμονται σε όλους, ανεξαρτήτως των περιστάσεων. Θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην ζωή, ισχύουν ανά πάσα στιγμή. Όντας κανόνες αναγκαστικού δικαίου «*jus cogens*», η υπεροχή τους δεν αμφισβητείται, ακόμα και σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων

Οι απειλές και οι επιθέσεις εναντίον των γυναικών δημοσιογράφων παραβιάζουν ένα ευρύ φάσμα κανόνων ανθρωπίνων δικαιωμάτων,³³ οι οποίοι κατοχυρώνονται τόσο σε Διεθνείς Συμβάσεις αλλά και πολλοί από αυτούς αποτελούν πλέον και κομμάτι του εθιμικού διεθνούς δικαίου.³⁴ Οι διεθνείς νομικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα εγγυώνται όλα αυτά τα δικαιώματα και επιβάλλουν θετικές και αρνητικές υποχρεώσεις στα κράτη.

Ως εκ τούτου, υπάρχει πληθώρα διεθνών και περιφερειακών νομικών πράξεων που περιγράφουν τα ουσιαστικά δικαιώματα που ενδεχομένως παραβιάζονται σε περιπτώσεις βίας κατά των γυναικών δημοσιογράφων τόσο σε καταστάσεις συγκρούσεων όσο και σε περιόδους ειρήνης.

2.1. Προστασία σε οικουμενικό επίπεδο. Το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών.

Ο Χάρτης του ΟΗΕ χαράσσει μια νέα εποχή, αφού για πρώτη φορά υπάρχει τυπική αναγόρευση και ρητή είσοδος των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Διεθνές Δίκαιο.³⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 1 του καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ σκοπός του οργανισμού είναι η επίτευξη της διεθνούς συνεργασίας για την επίλυση διεθνών προβλημάτων, προάγοντας και ενθαρρύνοντας τον σεβασμό και την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.³⁶

Αν και ο Χάρτης αποτελεί μια πρώτη δειλή προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας στην κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η υιοθέτηση της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (εφεξής ΟΔΔΑ), το 1948, -της Magna Charta της ανθρωπότητας, όπως την χαρακτήρισε η Eleanor Roosevelt- άνοιξε τον δρόμο για την διεθνοποίηση και αποτελεσματική

³³ όπως το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ακεραιότητα, την απαλλαγή από τα βασανιστήρια, την ελευθερία έκφρασης, το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής

³⁴ πχ. δικαίωμα στη ζωή και απαγόρευση βασανιστηρίων

³⁵ Περράκης Στέλιος, Τα δικαιώματα του ανθρώπου, Καθημερινή, 11/11/2012. (τελευταία επίσκεψη 9 Μαρτίου 2017 12:30)

³⁶ Νάσκου - Περράκη Π., Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, β' έκδοση, Εκδόσεις Θέμις, Αθήνα, 2014, σελ.16

προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³⁷ Αν και το κείμενο της ΟΔΔΑ είναι μη δεσμευτικό, η αναγνώριση της ηθικής, νομικής και πολιτικής της αξίας, καθώς και το γεγονός ότι αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για τα περισσότερα περιφερειακά συστήματα προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καθιστούν πλέον μέρος του εθιμικού διεθνούς δικαίου, καθώς οι διατάξεις της αποκρυσταλλώνουν εθιμικούς κανόνες σύμφωνα και με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.³⁸

Η προστασία, λοιπόν, των γυναικών δημοσιογράφων αποτυπώνεται εθιμικά στην ΟΔΔΑ, η οποία δεσμεύει όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας. Στο κείμενό της κατοχυρώνονται η ελευθερία έκφρασης (άρθρο 19) και άλλα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Συγκεκριμένα, διασφαλίζει την ισότητα (άρθρο 1), την απαγόρευση των διακρίσεων (άρθρο 2), το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ασφάλεια του ατόμου (άρθρο 3), το δικαίωμα του ατόμου να μην υπόκειται σε βασανιστήρια ή σε σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία (άρθρο 5) ή αυθαίρετη σύλληψη (Άρθρο 9) και το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής για παραβιάσεις των δικαιωμάτων (άρθρο 8).

Η υιοθέτηση της ΟΔΔΑ έδωσε το έναυσμα για την υιοθέτηση δεσμευτικών διεθνών πράξεων στο πλαίσιο του ΟΗΕ με στόχο την περαιτέρω προάσπιση και προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όλες οι προαναφερθείσες εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στην ΟΔΔΑ έχουν κατοχυρωθεί σε δεσμευτικές αντίστοιχες διατάξεις Διεθνών Συμβάσεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τη μεγαλύτερη σημασία για την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων είναι το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR) και η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW). Ωστόσο, και άλλες συμβάσεις είναι επίσης σχετικές, όπως το Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (ICESCR), η Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και η Διεθνή Σύμβαση για την προστασία όλων των προσώπων από την εξαναγκαστική εξαφάνιση, ανάλογα με το πώς παραβιάζεται η ασφάλεια των γυναικών δημοσιογράφων.³⁹

³⁷ Ibid. σελ.48

³⁸ βλ. South West Africa, 1962 I.C.J. (Preliminary Objections) (Judgment of Sept. 3) (U.N. Charter and Universal Declaration are "currently accepted international standards." 289-90, 293 (Tanaka, J., dissenting). & Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) Notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970), 1971 I.C.J. 16, 57 (Advisory Opinion of June 21), at 76 (Ammoun, J., separate opinion) & United States v. Iran, 1980 I.C.J. 3, 42 (Judgment of May 24)

³⁹ McGonagle T., op.cit. σελ. 6

A. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR).

Το ICCPR, μαζί με τα δυο Προαιρετικά του Πρωτόκολλα, αποτελεί τη σημαντικότερη διεθνή πράξη προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε παγκόσμιο επίπεδο.⁴⁰ Με τον σημερινό αριθμό των 169 συμβαλλόμενων κρατών, στο ICCPR η διεθνής κοινότητα κατοχύρωσε δεσμευτικές αρχές και θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες που θα πρέπει να προασπίζονται από τα κράτη στο πλαίσιο της σφαίρας επιρροής τους.

Οι διατάξεις του Συμφώνου που σχετίζονται με την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων περιλαμβάνουν το δικαίωμα στην αποτελεσματική προσφυγή (άρθρο 2), την ισότητα των φύλων (άρθρο 3), το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 6), την απαγόρευση των βασανιστηρίων ή τη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία (άρθρο 7), το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του προσώπου (Άρθρο 9) και το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης (άρθρο 19).

Σύμφωνα με το άρθρο 2§1 του Διεθνούς Συμφώνου, κάθε συμβαλλόμενο κράτος πρέπει να σέβεται και να διασφαλίζει σε όλα τα πρόσωπα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του, τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο χωρίς διακρίσεις. Συνεπώς, η υποχρέωση που αναλαμβάνουν τα συμβαλλόμενα κράτη είναι διττή. Πρώτον, ο σεβασμός όλων των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στο Σύμφωνο συνεπάγεται υποχρέωση μη παρέμβασης, και δεύτερον, για να διασφαλιστούν αυτά τα δικαιώματα, πρέπει τα κράτη να επιδεικνύουν δέουσα επιμέλεια, λαμβάνοντας τα απαραίτητα μέτρα για την απόλαυση και την άσκηση των δικαιωμάτων που εγγυάται το Σύμφωνο.⁴¹

Οι θετικές υποχρεώσεις των κρατών επιβεβαιώνεται και στις ερμηνευτικές διευκρινίσεις του μηχανισμού ελέγχου της εφαρμογής του Συμφώνου, δηλαδή της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Με το Γενικό Σχόλιο 31 της Επιτροπής αποσαφηνίστηκε ότι τα κράτη πρέπει να λάβουν νομοθετικά, δικαστικά, διοικητικά και άλλα κατάλληλα μέτρα για την πρόληψη, την ταχεία διερεύνηση, την τιμωρία και την αποκατάσταση βλάβης, που προκαλείται από παράνομες πράξεις κρατικών αντιπροσώπων, καθώς και ιδιωτών.⁴² Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 2§3, τα κράτη πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα άτομα διαθέτουν προσβάσιμα και αποτελεσματικά ένδικα μέσα για

⁴⁰ Νάσκου - Περάκη Π., *op.cit.* σελ. 49

⁴¹ McGonagle T., *op.cit.* σελ. 6

⁴² Human Rights Committee, General Comment No.31 – The Nature of the General Legal Obligations Covenant, 29 March 2004, *παρ.* 14

την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων. Η αποτυχία να τεθούν οι δράστες στη δικαιοσύνη αποτελεί ξεχωριστή παραβίαση του άρθρου 2.⁴³

Το άρθρο 3 του Συμφώνου κατοχυρώνει ότι όλοι θα πρέπει να απολαμβάνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στο Σύμφωνο, σε ισότιμη βάση και στο σύνολό τους.⁴⁴ Η διάταξη αυτή παραβιάζεται κάθε φορά που εμποδίζεται η πλήρης και ίση απόλαυση οποιουδήποτε δικαιώματος. Συνεπώς, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν εξίσου στους άνδρες και τις γυναίκες την απόλαυση όλων των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο Σύμφωνο, χωρίς διακρίσεις. Τα κράτη-μέλη εξουσιοδοτούνται να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω φύλου, προκειμένου να τερματιστούν οι διακρίσεις που κυριαρχούν τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, οι οποίες παρακωλύουν την ίση απόλαυση των δικαιωμάτων. Προκειμένου να εκπληρώσουν την υποχρέωση, που ορίζεται στο άρθρο 3, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να λάβουν υπόψη τους παράγοντες, που εμποδίζουν την ίση απόλαυση των γυναικών και των ανδρών από κάθε δικαίωμα, που ορίζεται στο Σύμφωνο.

Η ίση απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τις γυναίκες πρέπει να προστατεύεται και κατά τη διάρκεια έκτακτης ανάγκης σύμφωνα με το άρθρο 4. Τα συμβαλλόμενα κράτη που λαμβάνουν μέτρα κατά παρέκκλιση των υποχρεώσεών τους, βάσει του Συμφώνου, σε περίπτωση δημόσιας έκτακτης ανάγκης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 4, πρέπει να παρέχουν πληροφορίες στην Επιτροπή σχετικά με τις επιπτώσεις των μέτρων αυτών στο καθεστώς των γυναικών και να αποδείξουν ότι δεν είναι μεροληπτικά προς αυτές. Οι γυναίκες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε περιόδους εσωτερικών ή διεθνών ένοπλων συγκρούσεων και γι' αυτό τον λόγο τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να ενημερώνουν την Επιτροπή για όλα τα μέτρα που λαμβάνονται σε αυτές τις περιπτώσεις, με στόχο την προστασία των γυναικών από βιασμούς, απαγωγές και άλλες μορφές έμφυλης βίας.

Οι επιθέσεις σε γυναίκες δημοσιογράφους παραβιάζουν επίσης το δικαίωμα στην ζωή, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 του Συμφώνου. Το δικαίωμα στη ζωή είναι ένα καθιερωμένο και ανεπτυγμένο κομμάτι του Διεθνούς Δικαίου, το οποίο κατοχυρώνεται σε συμβάσεις, έθιμα και γενικές αρχές, και αποτελεί κανόνα «*jus cogens*». Η υπεροχή και τα κεντρικά χαρακτηριστικά της απαγόρευσης των αυθαίρετων στερήσεων της ζωής δεν αμφισβητούνται, ακόμα και σε καταστάσεις

⁴³ Ibid. General Comment No. 31, παρ. 15

⁴⁴ Human Rights Committee, General Comment No.28 Article 3 (The equality of rights between men and women), 29 March 2000, παρ. 2

ενόπλων συγκρούσεων ή άλλων κρατικών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης.⁴⁵ Η αποτελεσματική προστασία του συγκεκριμένου δικαιώματος αποτελεί προϋπόθεση για την απόλαυση όλων των άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το περιεχόμενο του μπορεί να ενημερωθεί και να εμπλουτιστεί από άλλα ανθρώπινα δικαιώματα.⁴⁶ Με το γενικό σχόλιό 6 η Επιτροπή διευκρίνισε ότι «τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν μέτρα όχι μόνο για την πρόληψη και την τιμωρία της στέρησης της ζωής από εγκληματικές ενέργειες αλλά και για την πρόληψη της αυθαίρετης δολοφονίας από τις δικές τους δυνάμεις ασφαλείας. Ο νόμος πρέπει να ελέγχει αυστηρά και να περιορίζει τις συνθήκες υπό τις οποίες ένα άτομο μπορεί να στερηθεί τη ζωή του από κρατικές αρχές. Το σχόλιο ανέφερε επίσης ότι «τα συμβαλλόμενα κράτη θα πρέπει, επίσης, να λάβουν συγκεκριμένα και αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη της εξαφάνισης των ατόμων» και να «δημιουργήσουν αποτελεσματικές διευκολύνσεις και διαδικασίες για τη διεξοδική διερεύνηση περιπτώσεων εξαφανισθέντων προσώπων υπό τις περιστάσεις που ενδέχεται να συνεπάγονται παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή».⁴⁷

Το δικαίωμα να μην υποβάλλονται οι γυναίκες δημοσιογράφοι σε βασανιστήρια ή σε σκληρή, απάνθρωπη, ή εξευτελιστική μεταχείριση, ή τιμωρία κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Συμφώνου. Το Σύμφωνο αναφέρει ότι ενώ ορισμένα δικαιώματα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο παρέκκλισης κατά τη διάρκεια μιας «περιόδου δημόσιας έκτακτης ανάγκης», οι διατάξεις του άρθρου 7 που απαγορεύουν τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση δεν επιδέχονται παρέκκλιση. Η Επιτροπή επιβεβαιώνει στο Γενικό Σχόλιο 20, ότι ακόμη και σε περιπτώσεις δημόσιας έκτακτης ανάγκης όπως αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 4 του Συμφώνου, δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση από τη διάταξη του άρθρου 7 και οι διατάξεις του πρέπει να παραμείνουν σε ισχύ. Επίσης παρατηρεί ότι δεν μπορεί να γίνει επίκληση καμιάς αιτιολόγησης ή ελαφρυντικών περιστάσεων για να δικαιολογηθεί παραβίαση του άρθρου 7 για οποιονδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που βασίζονται σε εντολή ανώτερου αξιωματικού ή δημόσιας αρχής.⁴⁸ Η απαγόρευση του άρθρου 7 συμπληρώνεται από τις θετικές απαιτήσεις του άρθρου 10 παράγραφος 1 του Συμφώνου, που ορίζει ότι «όλα τα πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία τους

⁴⁵ Heyns Ch. and Probert Th., Securing the Right to Life: A cornerstone of the human rights system, EJIL: Talk Blog of the European Journal of International Law, Published on May 11, 2016.

⁴⁶ Human Rights Committee, General Comment No.14 Article 6 (The right to life), 01 Jan 1985, παρ. 1

⁴⁷ Human Rights Committee, General Comment No.6 Article 6 (The right to life), 30 Apr 1982

⁴⁸ Human Rights Committee, General Comment No.20 Article 7 (Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment), 30 Sep 1992, παρ. 3

πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και με σεβασμό στην εγγενή αξιοπρέπεια του ανθρώπου».⁴⁹

Το άρθρο 9 αναγνωρίζει και προστατεύει τόσο την ελευθερία του ατόμου όσο και την ασφάλεια του ατόμου. Η ελευθερία και η ασφάλεια του ατόμου είναι πολύτιμες για τον ίδιο τον εαυτό του ατόμου, ιδίως διότι η στέρηση της ελευθερίας και της ασφάλειας του ατόμου μπορεί να βλάψει την απόλαυση άλλων δικαιωμάτων.⁵⁰ Οι παράγραφοι 2 έως 5 του άρθρου 9 προβλέπουν συγκεκριμένες διασφαλίσεις για την προστασία της ελευθερίας και της ασφάλειας του ατόμου. Ορισμένες από τις διατάξεις του άρθρου 9 ισχύουν μόνο σε σχέση με ποινικές διώξεις. Το υπόλοιπο όμως, ιδίως η σημαντική εγγύηση που προβλέπεται στην παράγραφο 4, δηλαδή το δικαίωμα δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας της κράτησης, ισχύει για όλα τα πρόσωπα που στερούνται την ελευθερία.⁵¹ Το συγκεκριμένο άρθρο απαγορεύει την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση, καθιστώντας παράνομη την στέρηση της ελευθερίας που στερείται νομικής βάσης, δεν επιβάλλεται, δηλαδή, σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται από το νόμο.⁵²

Οι επιθέσεις εναντίον γυναικών δημοσιογράφων παραβιάζουν τα προαναφερθέντα δικαιώματα, αλλά και το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 19 του Συμφώνου. Στο άρθρο 19§1 απαιτείται η προστασία του δικαιώματος της γνώμη. Αυτό είναι ένα δικαίωμα στο οποίο το Σύμφωνο δεν επιτρέπει καμία εξαίρεση ή περιορισμό. Η ελευθερία της γνώμης, σύμφωνα με το άρθρο 19, επεκτείνεται στο δικαίωμα αλλαγής γνώμης οποτεδήποτε και για οποιοδήποτε λόγο επιλέγει ελεύθερα κάποιος. Κανένα πρόσωπο δεν μπορεί να υποστεί βλάβη οποιονδήποτε δικαιωμάτων, ένεκα των απόψεών του, βάσει του Συμφώνου. Όλες οι μορφές απόψεων προστατεύονται, συμπεριλαμβανομένων των απόψεων πολιτικού, επιστημονικού, ιστορικού, ηθικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα.⁵³ Η παρενόχληση, ο εκφοβισμός ή ο στιγματισμός ενός προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της σύλληψης, κράτησης, δίκης ή φυλάκισης για λόγους απόψεων που μπορεί να κατέχει, συνιστούν παραβίαση του άρθρου 19§1.

⁴⁹ Human Rights Committee, General Comment No.20 Article 7 (Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment), 30 Sep 1992, παρ. 2

⁵⁰ Human Rights Committee, General Comment No.35 Article 9 (Liberty and security of person), 15 Dec 2014, παρ. 2

⁵¹ Ibid. General comment No. 35, παρ. 4

⁵² Ibid. General comment No. 35, παρ. 11

⁵³ Human Rights Committee, General comment No.34 Article 19 (Freedoms of opinion and expression), 12 Sep 2011, παρ.9

Η παράγραφος 2 απαιτεί από τα συμβαλλόμενα κράτη να εγγυώνται το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος αναζήτησης, λήψης και διάδοσης κάθε είδους πληροφοριών και ιδεών, ανεξαρτήτως συνόρων.⁵⁴ Η παράγραφος 3 αναφέρει ρητώς ότι η άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας έκφρασης συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες, για το λόγο αυτό επιτρέπονται περιορισμοί στο δικαίωμα, οι οποίοι μπορούν να αφορούν είτε το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της φήμης των άλλων, είτε την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης, ή της δημόσιας υγείας, ή της ηθικής. Ωστόσο, όταν ένα συμβαλλόμενο κράτος επιβάλλει περιορισμούς στην άσκηση της ελευθερίας έκφρασης, αυτές δεν μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο το ίδιο το δικαίωμα.⁵⁵ Η παράγραφος 3 καθορίζει συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την επιβολή περιορισμών. Οι τελευταίοι πρέπει να προβλέπονται από το νόμο και να συμμορφώνονται με τις αυστηρές δοκιμασίες της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, ενώ δεν επιτρέπονται για λόγους που δεν καθορίζονται στην παράγραφο 3, ακόμη και αν οι λόγοι αυτοί δικαιολογούν περιορισμούς σε άλλα δικαιώματα, που προστατεύονται στο Σύμφωνο. Οι περιορισμοί επίσης πρέπει να εφαρμόζονται μόνο για τους σκοπούς για τους οποίους δόθηκε η σχετική εντολή και πρέπει να έχουν άμεση σχέση με τη συγκεκριμένη ανάγκη για την οποία στηρίζονται.⁵⁶

Το Γενικό Σχόλιο αριθ. 34 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων παρέχει επίσης μια εκσυγχρονισμένη ερμηνεία της κατανόησης της ελευθερίας της έκφρασης και της θέσης των ΜΜΕ στη σύγχρονη κοινωνία. Η ουσιώδης σημασία σε κάθε κοινωνία του ελεύθερου, χωρίς λογοκρισία και ανεμπόδιστου Τύπου, εξασφαλίζει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και συνάμα την απόλαυση των άλλων δικαιωμάτων του Συμφώνου.⁵⁷ Είναι επομένως απαραίτητο τα ΜΜΕ να είναι σε θέση να σχολιάζουν δημόσια θέματα χωρίς λογοκρισία ή αυτοσυγκράτηση, διασφαλίζοντας το δικαίωμα της κοινή γνώμης σε ενημέρωση και πληροφόρηση. Επιπλέον, η Επιτροπή, διευκρινίζοντας το πεδίο των υποχρεώσεων των κρατών βάσει του άρθρου 19, υπογραμμίζει ότι αυτά πρέπει να διασφαλίζουν, ότι τα πρόσωπα προστατεύονται από κάθε πράξη ιδιωτών ή οντοτήτων που παραβιάζει την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και ότι η παρενόχληση, ο εκφοβισμός ή ο στιγματισμός ενός προσώπου, συμπεριλαμβανομένης της σύλληψης, της κράτησης, της δίκης ή της φυλάκισης ως απόρροια των απόψεων του, συνιστά παραβίαση του άρθρου 19. Η

⁵⁴ Ibid. General comment No. 34, παρ. 11

⁵⁵ Ibid. General comment No. 34, παρ. 21

⁵⁶ Ibid. General comment No. 34, παρ. 22

⁵⁷ McGonagle T., op.cit. σελ. 9

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδικάζει ρητά στο Σχόλιο 34 τις επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης και τονίζει την ασυμβατότητα αυτών των επιθέσεων με το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης.⁵⁸ Το άρθρο 19 πρέπει να ερμηνευθεί, επιπροσθέτως, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, το οποίο επιβάλλει ένα σαφές θετικό καθήκον στα κράτη όσον αφορά τους περιορισμούς της ελευθερίας της έκφρασης: την απαγόρευση της πολεμικής προπαγάνδας και της ρητορικής του μίσους. Ως εκ τούτου, το άρθρο 20 θεωρείται ευρέως ότι προβλέπει περαιτέρω περιορισμό του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης.⁵⁹

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως οιονεί δικαιοδοτικό όργανο, έχει ασχοληθεί με ζητήματα προστασίας των δημοσιογράφων. Σε υπόθεση της το 2005, η Επιτροπή έκρινε ότι η σύλληψη, κράτηση και καταδίκη ενός δημοσιογράφου για την κριτική που άσκησε κατά του προέδρου του κράτους συνιστά παραβίαση των υποχρεώσεων των κρατών βάσει του Διεθνούς Συμφώνου (ICCPR) και ότι το άτομο δικαιούται πραγματικής προσφυγής.⁶⁰ Τα ίδια συμπεράσματα διατυπώθηκαν σχετικά με παρόμοιες διώξεις δημοσιογράφου εξαιτίας της υπεράσπισης της πολυκομματικής δημοκρατίας.⁶¹ Στην υπόθεση Njagu κατά Καμερούν (2007), η Επιτροπή διαπίστωσε ότι το κράτος είχε παραβιάσει το άρθρο 9 (δικαίωμα στην ασφάλεια του προσώπου) παραλείποντας να λάβει μέτρα εναντίον της αστυνομικής βίας και των απειλών, που αποσκοπούσαν στην λογοκρισία και τιμωρία ενός δημοσιογράφου, ο οποίος κατήγγειλε τη διαφθορά και τη βία των δυνάμεων ασφαλείας, τονίζοντας ότι η δίωξη του θύματος αποτελούσε περιορισμό της ελευθερίας έκφρασης ασυμβίβαστη με το άρθρο 19§3 και ότι μια αποτελεσματική θεραπεία απαιτούσε την άμεση δίωξη και καταδίκη των υπευθύνων καθώς και πλήρη αποζημίωση.⁶² Η Επιτροπή δήλωσε επίσης ότι, υπό το πρίσμα της υποχρέωσης παροχής αποτελεσματικού και εκτελεστού ένδικου μέσου σε περίπτωση που διαπιστωθεί παραβίαση του ICCPR, επιθυμούσε να λάβει από το κράτος μέρος, εντός 90 ημερών, πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα που ελήφθησαν για την εφαρμογή των αποφασεών της.

Εν ολίγοις, το άρθρο 19 δημιουργεί ένα προπύργιο προστασίας του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης και αναγνωρίζει την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για την κοινωνία οι

⁵⁸ General comment No. 34 op.cit παρ. 23. Δεδομένου ότι οι δημοσιογράφοι συχνά υποβάλλονται σε απειλές, εκφοβισμούς και επιθέσεις λόγω των δραστηριοτήτων - δηλαδή της άσκησης της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης- οι επιθέσεις κατά αυτών δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να είναι συμβατές με το άρθρο 19.

⁵⁹ McGonagle T., op.cit. σελ. 8

⁶⁰ Communication No 1128/2002 : Rafael Marques de Morais v. Angola

⁶¹ Communication No. 458/1991: Womah Mukong v. Cameroon

⁶² Communication 1353/2005: Philip Afuson Njaru v Cameroon

δημοσιογράφοι και άλλοι φορείς των μέσων ενημέρωσης.⁶³ Αναγνωρίζεται, τέλος, ότι στο πλαίσιο του Διεθνούς Συμφώνου, το άρθρο 19 συνδέεται με ορισμένα άλλα άρθρα, όπως εκείνα που εγγυώνται το δικαίωμα στη ζωή και την απαλλαγή από βασανιστήρια, σκληρή, απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση, ώστε να παρέχουν ισχυρή νομική βάση την προστασία των δημοσιογράφων και την καταπολέμηση της ατιμωρησίας για τους δράστες εγκλημάτων κατά δημοσιογράφων.⁶⁴

B. Άλλες Συμβάσεις των ΗΕ.

Εκτός από τις διατάξεις του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ICCPR), όπως διασαφηνίζονται από τα Γενικά Σχόλια και τις αποφάσεις από την διαδικασία των αναφορών της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών περιλαμβάνει τομεακές συμβάσεις όπως τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (1984, σε ισχύ από το 1987), τη Διεθνή Σύμβαση για την προστασία όλων των ατόμων από την εξαναγκαστική εξαφάνιση (2006, σε ισχύ από το 2010), και τη Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (1979, σε ισχύ από το 1981), οι οποίες ενισχύουν περαιτέρω την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων.

Η Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CAT) επιβάλλει συγκεκριμένες υποχρεώσεις για την πρόληψη και την επιβολή της απαγόρευσης των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης. Μεταξύ άλλων υποχρεώσεων, τα συμβαλλόμενα κράτη που έχουν υιοθετήσει τη Σύμβαση πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε δήλωση που αποδεικνύεται ότι έχει γίνει λόγω βασανιστηρίων δεν μπορεί να επικαλεσθεί ως αποδεικτικό στοιχείο σε καμία διαδικασία. Όπως συμβαίνει και με το Σύμφωνο, η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων προβλέπει ότι η απαγόρευση των βασανιστηρίων αποτελεί υποχρέωση που δεν επιδέχεται να παρέκκλιση. Καμία εξαιρετική περίπτωση, είτε πρόκειται για κατάσταση ένοπλης σύγκρουσης, είτε υπό την απειλή αυτής ή εσωτερικής πολιτικής αστάθειας ή οποιασδήποτε άλλης δημόσιας έκτακτης ανάγκης, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως πρόσχημα για την χρήση βασανιστηρίων.⁶⁵

⁶³ McGonagle T., op.cit. σελ. 10

⁶⁴ McGonagle T., op.cit. σελ. 10

⁶⁵ Άρθρο 2(2) της CAT

Η Διεθνής Σύμβαση για την προστασία όλων των ατόμων από την εξαναγκαστική εξαφάνιση (2006, σε ισχύ από το 2010), κατοχυρώνει στο άρθρο 1 ότι κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε εξαναγκαστική εξαφάνιση. Αυτή συμβαίνει όταν τα πρόσωπα συλλαμβάνονται, κρατούνται ή απαγάγονται κατά της θέλησής τους ή αλλιώς στερούνται της ελευθερίας τους από υπαλλήλους διαφόρων κλάδων ή επιπέδων της κυβέρνησης ή από οργανωμένες ομάδες ή ιδιώτες που ενεργούν εξ ονόματος ή με άμεση ή έμμεση συγκατάθεση ή τη συναίνεση της κυβέρνησης, ακολουθούμενη από άρνηση γνωστοποίησης της τύχης ή του τόπου των ενδιαφερομένων ή άρνησης αναγνώρισης της στέρησης της ελευθερίας τους, η οποία θέτει τα πρόσωπα αυτά εκτός της προστασίας του νόμου.⁶⁶ Όπως και στη περίπτωση των βασανιστηρίων έτσι και εδώ οι εξαιρετικές περιστάσεις, είτε πρόκειται για κατάσταση πολέμου είτε για απειλή πολέμου, εσωτερικής πολιτικής αστάθειας ή οποιασδήποτε άλλης δημόσιας έκτακτης ανάγκης, δεν μπορούν να αποτελέσουν δικαιολογία για την εξαναγκαστική εξαφάνιση.⁶⁷ Τα θύματα της εξαναγκαστικής εξαφάνισης, αφού αφαιρέθηκαν από τον προστατευτικό περίβολο του νόμου και "εξαφανίστηκαν" από την κοινωνία, στην πραγματικότητα στερούνται όλων των δικαιωμάτων τους και βρίσκονται στο έλεος των απαγωγέων τους. Η Σύμβαση αυτή αναγκάζει τα κράτη να καταπολεμήσουν την εξαναγκαστική εξαφάνιση στην επικράτεια τους και ειδικότερα, επιβεβαιώνει το δικαίωμα των ατόμων να γνωρίζουν την τύχη των εξαφανισθέντων συγγενών τους, και να αποδοθεί δικαιοσύνη και αποκατάσταση.

Η Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW), ενσωματώνει τις καθιερωμένες νομικές υποχρεώσεις των κρατών να σέβονται, να προστατεύουν και να εκπληρώνουν τα δικαιώματα των γυναικών, παρέχοντας μια σειρά μέτρων για την εξάλειψη των διακρίσεων και των βλαβερών στερεοτύπων εις βάρος των γυναικών σε όλους τους τομείς της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής.⁶⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης ο όρος διάκριση εις βάρος των γυναικών νοείται «κάθε διάκριση, αποκλεισμός ή περιορισμός με βάση το φύλο που έχει ως αποτέλεσμα ή σκοπό να βλάψει ή να ακυρώσει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση από τις γυναίκες, ανεξαρτήτως της οικογενειακής τους κατάστασης, με βάση την ισότητα ανδρών και γυναικών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, πολιτικό και άλλους τομείς». Η Σύμβαση παρέχει τη βάση για την υλοποίηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών, εξασφαλίζοντας την ισότιμη πρόσβαση

⁶⁶ Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, proclaimed by the General Assembly in its resolution 47/133 of 18 December 1992

⁶⁷ Άρθρο 1(2) της CAT

⁶⁸ Report of the Secretary-General 2017, op.cit. παρ 13 - 14

των γυναικών και την ισότητα ευκαιριών στον πολιτικό και δημόσιο βίο. Τα κράτη μέλη σε αυτή την Σύμβαση συμφώνησαν να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας και των προσωρινών ειδικών μέτρων, έτσι ώστε οι γυναίκες να μπορούν να απολαμβάνουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες τους.

Γ. Πρωτοβουλίες για την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων στο πλαίσιο των ΗΕ.

Τα τελευταία χρόνια, υπήρξαν ορισμένες πρωτοβουλίες που ενίσχυσαν το κανονιστικό πλαίσιο προστασίας των δημοσιογράφων γενικότερα και ειδικά το τελευταίο διάστημα συγκεκριμενοποιήθηκαν στην προστασία των γυναικών δημοσιογράφων. Τα κύρια, καθώς και τα επικουρικά όργανα και οι ειδικευμένες οργανώσεις του ΟΗΕ έχουν υιοθετήσει σειρά αποφάσεων/ψηφισμάτων που ενισχύουν τα διακυβευόμενα ανθρώπινα δικαιώματα, που τους κατοχυρώνονται στις παραπάνω συμβάσεις. Ως επί το πλείστον, τα παραπάνω δεν οδηγούν συνήθως σε νομικά δεσμευτικά αποτελέσματα, αλλά είναι πολιτικά έγκυρα και ασκούν μεγάλη επιρροή στα κράτη.⁶⁹ Με στόχο την ενίσχυση της προστασίας των δημοσιογράφων γενικότερα, τόσο το Συμβούλιο Ασφαλείας όσο και η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών τόνισαν την ανάγκη τα κράτη να εξασφαλίσουν ενεργά το σεβασμό και την προστασία των επαγγελματικών δραστηριοτήτων των δημοσιογράφων.

Συμβούλιο Ασφαλείας: Συγκεκριμένα, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε την Απόφαση 1738 το 2006 σχετικά με την ασφάλεια των δημοσιογράφων σε ένοπλες συγκρούσεις.⁷⁰ Στη παρούσα Απόφαση το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, καταδικάζοντας τις σκόπιμες επιθέσεις κατά δημοσιογράφων σε ένοπλες συγκρούσεις,⁷¹ κάλεσε όλα τα μέρη σε αυτές να σταματήσουν τέτοιες πρακτικές, να σεβαστούν την επαγγελματική ανεξαρτησία και τα δικαιώματα των δημοσιογράφων και να τηρήσουν τις υποχρεώσεις τους βάσει του διεθνούς δικαίου για την προστασία των αμάχων σε ένοπλες συγκρούσεις, τονίζοντας με αυτό τον τρόπο το καθεστώς των δημοσιογράφων ως άμαχου πληθυσμού.⁷² Το Συμβούλιο ανέφερε

⁶⁹ McGonagle T., op.cit. σελ. 12

⁷⁰ UN Security Council 2006 -Resolution S/RES/1738. Η σταθερή στάση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για το προστατευόμενο καθεστώς των δημοσιογράφων επιβεβαιώθηκε με τα ψηφίσματά του σχετικά με τη Συρία και τη Σομαλία το 2012 και το 2013 καθώς και από το γεγονός ότι στο ψήφισμα 1738 το Συμβούλιο Ασφαλείας ζήτησε από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να συμπεριλάβει το θέμα των δημοσιογράφων στις εκθέσεις του για την «προστασία των αμάχων σε ένοπλες συγκρούσεις» (παρ. 12).

⁷¹ UN Security Council Resolution S/RES/1738 (2006), παρ. 1

⁷² Ibid. S/RES/1738 παρ. 2 - 8

επίσης ρητά την προστασία των μέσων ενημέρωσης και την ευθύνη του κράτους να τερματίσει την ατιμωρησία.⁷³

Με νεώτερη Απόφαση το 2015,⁷⁴ αναγνώρισε περαιτέρω τους ειδικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι δημοσιογράφοι, λαμβάνοντας υπόψη την έμφυλη διάσταση του συγκεκριμένου προβλήματος, και την ανάγκη υιοθέτησης μέτρων για την ασφάλειά τους σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης. Επίσης καταδίκασε όλες τις παραβιάσεις που διαπράττονται κατά δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγρούσεων και κάλεσε όλα τα μέρη σε μια σύρραξη να τερματίσουν τέτοιες πρακτικές.⁷⁵ Καταδικάζοντας έντονα την επικρατούσα ατιμωρησία σχετικά με τις παραβιάσεις και τις καταχρήσεις που διαπράττονται κατά δημοσιογράφων σε περιπτώσεις ένοπλης σύγκρουσης, γεγονός που με τη σειρά του μπορεί να συμβάλει στην επανάληψη αυτών των πράξεων, υπογράμμισε την ευθύνη των κρατών να συμμορφώνονται με τις σχετικές υποχρεώσεις βάσει του διεθνούς δικαίου.⁷⁶ Προτρέπει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη σε ένοπλες συγκρούσεις να σεβαστούν την επαγγελματική ανεξαρτησία και τα δικαιώματα των δημοσιογράφων και των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν τη λογοδοσία για εγκλήματα που διαπράττονται εναντίον δημοσιογράφων που εργάζονται σε αυτές τις καταστάσεις.⁷⁷ Επίσης, επιβεβαιώνει ότι οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ θα πρέπει να αναφέρουν συγκεκριμένες πράξεις βίας εναντίον δημοσιογράφων σε κατάσταση ένοπλης σύγκρουσης.⁷⁸ Τέλος, τονίζει την ανάγκη να εξασφαλιστεί καλύτερη συνεργασία και συντονισμός σε διεθνές επίπεδο, μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών και των σχετικών διεθνών περιφερειακών και υποπεριφερειακών οργανώσεων για την προώθηση και τη διασφάλιση της ασφάλειας των δημοσιογράφων.⁷⁹

⁷³ Ibid. S/RES/1738 παρ. 7

⁷⁴ UN Security Council Resolution S/RES/2222 (2015)

⁷⁵ S/RES/2222 op.cit, παρ. 1

⁷⁶ S/RES/2222 op.cit, παρ. 4 - 5

⁷⁷ S/RES/2222 op.cit, παρ. 6 - 9

⁷⁸ S/RES/2222 op.cit, παρ. 12

⁷⁹ S/RES/2222 op.cit, παρ. 15 - 16

Γενική Συνέλευση: Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ έχει επίσης εγκρίνει Ψηφίσματα σχετικά με την προστασία του δημοσιογραφικού προσωπικού.⁸⁰ Το 2014 η Γενική Συνέλευση υιοθέτησε το ψήφισμα για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας.⁸¹ Το ψήφισμα αυτό καταδίκασε απερίφραστα όλες τις επιθέσεις και τη βία εναντίον δημοσιογράφων⁸² και προέτρεπε τα κράτη μέλη να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την πρόληψη της βίας κατά των δημοσιογράφων και των εργαζομένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εξασφαλίζοντας τη λογοδοσία μέσω της διεξαγωγής αμερόληπτων, ταχέων και αποτελεσματικών ερευνών και προσαγάγοντας τους δράστες αυτών των εγκλημάτων στη δικαιοσύνη.⁸³ Το ψήφισμα επίσης διακήρυξε την 2η Νοεμβρίου ως τη διεθνή ημέρα για να τερματιστεί η ατιμωρησία για εγκλήματα κατά δημοσιογράφων.⁸⁴

Με νεώτερο της ψήφισμα το 2015⁸⁵ η Γενική Συνέλευση καταδικάζοντας αυτή την φορά τόσο τις επιθέσεις και τη βία εναντίον δημοσιογράφων όσο και την επικρατούσα ατιμωρησία για τέτοιες επιθέσεις,⁸⁶ κάλεσε τα κράτη να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να αποτρέψουν τη βία, τις απειλές και τις επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων και εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης, διασφαλίζοντας την λογοδοσία,⁸⁷ ώστε να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν νομικά και πρακτικά ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τους δημοσιογράφους, τονίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη καλύτερης συνεργασίας και συντονισμού σε διεθνές επίπεδο, όσον αφορά την ασφάλεια των δημοσιογράφων.⁸⁸

⁸⁰ Σε ψήφισμα που εγκρίθηκε το 1996 σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Αφγανιστάν, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών προέτρεψε με έμφαση όλα τα μέρη στη σύγκρουση να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια ... των εκπροσώπων των μέσων ενημέρωσης στο Αφγανιστάν. UN General Assembly, Res. 51/108.

Σε ψήφισμα που εγκρίθηκε το 1998 σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Κοσσυφοπέδιο, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ κάλεσε τις αρχές της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία και Μαυροβούνιο) καθώς και τις ένοπλες Αλβανικές ομάδες να αποφύγουν οποιαδήποτε παρενόχληση και εκφοβισμό δημοσιογράφων. UN General Assembly, Res. 53/164.

⁸¹ UN General Assembly Resolution (A/RES/68/163) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2013)

⁸² Ibid. A/RES/68/163 παρ. 2

⁸³ Ibid. A/RES/68/163 παρ. 5 - 6

⁸⁴ Ibid. A/RES/68/163 παρ. 3

⁸⁵ UN General Assembly Resolution (A/RES/69/185) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2014)

⁸⁶ Ibid. A/RES/69/185 παρ. 1-2

⁸⁷ Ibid. A/RES/69/185 παρ. 6

⁸⁸ Ibid. A/RES/69/185 παρ. 7 - 9

Το τελευταίο ψήφισμα που υιοθέτησε το 2016⁸⁹ αναγνωρίζοντας πρωταρχικά τους ειδικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες δημοσιογράφοι κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και υπογραμμίζοντας τη σημασία υιοθέτησης μιας προσέγγισης ευαίσθητης προς το φύλο κατά την εξέταση μέτρων για το ζήτημα της ασφάλειας των δημοσιογράφων, καλεί τα κράτη να εφαρμόσουν αποτελεσματικότερα το εφαρμοστέο νομικό πλαίσιο για την προστασία των δημοσιογράφων και των εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης, προκειμένου να καταπολεμηθεί η επικρατούσα ατιμωρησία.⁹⁰ Τέλος, υπογραμμίζει την ανάγκη να εξασφαλιστεί καλύτερη συνεργασία και συντονισμός σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, με στόχο τη βελτίωση της ασφάλειας των δημοσιογράφων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.⁹¹

Τέλος, όσο αφορά το κομμάτι της Γενικής Συνέλευσης αξίζει να αναφερθεί ότι αναμένεται στο τέλος του 2017 η υιοθέτηση νέου ψηφίσματος από την ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης, το οποίο ακολουθεί την ίδια λογική με τα προηγούμενα Ψηφίσματα αλλά θέτει ρητά το θέμα της προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων, καταδικάζοντας κατηγορηματικά τις επιθέσεις εναντίον γυναικών δημοσιογράφων κατά την άσκηση του έργου τους.⁹² Καλεί επίσης τα κράτη να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις λόγω φύλου, συμπεριλαμβανομένης της βίας και της υποκίνησης μίσους, εναντίον γυναικών δημοσιογράφων στο πλαίσιο ευρύτερων προσπαθειών για την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών και την εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ ανδρών και γυναικών.⁹³

Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Και το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ως επικουρικό όργανο της Γενικής Συνέλευσης έχει υιοθετήσει Ψηφίσματα που αφορούν την ασφάλεια των δημοσιογράφων. Το 2012 υιοθέτησε ψήφισμα⁹⁴ με το οποίο καταδίκασε τις επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων⁹⁵ και καλούσε τα κράτη να προωθήσουν ένα ασφαλές και ευνοϊκό περιβάλλον για τους δημοσιογράφους ενισχύοντας περαιτέρω την συνεργασία τους σύμφωνα με το Σχέδιο Δράσης του ΟΗΕ για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το ζήτημα της ατιμωρησίας.⁹⁶ Το ψήφισμα

⁸⁹ UN General Assembly Resolution (A/RES/70/162) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2015).

⁹⁰ Ibid. A/RES/70/162 παρ. 3

⁹¹ Ibid. A/RES/70/162 παρ. 11 - 12

⁹² A/C.3/72/L.35/Rev.1 The safety of journalists and the issue of impunity, 13 November 2017, παρ.2,

⁹³ Ibid. A/C.3/72/L.35/Rev.1 παρ. 5

⁹⁴ Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/21/12) on the Safety of Journalists (2012)

⁹⁵ Ibid. A/HRC/RES/21/12 παρ. 4

⁹⁶ Ibid. A/HRC/RES/21/12 παρ. 11

καλεί επίσης τα κράτη μέλη να εξετάσουν μια σειρά δράσεων, όπως η θέσπιση νομοθετικών μέτρων, η παρακολούθηση και η αναφορά βίας κατά δημοσιογράφων και η έκδοση δημόσιας καταδίκης τέτοιων επιθέσεων. Επιπροσθέτως, καλεί τα κράτη να διασφαλίσουν τη λογοδοσία με τη διεξαγωγή αμερόληπτων, ταχέων και αποτελεσματικών ερευνών και να προσαγάγουν στη δικαιοσύνη τους υπεύθυνους.⁹⁷ Στο ίδιο μήκος κύματος είναι και το επόμενο ψήφισμα που υιοθέτησε το Συμβούλιο το 2014⁹⁸ που εκτός των άλλων αναγγέλλει την 2η Νοεμβρίου ως την Παγκόσμια Ημέρα για τον τερματισμό της ατιμωρησίας για εγκλήματα κατά δημοσιογράφων.

Με νεώτερο ψήφισμα το 2016⁹⁹ ακολουθώντας το ίδιο σκεπτικό με τα δύο προηγούμενα, αναγνωρίζει τους επιπλέον ειδικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες δημοσιογράφοι, καθώς επίσης και τους ιδιαίτερους κινδύνους όσον αφορά την ασφάλεια των δημοσιογράφων στην ψηφιακή εποχή. Σε αυτό το πλαίσιο καλεί τα κράτη να διασφαλίσουν ότι τα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης δεν παρεμποδίζουν αυθαίρετα ή αδικαιολόγητα τη δουλειά και την ασφάλεια των δημοσιογράφων.¹⁰⁰ Καλεί επίσης τα κράτη να προστατεύσουν νομικά και πρακτικά την εμπιστευτικότητα των πηγών των δημοσιογράφων.¹⁰¹ Τέλος, τονίζει ότι στην ψηφιακή εποχή τα εργαλεία κρυπτογράφησης και ανωνυμίας έχουν καταστεί ζωτικής σημασίας για πολλούς δημοσιογράφους ώστε να ασκούν ελεύθερα το έργο τους και καλεί τα κράτη να μην παρεμβαίνουν στη χρήση τέτοιων τεχνολογιών.¹⁰²

Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα δημοσίευσε τη δική της έκθεση για την ασφάλεια των δημοσιογράφων το 2013.¹⁰³ Η έκθεση παρέχει μια επισκόπηση του σχετικού διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των ενεργειών των κρατών και των διεθνών οργανισμών για την προστασία των δημοσιογράφων και καθορίζει κατευθυντήριες γραμμές για τα κράτη προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια των επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης στο μέλλον. Η έκθεση κάνει διάφορες συστάσεις όσον αφορά την καταπολέμηση της

⁹⁷ Ibid. A/HRC/RES/21/12 παρ. 7 - 9

⁹⁸ Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/27/5) on the Safety of Journalists (2014)

⁹⁹ Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/33/2) on the Safety of Journalists (2016)

¹⁰⁰ Ibid. A/HRC/RES/33/2 παρ. 11

¹⁰¹ Ibid. A/HRC/RES/33/2 παρ. 12

¹⁰² Ibid. A/HRC/RES/33/2 παρ. 13

¹⁰³ Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, The safety of journalists, (A/HRC/24/23), 2013

ατιμωρησίας, συμπεριλαμβανομένου του καθορισμού μονάδων έρευνας ή μηχανισμών για εγκλήματα κατά δημοσιογράφων και τη δημιουργία βάσεων δεδομένων ή άλλων εργαλείων συλλογής και ανταλλαγής πληροφοριών για την καταγραφή απειλών και περιστατικών βίας κατά μέλη του Τύπου.

Επίσης και ο Γενικός Γραμματέας υποβάλει εκθέσεις τόσο στο Συμβούλιο Ασφαλείας όσο και στην Γενική Συνέλευση, οι οποίες επικεντρώνονται στην ασφάλεια των δημοσιογραφών.¹⁰⁴ Η πιο πρόσφατη έκθεση του υποβλήθηκε στην Γενική Συνέλευση και επικεντρώθηκε στην ασφάλεια των γυναικών δημοσιογράφων διατυπώνοντας ορισμένες προτάσεις σχετικά με τον τρόπο ενίσχυσης της ασφάλειας των γυναικών δημοσιογράφων μέσω μιας προσέγγισης ευαίσθητης προς στο φύλο.¹⁰⁵

Επιπλέον, ορισμένοι Ειδικοί Εισηγητές του ΟΗΕ εξέτασαν το θέμα της ατιμωρησίας για εγκλήματα κατά δημοσιογράφων στις εκθέσεις τους, συμπεριλαμβανομένου του Ειδικού Εισηγητή για την προαγωγή και την προστασία του δικαιώματος στην ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης, του Ειδικού Εισηγητή για την εξωδικαστική, συνοπτική, ή την αυθαίρετη εκτέλεση, του Ειδικού Εισηγητή για τα βασανιστήρια και του Ειδικού Εισηγητή για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.¹⁰⁶

UNESCO: Εκτός από τα κύρια και επικουρικά όργανα του ΟΗΕ σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της προστασίας των δημοσιογράφων παίζουν και οι ειδικευμένες οργανώσεις του ΟΗΕ και συγκεκριμένα ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής UNESCO). Η UNESCO έχει επιφορτιστεί, μεταξύ άλλων, με την προώθηση της ελεύθερης έκφρασης και το συντονισμό των προσπαθειών μεταξύ άλλων οργάνων του ΟΗΕ, των κρατών μελών και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών για τη διασφάλιση αυτού του

¹⁰⁴ Ο γενικός γραμματέας εξέτασε τις απειλές και τη βία κατά των γυναικών δημοσιογράφων στις εκθέσεις του προς το Συμβούλιο σχετικά με τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια (S / 2016/822 και S / 2015/716, S / 2013/525 και S / 2014/693), και την προστασία των αμάχων (S / 2017/414 και S / 2016/447). & Report of the Secretary-General, The safety of journalists and the issue of impunity, (A/72/290), 4 August 2017 Report of the Secretary-General, The safety of journalists and the issue of impunity, (A/69/268), 6 August 2014

¹⁰⁵ Report of the Secretary - General, The safety of journalists and the issue of impunity (A/72/290) 4 Aug. 2017

¹⁰⁶ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, A/HRC/20/17, 4 June 2012 Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012 Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/ HRC/32/38, 11 May 2016 Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/ HRC/65/284, 11 August 2010. Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Margaret Sekaggya, A/ HRC/16/44, 20 December 2010

δικαιώματος. Ίσως η σημαντικότερη συμβολή της UNESCO είναι το Σχέδιο Δράσης των Ηνωμένων Εθνών για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το θέμα της ατιμωρησίας. Το Σχέδιο Δράσης του ΟΗΕ για την Ασφάλεια των Δημοσιογράφων και το θέμα της Ατιμωρησίας είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας που ξεκίνησε το 2010 από το Διακυβερνητικό Συμβούλιο του Διεθνούς Προγράμματος για την Ανάπτυξη της Επικοινωνίας (εφεξής IPDC). Το IPDC είναι ένα πολυμερές φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών που στοχεύει να κινητοποιήσει τη διεθνή κοινότητα για να συζητήσει και να προωθήσει την ανάπτυξη των μέσων ενημέρωσης στις αναπτυσσόμενες χώρες.¹⁰⁷ Έχει κεντρικό ρόλο στην παρακολούθηση των δολοφονιών που καταδικάστηκαν από τον Γενικό Διευθυντή της UNESCO και έχει εγκρίνει αρκετές εκθέσεις και αποφάσεις σχετικά με το θέμα.¹⁰⁸

Ο βασικός στόχος του Σχεδίου Δράσης είναι η δημιουργία ενός ελεύθερου και ασφαλούς περιβάλλοντος για τους δημοσιογράφους και τους εργαζόμενους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τόσο στις συγκρούσεις όσο και στις μη συγκρούσεις, με σκοπό την ενίσχυση της ειρήνης, της δημοκρατίας και της ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο.¹⁰⁹ Το σχέδιο δράσης προτείνει ορισμένους μηχανισμούς για την καταπολέμηση της ατιμωρησίας.¹¹⁰ Η φιλοσοφία του σχεδίου των Ηνωμένων Εθνών είναι να ωθήσει συντονισμένες ενέργειες σε ολόκληρη τη διεθνή κοινωνία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το Σχέδιο Δράσης προβλέπει όχι μόνο τον αυξημένο συντονισμό των συναφών δραστηριοτήτων εντός των ΗΕ αλλά και την εμβάθυνση και τη συντονισμένη συνεργασία με διάφορους εξωτερικούς φορείς, όπως διεθνείς και περιφερειακούς διακυβερνητικούς οργανισμούς, κρατικές αρχές και παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών.¹¹¹

Εκτός από το Σχέδιο Δράσης η UNESCO έχει προβεί και στην υιοθέτηση πολλών ψηφισμάτων σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων. Ήδη από το 1997 η UNESCO υιοθέτησε ψήφισμα το οποίο αφορούσε τους δημοσιογράφους. Συγκεκριμένα, το ψήφισμα 29, που εγκρίθηκε τον Νοέμβριο του 1997,¹¹² ζήτησε από τον Γενικό Διευθυντή της Υπηρεσίας να

¹⁰⁷ McGonagle T., *op.cit.* σελ. 13

¹⁰⁸ McGonagle T., *op.cit.* σελ. 13

¹⁰⁹ UN Plan Of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity, παρ. 4.1

¹¹⁰ Αυτοί οι μηχανισμοί περιλαμβάνουν την ενσωμάτωση του ζητήματος της ατιμωρησίας σε αναλύσεις, την συνεργασία με τα κράτη μέλη για την ανάπτυξη και εφαρμογή σχετικής νομοθεσίας, την προώθηση της ευαισθητοποίησης μεταξύ των κρατών, των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής και των μελών του Τύπου, την εξέταση την εθνικής και της διεθνούς προόδου και την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των ΗΕ, των περιφερειακών διεθνών οργανισμών και των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών.

¹¹¹ McGonagle T., *op.cit.* σελ. 13

¹¹² UNESCO Resolution 29 on the Condemnation of Violence against Journalists (1997)

καταδικάσει δημοσίως τη βία κατά των δημοσιογράφων ως έγκλημα κατά της κοινωνίας, καθώς αυτή περιορίζει την ελευθερία της έκφρασης και ως εκ τούτου και τα άλλα δικαιώματα και ελευθερίες που διατυπώνονται στα διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επίσης, κάλεσε τα κράτη μέλη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την εφαρμογή διάφορων συστάσεων.¹¹³ Με νεώτερο της ψήφισμα το 2015¹¹⁴ ενθαρρύνει έντονα τα κράτη μέλη να παρέχουν ενεργά πληροφορίες σε εθελοντική βάση σχετικά με τη δικαστική διερεύνηση των δολοφονιών δημοσιογράφων στην UNESCO. Ζητεί επίσης από τον Γενικό Διευθυντή της UNESCO να υποβάλει έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης του ΟΗΕ για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και το θέμα της ατιμωρησίας. Αυτό περιλαμβάνει την ενίσχυση της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών με τις επαγγελματικές οργανώσεις, τις ομάδες της κοινωνίας των πολιτών και άλλους παράγοντες, διευκολύνοντας την ανάπτυξη ικανοτήτων στα κράτη μέλη και αναπτύσσοντας περαιτέρω τους δείκτες ευαισθησίας για τα ΜΜΕ και τους δημοσιογράφους.

Το καλοκαίρι του 2017 η Εκτελεστική Επιτροπή της UNESCO υιοθέτησε και άλλο ψήφισμα για την ασφάλεια των δημοσιογραφών τονίζοντας την έμφυλη διάσταση του ζητήματος. Συγκεκριμένα, στην πρώτη απόφαση¹¹⁵ η Εκτελεστική Επιτροπή εκφράζει τη δέσμευσή της για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και των εργαζομένων στα ΜΜΕ. Αναγνωρίζει τους ειδικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες δημοσιογράφοι και ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν εθνικές πρωτοβουλίες πρόληψης, προστασίας και δίωξης. Η δεύτερη απόφαση¹¹⁶ ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για την εξασφάλιση της εθελοντικής εφαρμογής του σχεδίου δράσης των Ηνωμένων Εθνών σε εθνικό επίπεδο και προτρέπει έντονα τα κράτη μέλη να παρέχουν ή να συνεχίζουν να παρέχουν, σε εθελοντική βάση, πληροφορίες σχετικά με τις δικαστικές έρευνες σχετικά με τις δολοφονίες δημοσιογράφων. Καλεί επίσης τον Γενικό Διευθυντή να ενισχύσει δραστηριότητες που αντιμετωπίζουν τις συγκεκριμένες απειλές κατά της ασφάλειας των γυναικών δημοσιογράφων. Επίσης, ζητείται από τον Γενικό Διευθυντή να συνεχίσει να εργάζεται για την υλοποίηση του στόχου 16.10 για την αειφόρο ανάπτυξη και την παρακολούθηση των δεικτών 16.10.1 και 16.10.2.

¹¹³ π.χ. οι κυβερνήσεις να βελτιώσουν την εσωτερική τους νομοθεσία, ώστε να καταστεί δυνατή η δίωξη και η καταδίκη όσων κινητοποιούν τη δολοφονία ατόμων που ασκούν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης

¹¹⁴ UNESCO 196th Executive Board Decision (196 EX/31) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 20 April 2015)

¹¹⁵ UNESCO 201st Executive Board Decision (201 EX/5.I.I) on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 5 June 2017)

¹¹⁶ UNESCO 202nd Executive Board Decision (202 EX/50) on the progress report on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 17 October 2017)

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι η Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, οι σχετικοί με αυτήν 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και 169 υποστόχοι¹¹⁷, ενισχύει τις υφιστάμενες υποχρεώσεις όλων των κρατών βάσει του διεθνούς δικαίου για την διασφάλιση της προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων.¹¹⁸ Συγκεκριμένα ο Στόχος 5 για την ισότητα των φύλων και η ενδυνάμωση όλων των γυναικών και των κοριτσιών και ο Στόχος 16 για την ειρήνη, τη δικαιοσύνη και τους ισχυρούς θεσμούς είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για το θέμα της ασφάλειας των γυναικών δημοσιογράφων¹¹⁹

Επιπροσθέτως, η UNESCO εξέδωσε σειρά διακηρύξεων οι οποίες ασχολούνται με την ανάγκη να διασφαλιστεί η ασφάλεια της δημοσιογραφίας και να τερματιστεί η ατιμωρησία. Σε αυτές περιλαμβάνονται η Διακήρυξη του Βελιγραδίου για τη στήριξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης στις περιοχές σύγκρουσης και τις χώρες που βρίσκονται σε μετάβαση¹²⁰, η Διακήρυξη της Medellin για τη διασφάλιση της ασφάλειας των δημοσιογράφων και τη καταπολέμηση της ατιμωρησίας,¹²¹ η Δήλωση της Καρχηδόνας, η οποία τονίζει τη σημασία ενός ελεύθερου και ασφαλούς περιβάλλοντος για τους δημοσιογράφους,¹²² η Δήλωση του Σαν Χοσέ, με τίτλο Ασφαλής ομιλία: Εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης σε όλα τα μέσα ενημέρωσης,¹²³ η Διακήρυξη του Παρισιού για την Ατζέντα Ανάπτυξης μετά το 2015, η οποία ενθαρρύνει τη διεθνή κοινότητα να εξετάσει την ασφάλεια των δημοσιογράφων κατά την ανάπτυξη προγραμμάτων βοήθειας¹²⁴ και, πιο πρόσφατα, η Διακήρυξη της Ρίγας του 2015¹²⁵ η οποία έχει ως στόχο να βελτιώσει την ποιότητα της δημοσιογραφίας, την ενίσχυση της ισότητας των φύλων στην αίθουσα σύνταξης και την προώθηση της ασφάλειας των δημοσιογράφων.

¹¹⁷ Η Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της 70^{ης} Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών στις 25 Σεπτεμβρίου 2015. Οι ΣΒΑ είναι παγκόσμιου χαρακτήρα και γενικής εφαρμογής με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το 2030.

¹¹⁸ Report of the Secretary-General 2017, op.cit. παρ 17

¹¹⁹ Report of the Secretary-General 2017, op.cit. παρ 17

¹²⁰ UNESCO's Belgrade Declaration on Media in Conflicts Areas in Countries in Transition (2004)

¹²¹ UNESCO's Medellin Declaration Securing the Safety of Journalists and Combatting Impunity (2007)

¹²² UNESCO's Carthago Declaration on press freedom and the Safety of Journalists (2012)

¹²³ UNESCO's San Jose Declaration: Safe to Speak : Securing Freedom of Expression in all Media (2013)

¹²⁴ UNESCO's Paris Declaration. Post-2015 Agenda: The right of access to information, independent media, and safety for exercising freedom of expression, are essential to development (2014)

¹²⁵ UNESCO's Riga Declaration. "Let Journalism Thrive! Towards Better Reporting, Gender Equality, and Media Safety in the Digital Age" (2015)

Τέλος, ο Γενικός Διευθυντής της UNESCO υποβάλλει έκθεση για την ασφάλεια των δημοσιογράφων και τον κίνδυνο της ατιμωρησίας κάθε δύο χρόνια από το 2008 στο Διακυβερνητικό Συμβούλιο του Διεθνούς Προγράμματος για την Ανάπτυξη της Επικοινωνίας (IPDC). Αποτελείται από επικαιροποιημένες πληροφορίες που ελήφθησαν οικειοθελώς από τα κράτη μέλη σχετικά με το δικαστικό καθεστώς των περιπτώσεων νεκρών δημοσιογράφων.¹²⁶ Επίσης καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν οι παγκόσμιες τάσεις της UNESCO για την ελευθερία έκφρασης και την ανάπτυξη των μέσων ενημέρωσης, οι οποίες παρέχουν μια ανάλυση της ελευθερίας του Τύπου, της ασφάλειας και της ατιμωρησίας.

2.2. Προστασία σε περιφερειακό επίπεδο.

Όλοι οι περιφερειακοί οργανισμοί και οι πράξεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα περιέχουν διατάξεις σχετικές με το ζήτημα της προστασίας των δημοσιογράφων. Επειδή από περιοχή σε περιοχή τα πεδία και τα επίπεδα προστασίας για ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων διαφέρουν, η περιφερειακή προσέγγιση τέτοιων ζητημάτων θεωρείται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς η εκδοχή των κανόνων που υιοθετούνται μπορεί να θεωρηθεί πιο νόμιμη, καθώς σεβόμενη τις παραδόσεις και τον πολιτισμό, εστιάζει στα προβλήματα και τις αδυναμίες της εκάστοτε περιφέρειας, λαμβάνοντας με αυτό τον τρόπο μεγαλύτερη υποστήριξη καθώς πρακτικά, μπορεί να είναι ευκολότερο να επιτευχθούν συμφωνίες όταν υπάρχουν λιγότερα κράτη, τα οποία είναι πιο ομοιογενή στην παράδοση, τις προοπτικές και τον πολιτισμό.¹²⁷

A. Ευρώπη.

Συμβούλιο της Ευρώπης: Το σημαντικότερο επίτευγμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ένα χρόνο μετά την ίδρυση του, το 1950, ήταν η υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΣΔΑ).¹²⁸ Η ΕΣΔΑ περιλαμβάνει μέτρα προστασίας για τα δικαιώματα που έχουν σχέση με την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων. Τυπικά, περιλαμβάνουν: Άρθρο 2 (το δικαίωμα στη ζωή). Άρθρο 3 (απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας). Άρθρο 5 (το δικαίωμα στην ελευθερία), το άρθρο 10 (ελευθερία της έκφρασης), το άρθρο 13 (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής) και το άρθρο 14 (απαγόρευση των διακρίσεων).

¹²⁶ Report By The Director - General To The Intergovernmental Council Of The IPDC, The Safety Of Journalists And The Danger Of Impunity, 2016

¹²⁷ Horsley William, The Initiative on Impunity and the Rule of Law: A Joint Project of City, University of London Centre for Law, Justice and Journalism (CLJJ) and the University of Sheffield Centre for Freedom of the Media (CFOM), CLJJ, City University London and CFOM, University of Sheffield 2011, σελ 24

¹²⁸ Νάσκου - Περράκη Π., *op.cit.* σελ. 284

Το δικαίωμα στην ζωή, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 2 της ΕΣΔΑ¹²⁹, αποτελεί ένα από τα πρωταρχικά δικαιώματα για τα κράτη που συγκροτούν το Συμβούλιο της Ευρώπης.¹³⁰ Το άρθρο 2 της Σύμβασης περιλαμβάνει τόσο την απαγόρευση της εκ προθέσεως αφαίρεσης της ανθρώπινης ζωής, καθώς και τη θετική υποχρέωση των αρχών να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση της ζωής.¹³¹ Έτσι, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΕΣΔΑ, τα κράτη έχουν την υποχρέωση να αποφεύγουν σκόπιμα να παρεμβαίνουν στο δικαίωμα στη ζωή των δημοσιογράφων και σε επιχειρήσεις έρευνας και σύλληψης που ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις σε όλους τους φορείς των μέσων ενημέρωσης. Όπως διαπίστωσε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΔΔΑ) στην υπόθεση *Özgür Gündem* κατά Τουρκίας, η υποχρέωση λήψης μέτρων για την προστασία της ζωής μπορεί επίσης να υφίσταται βάσει του άρθρου 2.¹³² Διευκρινίζοντας την αρνητική υποχρέωση των κρατών, το ΕΔΔΑ έκρινε, ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να υπάρξει παρέμβαση στο δικαίωμα στη ζωή πρέπει να ερμηνεύονται στενά,¹³³ ενώ συμπλήρωσε στην υπόθεση *Isayeva* κατά Ρωσίας, ότι ακόμα και σε περιοχές συγκρούσεων ο πρωταρχικός στόχος πρέπει να είναι η προστασία των ζωνών του άμαχου πληθυσμού από την παράνομη βία.¹³⁴ Τα κράτη μέλη έχουν επίσης μια σειρά θετικών υποχρεώσεων. Συγκεκριμένα, το ΕΔΔΑ έκρινε στις υποθέσεις *Dink* και *Kilic* κατά Τουρκίας ότι τα κράτη πρέπει να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα

¹²⁹ ARTICLE 2

Right to life

1. Everyone's right to life shall be protected by law. No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law.

2. Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is no more than absolutely necessary:

(a) in defence of any person from unlawful violence;

(b) in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained;

(c) in action lawfully taken for the purpose of quelling a riot or insurrection.

¹³⁰ Ακτύπησ Σπυρίδων - Ηρακλής, Το δικαίωμα στη ζωή, σε συλλογικό Τόμο του Λίνου - Αλεξάνδρου Σισιλιάνου (επιμ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ερμηνεία κατ' άρθρο, (σ. 58-98), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ 58

¹³¹ Leach Ph., The principles which can be drawn from the case - law of the European Court of Human Rights relating to the protection and safety of journalists and journalism, report for the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and Information Society, 'Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age: Opportunities, Rights, Responsibilities', Belgrade, 7-8 November 2013, MCM(2013)012, σελ. 10

¹³² βλ. *Özgür Gündem v. Turkey*, No. 23144/93, 16.3.2000, παρ. 41 - 42

¹³³ βλ. *Stewart* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 1984, *Ergi* κατά Τουρκίας, 1998

¹³⁴ βλ. *Isayeva et al., v. Russia* No. 57950/00, 24.2.2005, para. 191

για την προστασία της ζωής των δημοσιογράφων από πράξεις βίας που διαπράττουν τρίτοι¹³⁵ και να διεξάγουν αποτελεσματικές έρευνες σχετικά με τις συνθήκες του θανάτου τους.¹³⁶

Η απόγρευση των βασανιστηρίων, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 3¹³⁷ της ΕΣΔΑ, αποτελεί απόλυτη απογόρευση και δεν επιδέχεται περιορισμούς, εξαιρέσεις και παρέκκλιση ακόμα και σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης σύμφωνα με το άρθρο 15 της ΕΣΔΑ.¹³⁸ Το άρθρο 3, όπως και το άρθρο 2, καθιερώνει υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα κράτη. Τα κράτη οφείλουν να μην επιβάλουν σε βασανιστήρια τα άτομα που υπάγονται στην δικαιοδοσία τους, να προστατεύουν την ακεραιότητα των προσώπων που βρίσκονται υπό κράτηση, να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή τέτοιων περιστατικών - ακόμα και αν αυτά προέρχονται από τρίτους - και να ερευνούν αποτελεσματικά σχετικά περιστατικά.¹³⁹ Συγκεκριμένα το ΕΔΔΑ έκρινε στην υπόθεση Tekin κατά Τουρκίας, λαμβάνοντας υπόψη τη μεταχείριση που υπέστη ο δημοσιογράφος, διαπίστωσε ότι οι συνθήκες κράτησης και η μεταχείριση στην οποία υποβλήθηκε αποτελούσαν τουλάχιστον απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 3.¹⁴⁰ Σε νεότερη υπόθεση, που αφορούσε ένα δημοσιογράφο στο Αζερμπαϊτζάν,¹⁴¹ ο οποίος κάλυπτε μια πολιτική διαδήλωση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η χρήση βίας από την αστυνομία κατά αυτού χωρίς να υπάρχουν άλλοι λόγοι που να δικαιολογούν τη χρήση αυτής, ήταν περιττή, υπερβολική και απαράδεκτη διασφαλίζοντας το ελάχιστο βαθμό σοβαρότητας που απαιτείται για να εμπίπτει η συγκεκριμένη συμπεριφορά στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 3, ενώ η διεξαγωγή αποτελεσματικής έρευνας από τις κρατικές αρχές δεν πληρούσε τις απαιτήσεις του άρθρου 3 και ταυτόχρονα

¹³⁵ Συγκεκριμένα διαπιστώνοντας το Δικαστήριο ότι οι τουρκικές αρχές ενημερώθηκαν για μια απόπειρα δολοφονίας και ακόμη και για την ταυτότητα των υποκινητών της δολοφονίας του δημοσιογράφου, έκρινε ότι οι αρχές δεν έλαβαν τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη αυτών των εγκλημάτων. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πράγματι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 2 στην ουσία του.
βλ. Dink v. Turkey 2010

¹³⁶ Το Δικαστήριο έκρινε παραβίαση του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ για τον θάνατο του Kılıç λόγω της έλλειψης προστασίας και της αποτυχίας της αποτελεσματικής διερεύνησης του θανάτου του.
βλ. Kılıç v. Turkey, No. 22492/93, 28.3.2000 παρ. 54 - 55

¹³⁷ ARTICLE 3
Prohibition of torture
No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.

¹³⁸ Τσίρλη Μαριαλένα, Απογόρευση Βασανιστηρίων, σε συλλογικό Τόμο του Λίνου - Αλεξάνδρου Σισιλιάνου (επιμ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ερμηνεία κατ' άρθρο, (σ. 99-125), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 99 -100

¹³⁹ Ibid. Τσίρλη Μαριαλένα, σελ. 100

¹⁴⁰ βλ. Tekin v. Turkey No. 52/1997/836/1042, 9.6.1998, παρ. 48 - 54

¹⁴¹ βλ. Najafli v. Azerbaijan, No. 2594/07, 2.10.2012 παρ. 32 - 56

παραβίαζε και το άρθρο 13 της Σύμβασης που απαιτεί την ύπαρξη αποτελεσματικής εγγώριας προσφυγής σε σχέση με κάθε εύλογο αίτημα βασανιστηρίων ή κακομεταχείρισης.¹⁴²

Οι επιθέσεις εναντίον του δημοσιογραφικού προσωπικού παραβιάζουν τα προαναφερθέντα δικαιώματα, αλλά ιδίως το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ. Το άρθρο 10 της Σύμβασης είναι διαρθρωμένο σε δύο παραγράφους. Η πρώτη παράγραφος ορίζει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης ως σύνθετο δικαίωμα, το οποίο περιλαμβάνει τρία διαφορετικά στοιχεία: την ελευθερία της γνώμης, την παραλαβή και διάδοση πληροφοριών και ιδεών. Η δεύτερη ορίζει τις συνθήκες υπό τις οποίες ένα κράτος-μέλος μπορεί νομίμως να παρεμποδίζει την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης.¹⁴³ Το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης δεν αναφέρεται ρητά στον τύπο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή τους δημοσιογράφους, αλλά το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα υπογραμμίσει τη σημασία του δικαιώματος στην ελευθερία του λόγου ως ένα από τα βασικά θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας, αναγνωρίζοντας ειδικότερα τον πρωταρχικό ρόλο που διαδραματίζουν τα μέσα ενημέρωσης ως δημόσιοι φύλακες σε μια δημοκρατική κοινωνία.¹⁴⁴ Τα όρια της επιτρεπόμενης ελευθερίας του λόγου έχουν αναγνωριστεί ευρύτερα από το Δικαστήριο στην περίπτωση της κριτικής της κυβέρνησης σε αντιδιαστολή με υποθέσεις που αφορούν ιδιώτες, δεδομένου του δημόσιου συμφέροντος που διακυβεύεται.¹⁴⁵ Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει κρίνει επίσης ότι τα κράτη έχουν θετική υποχρέωση να παρέχουν προστασία σε όσους κινδυνεύουν από σωματικές και άλλες επιθέσεις για την άσκηση του δικαιώματός τους στην ελευθερία έκφρασης. Όπως είδαμε και

¹⁴² Συγκεκριμένα σημειώθηκαν σημαντικές διαδικαστικές καθυστερήσεις και η έρευνα δεν διεκπεραιώθηκε με επαρκή επιμέλεια. Υπήρχαν επίσης σοβαρές αμφιβολίες ως προς το αν ο αιτών είχε πράγματι πρόσβαση στην έρευνα, ή είχε ενημερωθεί εγκαίρως για όλα τα διαδικαστικά βήματα. Το πιο προβληματικό, ωστόσο, ήταν το ζήτημα της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας της έρευνας, καθώς το καθήκον του εντοπισμού των υπευθύνων για τον ξυλοδαρμό του αιτούντος μεταβιβάστηκε στην ίδια αρχή, των οποίων οι πράκτορες φέρεται ότι διέπραξαν το αδίκημα. Η έρευνα είχε ανασταλεί με ανεπαρκή αιτιολογία (φερόμενη αδυναμία προσδιορισμού των εν λόγω αστυνομικών υπαλλήλων). Τέλος, το θύμα στερήθηκε της δυνατότητας να ζητήσει αποτελεσματικά δίκαιη ικανοποίηση, καθώς είχε υποχρεωθεί να ονομάσει συγκεκριμένους αστυνομικούς ως εναγόμενους. Η απαίτηση αυτή συνιστούσε ανυπερβλήτο εμπόδιο, δεδομένου ότι ο εντοπισμός αυτών των αστυνομικών ήταν καθήκον της ποινικής έρευνας, η οποία εν προκειμένω ήταν αναποτελεσματική και στερείτο ανεξαρτησίας.

¹⁴³ ARTICLE 10

Freedom of expression

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

¹⁴⁴ βλ. *Bladet Tromsø And Stensaas V. Norway*, No. 21980/93, 20.5.1999, παρ. 59 & *Goodwin v. the United Kingdom*, No. 17488/90, 27.3.1996, παρ. 39

¹⁴⁵ βλ. *Castells v. Spain*, 1992

παραπάνω στην υπόθεση Özgür Gündem κατά Τουρκίας, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι ο εκφοβισμός, εκτός της σωματικής βίας, καλύπτεται από το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στο βαθμό που οι πράξεις αποτελούν ανεπίτρεπτη παρέμβαση στο δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Στη συγκεκριμένη υπόθεση διάφοροι μεμονωμένοι εισαγγελείς είχαν λάβει μέτρα για να ερευνήσουν ορισμένες από τις επιθέσεις, αλλά αυτό δεν ήταν αρκετό, καθώς οι επιθέσεις είχαν αναγκάσει τελικά την εφημερίδα να κλείσει. Το Δικαστήριο απέρριψε επίσης την αιτιολόγηση του κράτους για τις ενέργειές του βάσει του ισχυρισμού του ότι η εφημερίδα υποστηρίζει την τρομοκρατία.

Αν και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι ίσως ο πιο γνωστός από τους μηχανισμούς του Συμβουλίου της Ευρώπης και η νομολογία τείνει να αναγνωρίζει ένα αυξημένο επίπεδο προστασίας της ελευθερίας έκφρασης για τους δημοσιογράφους και άλλους φορείς των μέσων ενημέρωσης, και άλλα θεσμικά όργανα στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν επίσης εμπλακεί στο θέμα της προστασίας των εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης.¹⁴⁶

Συγκεκριμένα η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε το 2007 κατευθυντήριες γραμμές¹⁴⁷ για την προστασία των δημοσιογράφων σε καταστάσεις συγκρούσεων και έντασης, οι οποίες υπογραμμίζουν την σημασία της προσωπικής ασφάλειας των δημοσιογράφων, το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και πρόσβασης σε πληροφορίες και την προστασία των δημοσιογραφικών πηγών πληροφόρησης και δημοσιογραφικού υλικού, τις εγγυήσεις κατά της κατάχρησης της νομοθεσίας περί δυσφήμισης έναντι αδικαιολόγητων περιορισμών στην ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης και της χειραγώγησης της κοινής γνώμης, τονίζοντας γενικότερα το ζήτημα της ατιμωρησίας στις ζώνες συγκρούσεων. Επίσης την ίδια περίοδο η Επιτροπή υιοθέτησε Δήλωση¹⁴⁸ σχετικά με την προστασία και την προώθηση της δημοσιογραφικής έρευνας, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για ένα ευρύ πεδίο προστασίας, και την ανάγκη να εξασφαλιστεί η ασφάλεια των δημοσιογράφων, η ελεύθερη κυκλοφορία των δημοσιογράφων, η προστασία των πηγών και να καταπολεμηθούν καταχρηστικά μέτρα που έχουν

¹⁴⁶ Horsley William, op.cit σελ 25

¹⁴⁷ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on protecting freedom of expression and information in times of crisis. Adopted by the Committee of Ministers on 26 September 2007 at the 1005th meeting of the Ministers' Deputies, 26.9.2007

¹⁴⁸ Declaration by the Committee of Ministers on the protection and promotion of investigative journalism, adopted on 26 September 2007

ως στόχο τον εκφοβισμό των επαγγελματιών των μέσων μαζικής ενημέρωσης και, ειδικότερα, των δημοσιογράφων έρευνας.

Με νεώτερη Δήλωση¹⁴⁹, το 2014, η Επιτροπή τόνισε το προστατευόμενο καθεστώς των δημοσιογράφων και ανέλαβε τη δέσμευση να διερευνήσει πώς θα μπορούσε να βελτιωθεί η ανταλλαγή πληροφοριών και η ανάληψη δράσης για την προστασία των δημοσιογράφων στο Συμβούλιο. Προειδοποιείσαι τα κράτη μέλη για τον αυξανόμενο αριθμό επιθέσεων εναντίον δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης, συμπεριλαμβάνοντας και τους ειδικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες δημοσιογράφοι, και τα προέτρεψε να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους για την προστασία τους από οποιαδήποτε μορφή επίθεσης και να τερματίσουν την ατιμωρησία σύμφωνα με την ΕΣΔΑ και υπό το πρίσμα της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ενθάρρυνε, επιπροσθέτως, τα κράτη μέλη να συμβάλλουν στις συντονισμένες διεθνείς προσπάθειες για την ενίσχυση της προστασίας των δημοσιογράφων και άλλων παραγόντων των μέσων ενημέρωσης διασφαλίζοντας ότι τα νομικά πλαίσια και οι πρακτικές επιβολής του νόμου είναι πλήρως σύμφωνες με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το 2016 η Επιτροπή υιοθέτησε επίσης Σύσταση¹⁵⁰ για να ενισχύσει την προστασία της δημοσιογραφίας και την ασφάλεια των δημοσιογράφων και να επιβάλει την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των υφιστάμενων διεθνών και περιφερειακών προτύπων και να ενισχύσει τη συμμόρφωση με τους υφιστάμενους μηχανισμούς και πρωτοβουλίες παρακολούθησης.

Επίσης, Ψηφίσματα και συστάσεις για την προστασία των δημοσιογράφων έχει υιοθετήσει και η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στις 28 Απριλίου 2005, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου υιοθέτησε το ψήφισμα 1438 (2005) και τη σύσταση 1702 (2005), και τα δύο με τίτλο, «Η ελευθερία του Τύπου και οι συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων στις ζώνες συγκρούσεων».¹⁵¹ Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση με αυτό τον τρόπο αποδοκίμασε τον μεγάλο αριθμό δολοφονιών, απαγωγών και εξαφανίσεων δημοσιογράφων που εργάζονται σε περιοχές συγκρούσεων ή σε επικίνδυνα θέματα και τα θεωρεί ως σοβαρές πράξεις

¹⁴⁹ Declaration of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors, 30 April 2014

¹⁵⁰ Recommendation CM/Rec(2016)4 of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors

¹⁵¹ “Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones”, Resolution 1438 (2005), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 28 April 2005 & “Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones”, Recommendation 1702 (2005), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 28 April 2005

επιθετικότητας κατά της ελευθερίας έκφρασης και ενημέρωσης στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Λίγα χρόνια αργότερα η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου ενέκρινε το ψήφισμα 1535 (2007) και τη σύσταση 1783 (2007), με τίτλο απειλές για τη ζωή και την ελευθερία έκφρασης των δημοσιογράφων.¹⁵² Το ψήφισμα υπογραμμίζει τη θεμελιώδη σημασία της ελευθερίας της έκφρασης για τη δημοκρατία, επισημαίνοντας ότι αυτή τίθεται σε κίνδυνο όταν οι δημοσιογράφοι φοβούνται για τη ζωή και την ασφάλειά τους. Υπενθυμίζει την ευθύνη των αρχών των κρατών να διερευνήσουν πλήρως τις δολοφονίες δημοσιογράφων, καθώς και τις επιθέσεις και τις απειλές εναντίον τους και υποστηρίζει την έγκριση ειδικών μέτρων από τα εθνικά κοινοβούλια, για την ανάπτυξη αποτελεσματικών πολιτικών για τη διασφάλιση της ασφάλειας των δημοσιογράφων. Η σύσταση, από την πλευρά της, είναι πιο συνοπτική και επικεντρώνεται σε συγκεκριμένα μέτρα που προβλέπονται για την Επιτροπή Υπουργών, ιδίως την καταδίκη των επιθέσεων εναντίον δημοσιογράφων, εξαιτίας της αύξησης των επιθέσεων αυτών στην Ευρώπη.¹⁵³ Το 2011, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υιοθετεί τη σύσταση 1950¹⁵⁴, με την οποία επανεξέτασε το ζήτημα της προστασίας του απορρήτου των δημοσιογραφικών πηγών. Τέλος, τον Ιανουάριο του 2017, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση ενέκρινε ψήφισμα και σύσταση¹⁵⁵ σχετικά με τις επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων και την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης στην Ευρώπη. Η Συνέλευση χαιρετίζει τη δημιουργία της πλατφόρμας¹⁵⁶ για την προώθηση της προστασίας της δημοσιογραφίας και της ασφάλειας των δημοσιογράφων και απευθύνει συγκεκριμένες εκκλήσεις σε ορισμένες χώρες¹⁵⁷ σε σχέση με την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης.

Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ): Η Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε ως οργάνωση οικονομικής συνθήκης, η οποία ιδρύθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957. Ως εκ τούτου, η προστασία των ανθρωπίνων

¹⁵² Threats to the lives and freedom of expression of journalists, Resolution 1535 (2007), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 25 January 2007 & Threats to the lives and freedom of expression of journalists, Recommendation 1783 (2007), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 25 January 2007

¹⁵³ IRIS Themes Freedom of Expression and the Media: Standard-setting by the Council of Europe (II) Parliamentary Assembly

¹⁵⁴ “The protection of journalists’ sources”, Recommendation 1950 (2011), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 25 January 2011

¹⁵⁵ Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2141 (2017) on attacks against journalists and media freedom in Europe, 24 January 2017 & Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 2097 (2017) on attacks against journalists and media freedom in Europe, 24 January 2017

¹⁵⁶ Η πλατφόρμα επιτρέπει την κατάρτιση προειδοποιήσεων για σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης και την ασφάλεια των δημοσιογράφων στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

¹⁵⁷ Συγκεκριμένα στην Τουρκία, τη Ρωσική Ομοσπονδία, το Αζερμπαϊτζάν, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Γαλλία, την Ελλάδα και τη Λευκορωσία.

δικαιωμάτων δεν θεωρήθηκε ότι αποτελεί μέρος της εντολής της συνθήκης.¹⁵⁸ Σήμερα, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας αποτελούν κοινές αξίες για όλα τα κράτη της ΕΕ και καθορίζουν τη δράση της τόσο εντός όσο και εκτός των συνόρων της. Η ευρωπαϊκή δράση στον τομέα αυτό στηρίζεται στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην εν λόγω συνθήκη έχει προσαρτηθεί ο Χάρτης¹⁵⁹ των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η διακήρυξη του οποίου πραγματοποιήθηκε το 2000. Από το 2009, ο Χάρτης¹⁶⁰ κατέστη νομικά δεσμευτικός για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τις εθνικές κυβερνήσεις. Ο Χάρτης συνάδει με την ΕΣΔΑ και επί της ουσίας κατοχυρώνει το δικαίωμα στη ζωή, την απαγόρευση των βασανιστηρίων, την ελευθερία της έκφρασης, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα ανδρών και γυναικών. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Χάρτης δίνει ένα ειδικό δικαίωμα στα μέσα ενημέρωσης, τόνιζοντας στο άρθρο 11¹⁶¹ την ελευθερία των ΜΜΕ, η οποία μόνο υπονοείται στο αντίστοιχο άρθρο της ΕΣΔΑ.¹⁶²

Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ): Ο ΟΑΣΕ είναι ένας διεθνής οργανισμός που ασχολείται με ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων σχετικών με την ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, παρέχοντας ένα φόρουμ για πολιτικές διαπραγματεύσεις και λήψη αποφάσεων στους τομείς εργασίας του. Δεν υπάρχουν, ωστόσο, νομικά δεσμευτικά μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που υιοθετεί ο ΟΑΣΕ.¹⁶³ Τα κράτη που συμμετέχουν στο ΟΑΣΕ έχουν θεσπίσει σαφείς αρχές και δεσμεύσεις στο χώρο της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης. Αυτές βασίζονται στην πεποίθηση ότι η ελευθερία έκφρασης αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και βασική συνιστώσα μιας δημοκρατικής κοινωνίας. και ότι τα

¹⁵⁸ Horsley William, op.cit σελ.19

¹⁵⁹ Charter Of Fundamental Rights Of The European Union 2012/C 326/02

¹⁶⁰ Ο χάρτης ενισχύει την νομική ασφάλεια όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η οποία μέχρι πρότινος εξασφαλιζόταν μόνο από τη νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ και από το άρθρο 6 της συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁶¹ Article 11

Freedom of expression and information

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers.
2. The freedom and pluralism of the media shall be respected.

¹⁶² Horsley William, op.cit σελ.19

¹⁶³ Horsley William, op.cit σελ.19

ελεύθερα, ανεξάρτητα και πλουραλιστικά μέσα ενημέρωσης είναι απαραίτητα για μια ελεύθερη και ανοιχτή κοινωνία και για υπεύθυνα συστήματα διακυβέρνησης.¹⁶⁴

Το 1997, τα συμμετέχοντα κράτη του ΟΑΣΕ θέσπισαν ένα μηχανισμό για την προώθηση αυτών των αρχών: το Γραφείο του Εκπροσώπου για την Ελευθερία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Ο εκπρόσωπος για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης εργάζεται έκτοτε με εντολή να επικεντρωθεί στην ταχεία αντίδραση μέσω έγκαιρων προειδοποιήσεων και συστάσεων σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις αρχές και τις δεσμεύσεις του ΟΑΣΕ από τα συμμετέχοντα κράτη όσον αφορά την ελευθερία έκφρασης και τα ελεύθερα μέσα ενημέρωσης.¹⁶⁵ Το έργο του έχει μη δικαστικό χαρακτήρα, αλλά εφιστά την προσοχή στα προβλήματα, σε συνεργασία με τις κρατικές αρχές και με σχετικές μη κυβερνητικές οργανώσεις για τη διευκόλυνση εύρεσης λύσεων.¹⁶⁶

B. Αμερική.

Ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (OAS): Οι διαμερικανικοί φορείς για τα ανθρώπινα δικαιώματα ήταν πολύ πιο προοδευτικοί από ό,τι οι ευρωπαϊκοί στο θέμα προστασίας των δημοσιογράφων.¹⁶⁷ Ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (εφεξής ΟΑΚ) αποτελεί έναν διεθνή οργανισμό συνεργασίας των αμερικανικών κρατών με σκοπό την επίτευξη ειρήνης και δικαιοσύνης και την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των 35 κρατών - μερών σήμερα. Η Αμερικανική Διακήρυξη για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ανθρώπου ¹⁶⁸(1948), η οποία υιοθετήθηκε στην ίδια διάσκεψη που υιοθετήθηκε και ο Χάρτης του ΟΑΚ, προστατεύει το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ασφάλεια (άρθρο 1), το δικαίωμα στην ελευθερία της έρευνας, της γνώμης, της έκφρασης και της διάδοσης. (άρθρο 4) και το δικαίωμα προστασίας από αυθαίρετη σύλληψη (άρθρο 25). Αν και εγκρίθηκε με τη μορφή διακήρυξης, οι διατάξεις της έγιναν δεκτές από τα όργανα του ΟΑΚ ως έκφραση της υποχρέωσης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνεται στον Χάρτη ΟΑΚ και ως εκ τούτου έχει δεσμευτική νομική αξία για τα 35 κράτη - μέρη.¹⁶⁹

¹⁶⁴ OSCE Safety Of Journalists Guidebook 2nd edition σελ.8

¹⁶⁵ Ibid. σελ. 32

¹⁶⁶ Ibid. σελ.. 32

¹⁶⁷ Burri Nina, Bravery or Bravado? The Protection of News Providers in Armed Conflict, Hotei Publishing, 2015, σελ 213

¹⁶⁸ American Declaration Of The Rights And Duties Of Man (Adopted by the Ninth International Conference of American States, Bogotá, Colombia, 1948)

¹⁶⁹ Horsley William, op.cit σελ. 19

Εκτός από την Αμερικανική Διακήρυξη η προστασία των γυναικών δημοσιογράφων ανάγεται και στην Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΑΣΔΑ), η οποία υιοθετήθηκε στη διάσκεψη του Σαν Χοσέ στην Κόστα Ρίκα το 1969.¹⁷⁰ Η αμερικανική σύμβαση για τα ανθρώπινα δικαιώματα (1969) προστατεύει το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 4), το δικαίωμα στην ανθρώπινη μεταχείριση (άρθρο 5), το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία (άρθρο 7) και την ελευθερία σκέψης και έκφρασης (άρθρο 13). Η Σύμβαση θεσμοθετεί δύο όργανα για τον έλεγχο της εφαρμογής της: τη Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και το Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Και τα δύο αυτά όργανα έχουν ασχοληθεί με το θέμα της προστασίας των εργαζομένων στα μέσα ενημέρωσης.

Συγκεκριμένα, η Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε έκθεση της για την ασφάλεια των πολιτών και τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁷¹ έδωσε έμφαση στην υποχρέωση διερεύνησης περιπτώσεων παραβίασης που απορρέουν από τη γενική υποχρέωση κατοχύρωσης των συμβατικών δικαιωμάτων. Περαιτέρω, με νεώτερή της έκθεση για την κατάσταση των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Αμερική¹⁷² επεσήμανε ότι οι βασικές παραβιάσεις του καθήκοντος διασφάλισης των δικαιωμάτων αποτυπώνονται στην επικρατούσα ατιμωρησία. Το 2013, η Επιτροπή με νέα έκθεση¹⁷³ της προσεγγίζει ειδικά το ζήτημα της ασφάλειας των δημοσιογράφων, αφιερώνοντας ειδικό κομμάτι για την προστασία των γυναικών δημοσιογράφων. Πιο συγκεκριμένα, η έκθεση προειδοποιεί σχετικά με την ανησυχητική κατάσταση της βίας κατά των δημοσιογράφων που υπάρχει στην περιοχή, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλει στην αναζήτηση λύσεων προσδιορίζοντας τα διαμερικανικά πρότυπα και τις εγχώριες πρακτικές για την προστασία των δημοσιογράφων, την πρόληψη των εγκλημάτων που διαπράττονται εναντίον τους και τη δίωξη των υπευθύνων. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι και στην Ειδική Μελέτη για την κατάσταση των ερευνών για τη δολοφονία δημοσιογράφων κατά την περίοδο 1995-2005¹⁷⁴, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι το κράτος είναι διεθνώς υπεύθυνο για δράσεις ή παραλείψεις σε σχέση με τη δολοφονία δημοσιογράφων, υπογραμμίζοντας τη θετική υποχρέωση να

¹⁷⁰ American Convention On Human Rights ‘Pact Of San Jose, Costa Rica’ 1969

¹⁷¹ Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on Citizen Security and Human Rights (2009)

¹⁷² Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on the situation of human rights defenders in the Americas 2012

¹⁷³ Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on Violence Against Journalists And Media Workers: Inter-American Standards And National Practices On Prevention, Protection And Prosecution Of Perpetrators 2013

¹⁷⁴ Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), Special Study on the Status of Investigations on the Murder of Journalists during 1995-2005 period for reasons that may be related to their work in journalism, Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression of the Inter-American Commission on Human Rights, 2008

διασφαλιστεί η άσκηση των δικαιωμάτων, λαμβάνοντας όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και τη διατήρηση του δικαιώματος στη ζωή.

Η Επιτροπή, εκτός από το να ετοιμάζει μελέτες ή εκθέσεις, είναι αρμόδια να εξετάζει ατομικές και διακρατικές αναφορές για παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ήδη από το 1997, στην πρώτη περίπτωση που αφορούσε την προστασία δημοσιογράφου (*Bustios v. Περού*) η επιτροπή εξέτασε αυτό που το ΕΔΔΑ δεν άγγιξε μέχρι την υπόθεση *Dink* κατά Τουρκίας,¹⁷⁵ δηλαδή το ζήτημα αν ο θάνατος και ο τραυματισμός δημοσιογράφου μπορεί να συνιστά παραβίαση στην ελευθερία έκφρασης.¹⁷⁶ Στην υπόθεση αυτή, η Επιτροπή θεώρησε αποδεδειγμένο ότι οι δράστες, οι στρατιωτικές αρχές, γνώριζαν πολύ καλά ότι τα δύο θύματα ήταν δημοσιογράφοι που κάλυπταν περιστατικά παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εν λόγω περιοχή. Αυτή η γνώση, μαζί με το γεγονός της ύπαρξης μιας ένοπλης σύγκρουσης, υποχρέωσε τις αρχές να παράσχουν τη μέγιστη δυνατή προστασία στους δύο δημοσιογράφους προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να διεκπεραιώνουν τη λειτουργία τους για αναζήτηση, κάλυψη και διάδοση πληροφοριών σχετικά με περιστατικά με τις μεγαλύτερες δυνατές εγγυήσεις.¹⁷⁷ Η Επιτροπή αποφάνθηκε, επίσης, ότι ο θάνατος ενός και οι τραυματισμοί του άλλου δημοσιογράφου άγγιξαν άμεσα το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, λόγω του γεγονότος ότι τα γεγονότα αυτά αποτελούν ένδειξη για κακοποίηση και εκφοβισμό των δημοσιογράφων που έχουν επιπτώσεις την ποιότητα και τα χαρακτηριστικά των πληροφοριών. Επίσης, έκρινε ότι με την επίθεση εναντίον τους, οι δύο δημοσιογράφοι εμποδίστηκαν αυθαίρετα να αναζητήσουν, να καλύψουν και να διαδώσουν πληροφορίες σχετικά με ένα συγκεκριμένο περιστατικό, δημιουργώντας έτσι την έννοια της αυθαίρετης πρόληψης από την άσκηση της ελευθερίας της έκφρασης, ή περισσότερο, ακριβώς, μια αυθαίρετη πρόληψη από τα νέα των ειδήσεων.¹⁷⁸ Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν ένοπλες συγκρούσεις, παρά το γεγονός ότι εκτίθενται στους κινδύνους, δεν μπορούν να χάσουν το πολιτικό τους καθεστώς. Εξακολουθούν να προστατεύονται από τις ισχύουσες εγγυήσεις βάσει του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ιδίως των εγγυήσεων που απορρέουν από την αρχή της διάκρισης.¹⁷⁹ Η Επιτροπή αναγνώρισε ότι, δεδομένης της σημασίας του έργου των δημοσιογράφων για την ενημέρωση της κοινωνίας

¹⁷⁵ βλ. παραπάνω. Μέχρι τότε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο προσέγγιζε το ζήτημα προτίστως ως παραβίαση του άρθρου 2 - του δικαιώματος στη ζωή.

¹⁷⁶ *Burri Nina*, *op.cit.*, σελ 213

¹⁷⁷ *Bustios v. Περού* παρ. 74 -75

¹⁷⁸ *Bustios v. Περού* παρ. 76

¹⁷⁹ IACHR. Report No. 38/97. Case 10.548. Merits. Hugo Bustíos Saavedra. Peru. October 16, 1997, παρ. 61.

καλύπτοντας καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης, ο Τύπος που λειτουργεί υπό τέτοιες συνθήκες πρέπει να δικαιούται ειδικές προστασίες και οφέλη από το Κράτος, έστω και αν η σύγκρουση συνεπάγεται παράνομες ένοπλες ομάδες: «Η ανάληψη των εργασιών του Τύπου σε περιόδους ένοπλης σύγκρουσης, ακόμη και με ακανόνιστους ένοπλους μαχητές, απαιτεί τη μεγαλύτερη προστασία. Είναι δημοσιογράφοι που διακινδυνεύουν τη ζωή τους για να φέρουν στο κοινό μια ανεξάρτητη και επαγγελματική άποψη για το τι πραγματικά συμβαίνει σε περιοχές συγκρούσεων ».

¹⁸⁰ Κατά συνέπεια, όταν υπάρχει ένοπλη σύγκρουση και όταν είναι γνωστό ότι ορισμένα άτομα είναι δημοσιογράφοι, το κράτος πρέπει να τους παρέχει τη μέγιστη δυνατή προστασία και τον υψηλότερο βαθμό εγγυήσεων προκειμένου να εκπληρώσουν τη λειτουργία τους αναζήτησης και διαβίβασης πληροφοριών σχετικά με το θέμα.¹⁸¹

Το 1999, η Επιτροπή επιβεβαίωσε αυτή τη νομολογία στην υπόθεση *Miranda*,¹⁸² η οποία αφορά τη δολοφονία γνωστού μεξικανού δημοσιογράφου. Η επιτροπή διαπιστώνει ότι η άρνηση ενός κράτους να διεξάγει πλήρη έρευνα για τη δολοφονία ενός δημοσιογράφου είναι ιδιαίτερα σοβαρή λόγω του αντίκτυπού του στην κοινωνία. Η ατιμωρησία οποιουδήποτε από τα μέρη που είναι υπεύθυνα για μια πράξη επιθέσεων εναντίον ενός δημοσιογράφου - το σοβαρότερο από τα οποία είναι ασφαλώς στέρηση του δικαιώματος στη ζωή - ή εναντίον οποιουδήποτε προσώπου που ασκεί τη δραστηριότητα του η δημόσια έκφραση πληροφοριών ή ιδεών αποτελεί κίνητρο για όλους τους παραβάτες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ταυτόχρονα, η δολοφονία ενός δημοσιογράφου έχει σαφώς «ψυχρό αποτέλεσμα», κυρίως σε άλλους δημοσιογράφους αλλά και σε απλούς πολίτες, καθώς ενσταλάζει τον φόβο καταγγελίας για κάθε είδους αδικήματα, καταχρήσεις ή παράνομες ενέργειες. Η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η ελευθερία της έκφρασης όχι μόνο υποχρεώνει τα κράτη να προστατεύουν τους δημοσιογράφους σε επικίνδυνα περιβάλλοντα, αλλά και ότι σε περίπτωση βίας κατά των παρόχων ειδήσεων η ελευθερία έκφρασης υποχρεώνει τα κράτη να διερευνούν και να διώκουν τέτοιες παραβιάσεις.

Σε παρόμοια υπόθεση της η Επιτροπή αναγνώρισε ότι αποτελεί μέρος του τομέα της δημοσιογραφικής δραστηριότητας, που καλύπτεται από το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, να επισκέπτεται περιοχές που πλήττονται από ένοπλες συγκρούσεις ή διαταραχές της δημόσιας τάξης,

¹⁸⁰ Ibid. παρ. 73.

¹⁸¹ Ibid. παρ. 75.

¹⁸² Η επίθεση στον Hector Felix Miranda, δημοσιογράφο μιας εβδομαδιαίας εφημερίδας, έλαβε χώρα στην Tijuana και οδήγησε στο θάνατο του Hector Felix Miranda. Τα αποδεικτικά στοιχεία, ειδικά η ομολογία ενός από τους δράστες, έδειξαν ότι είχε διαπράξει το έγκλημα, διότι είχε επικριθεί στη στήλη του θύματος. Ωστόσο, οι μεξικανικές αρχές δεν κατάφεραν να διερευνήσουν το έγκλημα και να ασκήσουν δίωξη κατά των εγκληματιών.

ώστε να τεκμηριώνει τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών και να καταγράφει παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττονται από τις αρχές, επισημαίνοντας ότι κάθε επίθεση ή αντίποινα εκ μέρους των αρχών ως συνέπεια της εκτέλεσης αυτών των δραστηριοτήτων αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία σκέψης και έκφρασης.¹⁸³

Εκτός από την Επιτροπή και η νομολογία του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (IACtHR) επιβεβαίωσε σε αντίστοιχες υποθέσεις την σημασία της προστασίας του προσωπικού των ΜΜΕ, όπως ακριβώς και η Επιτροπή. Το Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιβεβαίωσε ότι η παρενόχληση, η σωματική και λεκτική επίθεση, καθώς και το εμπόδιο στη μετάδοση, που διαπράττονται από κρατικούς αξιωματούχους και ιδιώτες κατά δημοσιογράφων και υποστηρικτικού προσωπικού, παραβιάζει το άρθρο 5§1 και το άρθρο 13§1.¹⁸⁴ Επίσης, διαπίστωσε ότι τα κράτη παραβιάζουν τις συμβατικές τους υποχρεώσεις όταν δεν μπορούν να διεξάγουν αποτελεσματική έρευνα για παράνομες δολοφονίες, ούτε προσπαθούν να τιμωρήσουν τους υπεύθυνους και να προσφέρουν αποζημίωση στους συγγενείς των θυμάτων.¹⁸⁵ Το δικαστήριο είχε επίσης την ευκαιρία να αντιμετωπίσει εξαναγκαστικές εξαφανίσεις (Velásquez Rodríguez κατά Ονδούρας, 1988) και το αποτρεπτικό αποτέλεσμα των δολοφονιών και των τραυματισμών σε δημοσιογράφους που ανέφεραν ζητήματα σχετικά με ένοπλες συγκρούσεις (Hugo Bustios Saavedra κατά Περού, 1997).

Στην τελευταία περίπτωση τέτοιας φύσης, Velez Restrepo κατά Κολομβίας¹⁸⁶, το IACtHR ακολουθώντας τη νομολογία της Επιτροπής, όταν διαπίστωσε ότι η Κολομβία παραβίασε την ελευθερία της έκφρασης εξαιτίας της ανεπαρκούς προστασίας από την ανεπαρκή διερεύνηση μιας επίθεσης εναντίον ενός δημοσιογράφου. Στην απόφαση Restrepo, το IACtHR βελτίωσε περαιτέρω την υποχρέωση των κρατών να προστατεύουν τους προμηθευτές ειδήσεων. Όσον αφορά τα μέσα προστασίας, το Δικαστήριο ζήτησε - για άλλες παραβιάσεις που διαπιστώθηκαν - το όριο όλων των

¹⁸³ IACHR. Report No. 29/96. Case 11.303. Merits. Carlos Ranferí Gómez. Guatemala. October 16, 1996. παρα. 92.

¹⁸⁴ Perozo et al., Βενεζουέλα, 2009

¹⁸⁵ Plan de Sánchez Massacre κατά Γουατεμάλα, 2004

¹⁸⁶ Η υπόθεση προέκυψε από επίθεση τον Αύγουστο του 1996 στον Λούις Γκονζάλο, δημοσιογράφο για ένα κολομβιανό ειδησεογραφικό πρόγραμμα. Φωτογράφησε μια διαδήλωση εναντίον πολιτικής κυβέρνησης των απολιθωμένων φυτειών κόκας, όταν οι στρατιώτες των κολομβιανών ενόπλων δυνάμεων επιτέθηκαν σε αυτόν και στους συναδέλφους του. Αρχισαν να τους πυροβολούν και τους χτύπησαν βίαια και πυροδότησαν δακρυγόνα για να εμποδίσουν την πρόσβασή τους στη σκηνή. Οι στρατιώτες ζήτησαν από την Restrepo να παραδώσει την ταινία, αίτημα που αρνήθηκε. Η κάμερά του καταστράφηκε, αλλά το περιστατικό καταγράφηκε και αργότερα μεταδόθηκε στην Κολομβία και σε όλο τον κόσμο. Μετά την επίθεση, ο Restrepo υπέστη σοβαρές βλάβες και ο ίδιος και η οικογένειά του υποβλήθηκαν σε απειλές θανάτου, σε επανορθώσεις και σε εκφοβισμούς, οι οποίοι στη συνέχεια αναγκάστηκαν να εξορισθούν. Το Σεπτέμβριο του 2012, το IACtHR διαπίστωσε ότι η Κολομβία ήταν υπεύθυνη για την επίθεση και είχε ως στόχο τη δήμευση των προηγούμενων καταχωρίσεων και την αποφυγή περαιτέρω καταγραφών και διανομής του βιντεογραφικού υλικού.

απαραίτητων μέσων για την προστασία της ζωής και της ακεραιότητας των δημοσιογράφων. Στο πλαίσιο της ελευθερίας της έκφρασης, τα απαραίτητα μέσα πρέπει να αντιμετωπίζουν τον ειδικό κίνδυνο που απορρέει από το είδος και τη φύση των γεγονότων που καλύπτουν οι δημοσιογράφοι, το δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετούν ή τον τόπο στον οποίο πρέπει να έχουν πρόσβαση για να εκτελέσουν το έργο τους. Τα κράτη πρέπει να εξετάσουν περαιτέρω τις προηγούμενες επιθέσεις και τις διαταραχές της ελευθερίας της έκφρασης. Επιπλέον, τα μέσα πρέπει επίσης να αντιμετωπίζουν κινδύνους σε σχέση με τη διανομή των αντίστοιχων πληροφοριών ή απειλών σε όσους καταγγέλλουν ή υποκινούν έρευνες για τέτοιες παραβιάσεις. Ουσιαστικά, τα απαραίτητα μέσα πρέπει να προστατεύουν τους πάροχους ειδήσεων σε όλα τα επίπεδα: όταν αναζητούν πληροφορίες καθώς και κατά την επεξεργασία και τη διανομή τους. Επιπλέον, τα μέσα προστασίας πρέπει να περιλαμβάνουν την καταπολέμηση της ατιμωρησίας και την προστασία εκείνων που κοινοποιούν, διώκουν ή τιμωρούν τη βία κατά της ελευθερίας έκφρασης.¹⁸⁷

Επίσης σημαντικό ρόλο στην προστασία των δημοσιογράφων διαδραματίζει ο Ειδικός Εισηγητής για την Ελευθερία της Έκφρασης. Τον Οκτώβριο του 1997, η Διαμερικανική Επιτροπή δημιούργησε το Γραφείο του Ειδικού Εισηγητή για την Ελευθερία της Έκφρασης. Το Γραφείο του Ειδικού Εισηγητή έχει γενική εντολή να ασκεί δραστηριότητες για την προστασία και την προώθηση του δικαιώματος στην ελευθερία σκέψης και έκφρασης.

Γ. Αφρική.

Η Αφρικανική Ένωση: Ο Οργανισμός Αφρικανικής Ένωσης ενέκρινε το 1981 τον Αφρικανικό Χάρτη για τα Ανθρώπινα και Λαϊκά Δικαιώματα, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 1986 και επικυρώθηκε από όλα τα 53 κράτη μέλη της σημερινής Αφρικανικής Ένωσης. Όπως και στους άλλους περιφερειακούς οργανισμούς, έτσι και ο Αφρικανικός Χάρτης περιλαμβάνει όλα τα ουσιαστικά δικαιώματα που ενδεχομένως παραβιάζονται σε περιπτώσεις βίας κατά δημοσιογράφων. Το άρθρο 4 εγγυάται στα άτομα, ενάντια σε αυθαίρετη στέρηση, το δικαίωμα στη ζωή, το άρθρο 5 καθιερώνει την απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και άλλης απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης, το άρθρο 6 εγγυάται το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια του ατόμου και το άρθρο 9 αφορά την ελευθερία έκφρασης.

Αυτό που προκαλεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον κάνοντας μια σύγκριση με τα δύο άλλα περιφερειακά όργανα (ΣτΕ και ΟΑΚ) είναι ο τρόπος που κατοχυρώνεται η ελευθερία της έκφρασης

¹⁸⁷ Burri Nina, op.cit., σελ 215 - 216

στο άρθρο 9¹⁸⁸ του Χάρτη. Το άρθρο αυτό σε σύγκριση με τις άλλες περιφερειακές συνθήκες και διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν περιγράφει πώς πρέπει να ερμηνεύεται το δικαίωμα ή πόσο ευρύ είναι το πεδίο εφαρμογής του άρθρου. Αυτή η απλότητα που εμφανίζει το άρθρο 9 είναι αυτό που το κάνει πιο περίπλοκο σε σχέση ειδικά με τα αντίστοιχα άρθρα των άλλων δύο περιφερειακών συστημάτων. Συγκεκριμένα η παράγραφος 2 του άρθρου κατά την οποία κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να εκφράζει και να διαδίδει τις απόψεις του εντός του νόμου μπορεί προφανώς να προσφέρει ένα κενό για αδικαιολόγητη παρέμβαση στην ελευθερία έκφρασης από οποιοδήποτε εθνικό νόμο.¹⁸⁹ Ωστόσο η Αφρικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων και Λαϊκών Δικαιωμάτων, η οποία ιδρύθηκε το 1987 και αποστολή της είναι η εποπτεία και η ερμηνεία του Χάρτη, σε υπόθεση¹⁹⁰ της για τη συνεχιζόμενη κράτηση χωρίς δίκη τουλάχιστον 18 δημοσιογράφων στην Ερυθραία από το Σεπτέμβριο του 2001 διευκρίνισε ότι η φράση ‘within the law’ στη 2η παράγραφο του άρθρου 9 δεν αναφέρεται σε εθνικό νόμο αλλά στο διεθνές δίκαιο, διότι αν ο “νόμος” ερμηνευόταν ως εθνικός, ανεξάρτητα από την επίδρασή του, τα συμβαλλόμενα μέρη του Χάρτη θα μπορούσαν να αρνηθούν τα δικαιώματα που απονέμονται στους πολίτες από τον Χάρτη.¹⁹¹ Η Επιτροπή επεσήμανε επίσης ότι, σε αντίθεση με άλλα διεθνή μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, ο αφρικανικός Χάρτης δεν περιέχει ρήτρα παρέκκλισης, δεδομένου ότι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που κατοχυρώνονται στον Χάρτη δεν δικαιολογούνται από επείγοντα περιστατικά ή από ειδικές περιστάσεις και οι μόνοι νόμιμοι λόγοι των περιορισμών περιέχονται στο άρθρο 27, παράγραφος 2, το οποίο κατοχυρώνει ότι τα δικαιώματα του Χάρτη θα ασκούνται λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τα δικαιώματα των άλλων, τη συλλογική ασφάλεια, την ηθική και το κοινό συμφέρον.¹⁹²

Εκτός από τον Χάρτη, μια σειρά μη δεσμευτικών νομοθετικών πράξεων ενισχύει περαιτέρω τη σημασία ορισμένων από τα προαναφερθέντα δικαιώματα του Χάρτη του Banjul. Οι κατευθυντήριες γραμμές και τα μέτρα για την απαγόρευση και την πρόληψη των βασανιστηρίων,

¹⁸⁸ ARTICLE 9

1. Every individual shall have the right to receive information.

2. Every individual shall have the right to express and disseminate his opinions within the law.

¹⁸⁹ Horsley William, *op.cit* σελ. 21

¹⁹⁰ Communication 275/2003, Article 19 v The State of Eritrea

¹⁹¹ Communication 275/2003, Article 19 v The State of Eritrea παρ. 91

¹⁹² 140/94 - 141/94 - 145/95 : Constitutional Rights Project, Civil Liberties Organisation and Media Rights Agenda / Nigeria παρ. 41

της σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας στην Αφρική¹⁹³ που ενέκρινε η Αφρικανική Επιτροπή τονίζει την υποχρέωση αντιμετώπισης της ατιμωρησίας και την αποκατάσταση των θυμάτων, ιδίως με την πραγματοποίηση αποτελεσματικών και αμερόληπτων ερευνών.¹⁹⁴ Επίσης η δήλωση αρχών για την ελευθερία της έκφρασης στην Αφρική,¹⁹⁵ που ενέκρινε η Αφρικανική Επιτροπή στις 23 Οκτωβρίου 2002, τονίζει ότι η ελευθερία έκφρασης και ενημέρωσης, τόσο το δικαίωμα αναζήτησης όσο και το δικαίωμα μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών, είναι ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και ένα αναπόσπαστο στοιχείο της δημοκρατίας,¹⁹⁶ και διευκρινίζει τις υποχρεώσεις των κρατών, συγκεκριμένα για τη βία κατά των δημοσιογράφων, να λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη επιθέσεων, την τιμωρία των δραστών και την εξασφάλιση αποτελεσματικών ένδικων μέσων για τα θύματα, ενώ γίνεται ρητή αναφορά στις υποχρεώσεις των κρατών που απορρέουν από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο να σέβονται το καθεστώς των εργαζομένων στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ως μη μαχητές σε περιόδους σύγκρουσης.¹⁹⁷

Η νομολογία της Αφρικανικής Επιτροπής Ανθρωπίνων και Λαϊκών Δικαιωμάτων και του Αφρικανικού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών ακολουθεί την ερμηνευτική γραμμή της ευρωπαϊκής και αμερικανικής νομολογίας. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση Article 19 κατά Ερυθραίας, που αναφέραμε και παραπάνω, η Αφρικανική Επιτροπή ανέφερε ότι «η φυλάκιση δημοσιογράφων» στερεί όχι μόνο τους δημοσιογράφους από το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και διάδοσης των απόψεών τους, αλλά στερεί και το δικαίωμα ενημέρωσης του κοινού,¹⁹⁸ και ότι η απαγόρευση του συνόλου του ιδιωτικού τύπου με την αιτιολογία ότι συνιστά απειλή για την κυρίαρχη κυβέρνηση αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία έκφρασης τονίζοντας ότι ένας ελεύθερος τύπος είναι ένα από τα θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας και ένας πολύτιμος έλεγχος των ενδεχόμενων υπερβολών από την κυβέρνηση.¹⁹⁹

¹⁹³ Resolution on Guidelines and Measures for the Prohibition and Prevention of Torture, Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment in Africa – Robben Island Guidelines (2002)

¹⁹⁴ Horsley William, *op.cit* σελ. 21

¹⁹⁵ Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa, African Commission on Human and Peoples' Rights, 32nd Session, 17 - 23 October, 2002: Banjul, The Gambia.

¹⁹⁶ Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa, *παρ.* I The Guarantee of Freedom of Expression

¹⁹⁷ Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa, *παρ.* XI Attacks on Media Practitioners

¹⁹⁸ Communication 275/2003, Article 19 v The State of Eritrea *παρ.* 105

¹⁹⁹ Communication 275/2003, Article 19 v The State of Eritrea *παρ.* 106

Και το Αφρικανικό Δικαστήριο έχει ασχοληθεί με υποθέσεις που αφορούν δημοσιογράφους. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση Norbert Zongo κατά Burkina Faso²⁰⁰ το Αφρικανικό Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η Μπουρκίνα απέτυχε να ενεργήσει με τη δέουσα επιμέλεια για να αναζητήσει, να δικάσει και να κρίνει τους δολοφόνους του Norbert Zongo και των συντρόφων του και ως εκ τούτου παραβίασε το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια "[κατά παράβαση των άρθρων 7 και 1 του Αφρικανικού Χάρτη]. Επιπλέον, το Δικαστήριο αποφάσισε ότι η Μπουρκίνα Φάσο είχε παραβιάσει το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης των δημοσιογράφων κατά παράβαση του άρθρου 9 του Αφρικανικού Χάρτη και του άρθρου 66 παράγραφος 2 της αναθεωρημένης Συνθήκης της ECOWAS, στο μέτρο που «απέτυχε ... στην έρευνα και η δίωξη των δολοφόνων του Norbert Zongo, προκάλεσαν φόβο και ανησυχία στους κύκλους των μέσων μαζικής ενημέρωσης». Το σκεπτικό του δικαστηρίου ήταν ότι το να επιτρέπεται σε εκείνους που διέπραξαν τη δολοφονία να αποφύγουν τη δικαιοσύνη δημιουργεί φόβο στα μέλη και τους κύκλους των μέσων ενημέρωσης, παραλύοντας έτσι την ελεύθερη ροή πληροφοριών που εγγυάται το άρθρο 9. Ως εκ τούτου, η αποτυχία της Μπουρκίνα Φάσο να διερευνήσει το έγκλημα θεωρήθηκε εκφοβισμός σε άλλους δημοσιογράφους, οι οποίοι φοβούμενοι τα αντίποινα δεν πιστεύουν ότι η κυβέρνηση θα τους προστατεύσει επαρκώς ή θα ζητήσει δικαιοσύνη για λογαριασμό τους.

Τέλος, όπως και στα δύο άλλα περιφερειακά όργανα υπάρχει ειδικό εισηγητής με εντολή για τα συγκεκριμένα θέματα έτσι και στην Αφρικανική Ένωση υπάρχει αντίστοιχη θέση. Ο ειδικός εισηγητής για την ελευθερία της έκφρασης ιδρύθηκε από την Αφρικανική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα και των Λαών Δικαιωμάτων με την έγκριση του ψηφίσματος 71 της 36ης τακτικής συνόδου που πραγματοποιήθηκε στο Ντακάρ της Σενεγάλης το 2004. Στη 42η σύνοδο που πραγματοποιήθηκε στην Μπραζαβίλ, Δημοκρατία του Κονγκό τον Νοέμβριο του 2007, η Επιτροπή αποφάσισε να ανανεώσει την εντολή του Ειδικού Εισηγητή με τον τροποποιημένη τίτλο: Ειδικό Εισηγητή για την ελευθερία έκφρασης και την πρόσβαση στις πληροφορίες στην Αφρική.

²⁰⁰ No. 013/2011 ; Beneficiaries of late Norbert Zongo, Abdoulaye Nikiema, Ernest Zongo, Blaise Ilboudou and the Burkinebe Human and Peoples' Rights Movement v. Burkina Faso.

Στις 13 Δεκεμβρίου 1998, ο Norbert Zongo, δημοσιογράφος και συντάκτης του εβδομαδιαίου ειδησεογραφικού περιοδικού The Independent, ο μικρότερος αδελφός του Ernest Zongo και οι συνάδελφοι Abdoulaye Nikiema και Blaise Ilboudo, βρέθηκαν απανθρακωμένοι σε ένα αυτοκίνητο που τους μετέφερε στη νότια Μπουρκίνα Φάσο. Και οι δύο οικογένειες των θυμάτων και η MBDHP σύνδεσαν αυτές τις δολοφονίες με τις έρευνες που διεξήγαγε ο Norbert Zongo σε διάφορα πολιτικά σκάνδαλα, τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, τα οποία επηρέαζαν τη Μπουρκίνα Φάσο την εποχή εκείνη και για τα οποία είχε παραπονεθεί ότι έλαβε απειλές. Η έρευνα για τη δολοφονία εντόπισε έξι υπόπτους, όλοι μέλη της Προεδρικής Φρουράς, ωστόσο οι κατηγορίες ασκήθηκαν μόνο εναντίον ενός υπόπτου και οι κατηγορίες αυτές απορρίφθηκαν αργότερα.

Κεφάλαιο 3: Ανθρωπιστικό Δίκαιο

Το καθεστώς των δημοσιογράφων που καλύπτουν ένοπλες συγκρούσεις χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Αποτελεί μέρος του τομέα της δημοσιογραφικής δραστηριότητας που καλύπτεται από το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης να επισκέπτεται τις περιοχές που πλήττονται από ένοπλες συγκρούσεις, να τεκμηριώνει τις συνθήκες διαβίωσής και να καταγράφει παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράττονται από τα μέρη της σύγκρουσης.²⁰¹ Ακριβώς επειδή οι δημοσιογράφοι εξυπηρετούν τέτοιες ζωτικές λειτουργίες κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων, έχουν γίνει ολοένα και πιο ευάλωτοι καθώς δεν αποτελούν πλέον απλά τις λεγόμενες παράπλευρες απώλειες κατά την διάρκεια των στρατιωτικών επιχειρήσεων αλλά οι επιθέσεις προς αυτούς είναι όλο και περισσότερο στοχευμένες. Το πολεμικό ρεπορτάζ είναι ένα εγγενώς επικίνδυνο επάγγελμα, αλλά οι υπολογιζόμενοι κίνδυνοι τελειώνουν όταν τα μέρη της σύγκρουσης αγνοούν τους κανόνες του πολέμου, στοχεύοντας σκόπιμα στους δημοσιογράφους. Κάθε χρόνο, ένας μεγάλος αριθμός δημοσιογράφων σκοτώνεται ή τραυματίζεται σε ένοπλες συγκρούσεις. Ως εκ τούτου, το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο παρέχει ειδική προστασία στους δημοσιογράφους και το προσωπικό των μέσων ενημέρωσης.

Το δίκαιο των ενόπλων συρράξεων (ΔΕΣ) ή διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (ΔΑΔ) που εφαρμόζεται σε ένοπλες συρράξεις είναι ένα σύνολο κανόνων και αρχών συμβατικού και εθιμικού χαρακτήρα, το οποίο στοχεύει στη επίλυση ζητημάτων ανθρωπιστικής φύσεως που αφορούν και προκύπτουν άμεσα από ένοπλες συρράξεις, διεθνούς ή μη χαρακτήρα.²⁰² Σύμφωνα με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, το καθεστώς ενός προσώπου καθορίζει τα πρότυπα θεραπείας και προστασίας στα οποία έχουν δικαίωμα. Η προστασία των δημοσιογράφων στο ισχύον διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο διαφέρει ανάλογα με την ύπαρξη διεθνούς ή μη διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης. Η νομική προστασία που παρέχεται στους δημοσιογράφους και στις δύο περιπτώσεις έχει την ίδια κατάληξη: οι δημοσιογράφοι θεωρούνται άμαχοι, αλλά υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες διαφορές που πρέπει να εξετάσουμε προσεκτικά. Το καθεστώς των δημοσιογράφων σε μια ένοπλη σύρραξη, όπως θα δούμε παρακάτω αναλυτικά, έχει καθιερωθεί επίσημα στην τρίτη και τέταρτη σύμβαση της Γενεύης και στα πρόσθετα πρωτόκολλα I και II.

²⁰¹ IACHR. Report No. 29/96. Case 11.303. Merits. Carlos Ranferí Gómez. Guatemala. October 16, 1996. para. 92. Η Επιτροπή είχε κρίνει ότι οποιαδήποτε επίθεση ή αντίποινα εκ μέρους των αρχών ως συνέπεια της εκτέλεσης αυτών των δραστηριοτήτων αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος στην ελευθερία σκέψης και έκφρασης.

²⁰² Μαρούδα Μ.Ντ., Ανθρωπιστικό Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων, Κεφάλαιο 17, σε συλλογικό Τόμο των Κ. Μαγκλιβέρα, Κ. Αντωνόπουλου (επιμ.), Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας, (σ. 513-562), Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.517

3.1. Η προστασία των δημοσιογράφων σε διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.

Το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο διακρίνει μεταξύ δύο κατηγοριών δημοσιογράφων που εργάζονται σε ζώνες πολέμου διεθνούς χαρακτήρα: τους πολεμικούς ανταποκριτές διαπιστευμένους στις ένοπλες δυνάμεις και τους ανεξάρτητους δημοσιογράφους. Και οι δύο κατηγορίες είναι προστατευμένες, αλλά η πρώτη ομάδα έχει περισσότερα εξειδικευμένα δικαιώματα από τη δεύτερη ομάδα.

A. Προστασία των πολεμικών ανταποκριτών στο ΔΑΔ

Η ιδέα ότι οι δημοσιογράφοι θα απαιτούσαν κάποια μορφή ειδικής αναγνώρισης σύμφωνα με τους νόμους των ένοπλων συγκρούσεων αναγνωρίστηκε ήδη από τις Διασκέψεις Ειρήνης του 1899 στη Χάγη. Μια διάταξη σχετικά με τους δημοσιογράφους συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 13 της δεύτερης σύμβασης της Χάγης του 1899²⁰³ και επαναλήφθηκε στον κανονισμό της Χάγης του 1907 σχετικά με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου επί του εδάφους, που προσαρτάται στην τέταρτη Σύμβαση της Χάγης του 1907.²⁰⁴ Το άρθρο 13²⁰⁵ των Κανονισμών προβλέπει ότι τα άτομα που ακολουθούν τον στρατό χωρίς να ανήκουν άμεσα σε αυτόν, όπως οι ανταποκριτές και οι δημοσιογράφοι, σε περίπτωση σύλληψης τους, απολαύουν το ειδικό καθεστώς των αιχμαλώτων πολέμου, υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτουν κατάλληλη διαπίστευση - πιστοποιητικό από τις στρατιωτικές αρχές των ενόπλων δυνάμεων που συνοδεύουν.²⁰⁶

Με τις Συμβάσεις της Γενεύης το 1949 διατηρήθηκε και επεκτάθηκε η διάταξη σχετικά με τους πολεμικούς ανταποκριτές. Σε διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις (δηλαδή μια σύγκρουση μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών) (Σύμβαση της Γενεύης του 1949, κοινό άρθρο 2), οι «πολεμικοί ανταποκριτές» έχουν ειδικό καθεστώς βάσει του ανθρωπιστικού δικαίου. Αυτό το καθεστώς δεν

²⁰³ Hague Convention (II) Regarding the Laws and Customs of War on Land, July 29, 1899

²⁰⁴ International Convention Respecting the Law and Customs of War on Land, Oct. 18, 1907

²⁰⁵ ARTICLE 13

Individuals who follow an army without directly belonging to it, such as newspaper correspondents and reporters, sutlers and contractors, who fall into the enemy's hands and whom the latter thinks expedient to detain, are entitled to be treated as prisoners of war, provided they are in possession of a certificate from the military authorities of the army which they were accompanying.

²⁰⁶ Αυτή η προσέγγιση ενσωματώνεται σε άλλα μεταγενέστερα κείμενα ανθρωπιστικού δικαίου (1929 Σύμβαση της Γενεύης, άρθρο 81, 1880 Oxford Manual, art 22, 1863 Lieber Code, art 50). Η διάταξη αυτή συμπεριλήφθηκε στο άρθρο 81 της σύμβασης της Γενεύης του 1929 σχετικά με τη μεταχείριση των κρατουμένων πολέμου. , γνωστή ως "ενσωμάτωση", σήμαινε ότι οι διαπιστευμένοι δημοσιογράφοι θα απολάμβαναν ορισμένα οφέλη λόγω της σύνδεσής τους με τις ένοπλες δυνάμεις. Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War, art. 81, July 27, 1929,

επηρεάζει την αντικειμενικότητα και την ουδετερότητα των δημοσιογράφων.²⁰⁷ Η γενική αρχή είναι ότι είναι άμαχοι, αλλά με ένα ειδικό δικαίωμα, το οποίο δεν παρέχεται στους άλλους πολίτες, θεωρούνται αιχμάλωτοι πολέμου (POW) σε περίπτωση σύλληψης από την εμπόλεμη δύναμη. Πιο συγκεκριμένα η τρίτη Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με τη μεταχείριση των αιχμάλωτων του πολέμου στο άρθρο 4Α(4) προβλέπει ότι αιχμάλωτοι πολέμου μπορούν να θεωρηθούν τα πρόσωπα που συνοδεύουν τις ένοπλες δυνάμεις χωρίς να είναι μέλη τους, όπως οι ανταποκριτές πολέμου, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν λάβει άδεια από τις ένοπλες δυνάμεις που συνοδεύουν, που τους παρέχει για το σκοπό αυτό ειδικό δελτίο ταυτότητας,²⁰⁸ επεκτείνοντας έτσι τις προστασίες της Χάγης και εκείνων της Σύμβασης της Γενεύης του 1929.²⁰⁹ Το καθεστώς αυτός αποτελεί δίκωπο μαχαίρι για τους δημοσιογράφους, καθώς παρόλο που αυτό φέρει μαζί του διάφορες προφυλάξεις, από την άλλη, δεν απαλλάσσονται από την κράτηση μέχρι το τέλος της σύγκρουσης. Παρόλο που δεν αναφέρεται ρητά στο άρθρο 4Α παράγραφος 4 η μεταχείριση των ανταποκριτών πολέμου ως POW δεν σημαίνει ότι είναι μαχητές στο πλαίσιο του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, αλλά παραμένουν άμαχοι. Το άρθρο 79 του πρόσθετου πρωτοκόλλου I,²¹⁰ το οποίο αφορά ειδικά τους δημοσιογράφους, αποσαφηνίζει το καθεστώς των ανταποκριτών πολέμου ως αμάχους που

²⁰⁷ Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούμε στο καθεστώς των αποκαλούμενων "ενσωματωμένων" δημοσιογράφων (κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης του Ιράκ το 2003), δηλαδή όσων κινούνται με τα στρατεύματα κατά τη διάρκεια του πολέμου. Πρέπει να αντιτεθεί η όλο και πιο κοινή πρακτική της "ενσωματωμένης δημοσιογραφίας". Αντιβαίνει στην αρχή της καθιέρωσης της αλήθειας, η οποία είναι ο στόχος της κάλυψης των πολεμικών ζωνών ή των περιοχών αναταραχής. Ένας δημοσιογράφος που συνοδεύει μια στρατιωτική μονάδα μέρα και νύχτα κινδυνεύει να χάσει τη δημοσιογραφική του αμεροληψία. Η κατάταξη αυτή είναι αναμφισβήτητη εσφαλμένη στο πλαίσιο του ανθρωπιστικού δικαίου.

²⁰⁸ ARTICLE 4

A. Prisoners of war, in the sense of the present Convention, are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy:

(4) Persons who accompany the armed forces without actually being members thereof, such as civilian members of military aircraft crews, war correspondents, supply contractors, members of labour units or of services responsible for the welfare of the armed forces, provided that they have received authorization from the armed forces which they accompany, who shall provide them for that purpose with an identity card similar to the annexed model.

²⁰⁹ Crawford E. & Davies K., The International Protection Of Journalists In Times Of Armed Conflict: The Campaign For A Press Emblem, Wisconsin International Law Journal, 32(1), 2014 2014 σελ.9

²¹⁰ Article 79 -- Measures of protection for journalists

1. Journalists engaged in dangerous professional missions in areas of armed conflict shall be considered as civilians within the meaning of Article 50, paragraph 1.

2. They shall be protected as such under the Conventions and this Protocol, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians, and without prejudice to the right of war correspondents accredited to the armed forces to the status provided for in Article 4 A (4) of the Third Convention.

3. They may obtain an identity card similar to the model in Annex II of this Protocol. This card, which shall be issued by the government of the State of which the journalist is a national or in whose territory he resides or in which the news medium employing him is located, shall attest to his status as a journalist.

προστατεύονται από το άρθρο 4Α παράγραφος 4 της τρίτης σύμβασης κατά την έννοια του άρθρου 50 παράγραφος 1 του πρόσθετου πρωτοκόλλου Ι.²¹¹

Επομένως αφού οι πολεμικοί ανταποκριτές μπορούν να θεωρηθούν αιχμάλωτοι πολέμου σε περίπτωση σύλληψης τους, σύμφωνα με το άρθρο 13 της Σύμβασης της Γενεύης (III)²¹² χρήζουν ανθρώπινης μεταχείρισης και δεν μπορούν να υποστούν αντίποινα, πρέπει να προστατεύονται από κάθε πράξη βίας, εκφοβισμού, ύβρεις και δικαιούνται σε κάθε περίπτωση σεβασμού του ατόμου και της τιμής τους, καθώς και της θρησκευτικής και προσωπικής τους ελευθερίας.²¹³ Τα εγγυημένα δικαιώματα των αιχμαλώτων πολέμου ως αποτέλεσμα μιας διεθνούς ένοπλης σύγκρουσης περιλαμβάνουν την παροχή επαρκούς τροφής, ρουχισμού²¹⁴ και κατοχής αντικειμένων προσωπικής χρήσης.²¹⁵ Επιπλέον, πρέπει να τους παρέχεται ιατρική φροντίδα, ειδικά αν το άτομο που έχει συλληφθεί είναι τραυματισμένο ή υποφέρει από ασθένεια.²¹⁶

B. Προστασία των ανεξάρτητων δημοσιογράφων στο ΔΑΔ.

Ο «ανεξάρτητος» δημοσιογράφος πρέπει να διακριθεί από τον ανταποκριτή πολέμου. Οι δημοσιογράφοι που βρίσκονται σε ζώνες πολέμου με δική τους αναγνώριση και δεν έχουν διαπιστευτεί με μια μονάδα ένοπλων δυνάμεων, δεν λαμβάνουν πρόσθετη ειδική προστασία σύμφωνα με τις συμβάσεις της Γενεύης. Ωστόσο, κατηγοριοποιούνται ως «άμαχοι» και ως εκ τούτου, καλύπτονται από όλες τις προστασίες που εκτείνονται στους πολίτες.²¹⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 4 της τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης, "προστατευόμενα πρόσωπα" είναι εκείνα που σε μια

²¹¹ Article 50 -- Definition of civilians and civilian population

1. A civilian is any person who does not belong to one of the categories of persons referred to in Article 4 A (1), (2), (3) and (6) of the Third Convention and in Article 43 of this Protocol. In case of doubt whether a person is a civilian, that person shall be considered to be a civilian.

2. The civilian population comprises all persons who are civilians.

3. The presence within the civilian population of individuals who do not come within the definition of civilians does not deprive the population of its civilian character.

²¹² ARTICLE 13

Prisoners of war must at all times be humanely treated. Any unlawful act or omission by the Detaining Power causing death or seriously endangering the health of a prisoner of war in its custody is prohibited, and will be regarded as a serious breach of the present Convention. In particular, no prisoner of war may be subjected to physical mutilation or to medical or scientific experiments of any kind which are not justified by the medical, dental or hospital treatment of the prisoner concerned and carried out in his interest.

Likewise, prisoners of war must at all times be protected, particularly against acts of violence or intimidation and against insults and public curiosity.

Measures of reprisal against prisoners of war are prohibited.

²¹³ Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 542

²¹⁴ Άρθρα 25-28 της τρίτης σύμβασης της Γενεύης

²¹⁵ Άρθρο 18 της τρίτης σύμβασης της Γενεύης

²¹⁶ Άρθρο 15 της τρίτης σύμβασης της Γενεύης

²¹⁷ Crawford E. & Davies K., *op. cit.* σελ. 16

δεδομένη στιγμή και με οποιονδήποτε τρόπο βρεθούν σε περίπτωση σύγκρουσης ή κατοχής τα χέρια ενός συμβαλλόμενου μέρους στη σύγκρουση ή στην κατοχική δύναμη της οποίας δεν είναι υπήκοοι.²¹⁸

Η διπλωματική διάσκεψη για την επανεξέταση και την ανάπτυξη του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου (1974 - 1977), οδήγησε στην υιοθέτηση των δύο Πρόσθετων Προαιρετικών Πρωτοκόλλων, τα οποία συντάχθηκαν από τη Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού (εφεξής ΔΕΕΣ) και αποσκοπούσαν στη συμπλήρωση των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949. Όπως είδαμε και παραπάνω σύμφωνα με το άρθρο 79²¹⁹ του πρόσθετου πρωτοκόλλου Ι, «οι δημοσιογράφοι που εκτελούν επικίνδυνες επαγγελματικές αποστολές σε περιοχές ένοπλων συγκρούσεων θεωρούνται ως άμαχοι κατά την έννοια του άρθρου 50 παράγραφος 1». Σε περίπτωση αμφιβολίας για το αν ένα άτομο είναι άμαχος, το άτομο αυτό θεωρείται άμαχος. Το άρθρο 79 δεν δημιουργεί νέο νόμο ή νέο καθεστώς. δηλώνει απλώς ότι οι δημοσιογράφοι είναι «άμαχοι», σύμφωνα με τις Συμβάσεις και το Πρωτόκολλο Ι, και έτσι δικαιούνται όλες τις προστασίες που παρέχονται στους πολίτες.²²⁰ Η προστασία των δημοσιογράφων άγεται επίσης και από το άρθρο 75²²¹ του πρωτοκόλλου Ι, το οποίο διασφαλίζει ότι τα πρόσωπα που βρίσκονται στην εξουσία ενός συμβαλλόμενου μέρους στη σύγκρουση και τα οποία δεν επωφελούνται από ευνοϊκότερη μεταχείριση βάσει των συμβάσεων δικαιούνται πολυάριθμες προστασίες και

²¹⁸ ARTICLE 4

Persons protected by the Convention are those who, at a given moment and in any manner whatsoever, find themselves, in case of a conflict or occupation, in the hands of a Party to the conflict or Occupying Power of which they are not nationals.

Nationals of a State which is not bound by the Convention are not protected by it. Nationals of a neutral State who find themselves in the territory of a belligerent State, and nationals of a co-belligerent State, shall not be regarded as protected persons while the State of which they are nationals has normal diplomatic representation in the State in whose hands they are.

The provisions of Part II are, however, wider in application, as defined in Article 13 [Link] .

Persons protected by the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field of August 12, 1949, or by the Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea of August 12, 1949, or by the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of August 12, 1949, shall not be considered as protected persons within the meaning of the present Convention.

²¹⁹ βλ. υποσημείωση 189

²²⁰ Crawford E. & Davies K., op. cit. σελ. 12

²²¹ Article 75 -- Fundamental guarantees

1. In so far as they are affected by a situation referred to in Article 1 [Link] of this Protocol, persons who are in the power of a Party to the conflict and who do not benefit from more favourable treatment under the Conventions or under this Protocol shall be treated humanely in all circumstances and shall enjoy, as a minimum, the protection provided by this Article without any adverse distinction based upon race, colour, sex, language, religion or belief, political or other opinion, national or social origin, wealth, birth or other status, or on any other similar criteria. Each Party shall respect the person, honour, convictions and religious practices of all such persons.

δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της ανθρώπινης μεταχείρισης, προστασίας από διάφορες πράξεις βίας και μιας σειράς προστατευτικών μέτρων, αν αυτά κρατούνται.²²²

Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι και ο εξοπλισμός των μέσων μαζικής ενημέρωσης θεωρείται πολιτικό αντικείμενο και επομένως δεν πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επίθεσης. Ερμηνεύοντας το άρθρο 52²²³ του πρώτου προαιρετικού πρωτοκόλλου τα μέσα και οι εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος είναι πολιτικά αντικείμενα, καθώς μια επίθεση μπορεί να στοχεύει μόνο σε αντικείμενα που «από τη φύση τους, τον τόπο, το σκοπό ή τη χρήση τους συμβάλλουν αποτελεσματικά στη στρατιωτική δράση και των οποίων η ολική ή μερική καταστροφή προσφέρει ένα σαφές στρατιωτικό πλεονέκτημα - αποτελούν δηλαδή νόμιμους στρατιωτικούς στόχους.

Τέλος, η συμμετοχή των δημοσιογράφων σε εχθροπραξίες έχει ως επακόλουθη συνέπεια την απώλεια των ασυλιών τους καθιστώντας τους πλέον νόμιμους στόχους.²²⁴ Σύμφωνα με τα άρθρα 79(2) του πρωτοκόλλου I, σε συνδυασμό με το άρθρο 51(3), οι δημοσιογράφοι δικαιούνται τη νομική προστασία που παρέχει το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο ως άμαχοι, εκτός εάν συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες και για όσο χρονικό διάστημα συμμετέχουν.²²⁵ Ειδικά για τους δημοσιογράφους ο όρος “άμεση συμμετοχή σε εχθροπραξίες”²²⁶ δεν ισχύει για τις συνήθεις δραστηριότητές τους, όπως τη διεξαγωγή συνεντεύξεων, λήψη σημειώσεων και εικόνων, λήψη

²²² Άρθρο 75 παρ. 2 - 8

²²³ Article 52 -- General protection of civilian objects

1. Civilian objects shall not be the object of attack or of reprisals. Civilian objects are all objects which are not military objectives as defined in paragraph 2.

2. Attacks shall be limited strictly to military objectives. In so far as objects are concerned, military objectives are limited to those objects which by their nature, location, purpose or use make an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralization, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage.

3. In case of doubt whether an object which is normally dedicated to civilian purposes, such as a place of worship, a house or other dwelling or a school, is being used to make an effective contribution to military action, it shall be presumed not to be so used.

²²⁴ Balguy-Gallois Alexandre, The protection of journalists and news media personnel in armed conflict, French original, « Protection des journalistes et des médias en période de conflit armé », International Review of the Red Cross, Vol. 86, No. 853, March 2004, σελ. 6

²²⁵ Article 79 -- Measures of protection for journalists

2. They shall be protected as such under the Conventions and this Protocol, provided that they take no action adversely affecting their status as civilians, and without prejudice to the right of war correspondents accredited to the armed forces to the status provided for in Article 4 A (4) of the Third Convention.

Article 51 -- Protection of the civilian population

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this Section, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

²²⁶ Σύμφωνα με το Σχόλιο της ΔΕΕΣ σχετικά με το σχέδιο του άρθρου 51, παράγραφος 3, "οι εχθρικές πράξεις (ή η άμεση συμμετοχή σε εχθροπραξίες) [...] σημαίνουν πράξεις πολέμου που από τη φύση ή το σκοπό τους έπληξαν το προσωπικό και το υλικό των ενόπλων δυνάμεων.

ταινιών, παραγωγή ηχογραφήσεων, αλλά σε οποιαδήποτε συνήθη πράξη που συμβάλλει άμεσα και αποτελεσματικά στη στρατιωτική δράση.²²⁷

Το ίδιο ισχύει και για τον εξοπλισμό εάν τα αντικείμενα αυτά χρησιμοποιούνται για εχθρικούς σκοπούς. Τα πολιτικά αντικείμενα (πλοία, αεροσκάφη, οχήματα, κτίρια) που κατέχουν στρατιωτικό προσωπικό, εξοπλισμό ή προμήθειες ή καθιστούν με οποιονδήποτε τρόπο μια αποτελεσματική συμβολή στην πολεμική προσπάθεια που είναι ασυμβίβαστη με το καθεστώς τους είναι νόμιμοι στόχοι. Επίσης, σύμφωνα με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν αποτελούν “νόμιμο στρατιωτικό στόχο” απλώς και μόνο διότι διαδίδουν την προπαγάνδα, παρόλο που η δραστηριότητα αυτή συνιστά στήριξη της πολεμικής προσπάθειας.²²⁸

Εν κατακλείδι, εάν παρόλα αυτά οι δημοσιογράφοι ή το προσωπικό των μέσων μαζικής ενημέρωσης αποτελέσουν θύματα μιας επίθεσης, αυτό συνιστά σοβαρή παραβίαση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και σύμφωνα με το άρθρο 85(5) του πρόσθετου πρωτοκόλλου I, μια τέτοια παραβίαση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου θεωρείται έγκλημα πολέμου.²²⁹

3.2. Η προστασία των δημοσιογράφων σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.

Το θέμα της προστασίας των δημοσιογράφων περιπλέκεται ακόμα περισσότερο σε περιπτώσεις μη διεθνοποιημένων συγκρούσεων. Το εφαρμοστέο δίκαιο για τις μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις είναι το κοινό άρθρο 3 των συμβάσεων της Γενεύης και το πρόσθετο πρωτόκολλο II. Ωστόσο σε κανένα από τα δύο δεν γίνεται αναφορά σε δημοσιογράφους ή ανταποκριτές πολέμου, πράγμα που σημαίνει ότι τους παρέχεται η ίδια προστασία με τους πολίτες σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.²³⁰ Σύμφωνα με το κοινό άρθρο 3 τα κράτη συμφώνησαν σε μία δέσμη ελάχιστων εγγυήσεων που πρέπει να τυγχάνουν σεβασμού και στη διάρκεια μη διεθνούς χαρακτήρα συρράξεων.²³¹ Το κοινή άρθρο 3 προβλέπει την ανθρώπινη και μη διακριτική μεταχείριση των προσώπων που δεν λαμβάνουν ενεργό μέρος στις εχθροπραξίες, απαγορεύει συγκεκριμένα τη βία και τα βασανιστήρια, τη λήψη ομήρων, τις «προσβολές στην προσωπική αξιοπρέπεια, ιδιαίτερα την

²²⁷ Balguy-Gallois Alexandre, *op. cit.*, σελ. 6

²²⁸ ICTY, Final Report NATO Bombing, παρ. 71 -79

²²⁹ Article 85 -- Repression of breaches of this Protocol
5. Without prejudice to the application of the Conventions and of this Protocol, grave breaches of these instruments shall be regarded as war crimes.

²³⁰ Crawford E. & Davies K., *op. cit.* σελ. 17

²³¹ Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 527

ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση» και τις αθέμιτες δίκες και επιτρέπει περαιτέρω στην ΔΕΕΣ να προσφέρει τις υπηρεσίες της.²³² Συνεπώς όσο οι δημοσιογράφοι που ασκούν επαγγελματικές αποστολές σε περιοχές μη διεθνών ένοπλων συγκρούσεων πρέπει να προστατεύονται για όσο διάστημα δεν λαμβάνουν άμεσο μέρος στις εχθροπραξίες.²³³

Σύμφωνα με το άρθρο 1(1) του δεύτερου Πρωτοκόλλου, το τελευταίο εφαρμόζεται σε «όλες τις ένοπλες συγκρούσεις» που δεν καλύπτονται από το πρωτόκολλο I, δηλαδή σε μη διεθνείς συγκρούσεις.²³⁴ Το πρωτόκολλο II εγγυάται ρητά στο άρθρο 13 ότι ο άμαχος πληθυσμός καθαυτός, καθώς και μεμονωμένοι πολίτες, δεν πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο επίθεσης.²³⁵ Και εφόσον είναι άμαχοι σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 του πρωτοκόλλου πρέπει να προστατεύονται από τις συνέπειες της ένοπλης σύγκρουσης και να μην υπόκεινται σε πράξεις βίας, όπως βασανιστήρια, ακρωτηριασμοί, σωματικές τιμωρίες, ομηρία, σεξουαλική βία, τρομοκρατία, ταπεινωτική και

²³² ARTICLE 3

In the case of armed conflict not of an international character occurring in the territory of one of the High Contracting Parties, each Party to the conflict shall be bound to apply, as a minimum, the following provisions:

(1) Persons taking no active part in the hostilities, including members of armed forces who have laid down their arms and those placed 'hors de combat' by sickness, wounds, detention, or any other cause, shall in all circumstances be treated humanely, without any adverse distinction founded on race, colour, religion or faith, sex, birth or wealth, or any other similar criteria.

To this end, the following acts are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever with respect to the above-mentioned persons:

(a) violence to life and person, in particular murder of all kinds, mutilation, cruel treatment and torture;

(b) taking of hostages;

(c) outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment;

(d) the passing of sentences and the carrying out of executions without previous judgment pronounced by a regularly constituted court, affording all the judicial guarantees which are recognized as indispensable by civilized peoples.

(2) The wounded and sick shall be collected and cared for.

An impartial humanitarian body, such as the International Committee of the Red Cross, may offer its services to the Parties to the conflict.

The Parties to the conflict should further endeavour to bring into force, by means of special agreements, all or part of the other provisions of the present Convention.

The application of the preceding provisions shall not affect the legal status of the Parties to the conflict.

²³³ Henckaerts J.M. & Doswald-Beck L., Customary international humanitarian law: volume I, rules, Cambridge University Press, New York, 2009, σελ.115

²³⁴ Article 1 -- Material field of application

1. This Protocol, which develops and supplements Article 3 common to the Geneva Conventions of 12 August 1949 without modifying its existing conditions of application, shall apply to all armed conflicts which are not covered by Article 1 of the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) and which take place in the territory of a High Contracting Party between its armed forces and dissident armed forces or other organized armed groups which, under responsible command, exercise such control over a part of its territory as to enable them to carry out sustained and concerted military operations and to implement this Protocol.

2. This Protocol shall not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence and other acts of a similar nature, as not being armed conflicts.

²³⁵ Article 13 — Protection of the civilian population

1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against the dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules shall be observed in all circumstances.

2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this Part, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

εξευτελιστική μεταχείριση, δουλεία, λεηλασία ή συλλογική τιμωρία.²³⁶ Όπως και στις διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις έτσι και εδώ σύμφωνα με το άρθρο 13(3) η άμεση συμμετοχή σε εχθροπραξίες καθιστά οποιονδήποτε άμαχο νόμιμο στρατιωτικό στόχο.

Τέλος, όπως είδαμε παραπάνω οι επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων στις διεθνείς συγκρούσεις σύμφωνα με το πρώτο Πρωτόκολλο εγείρουν ατομική ποινική ευθύνη, καθώς αποτελούν εγκλήματα πολέμου. Ωστόσο, το πρωτόκολλο II δεν περιέχει καμία διάταξη περί σοβαρών παραβιάσεων που να καθιερώνει διεθνή ποινική δικαιοδοσία για παραβιάσεις των διατάξεών του. Το κενό αυτό καλύφθηκε καθώς το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου καθιερώνει διεθνή ποινική δικαιοδοσία για μια σειρά εγκληματικών συμπεριφορών σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις.²³⁷

Κεφάλαιο 4: Διεθνές Ποινικό Δίκαιο.

Το διεθνές ποινικό δίκαιο είναι ένα υποσύνολο του Δημοσίου Διεθνούς δικαίου. Ενώ το διεθνές δίκαιο τυπικά αφορά τις διακρατικές σχέσεις, το διεθνές ποινικό δίκαιο αφορά τα άτομα (ατομική ποινική ευθύνη). Ειδικότερα, το διεθνές ποινικό δίκαιο καθιστά υπεύθυνο το άτομο, απαγορεύει και τιμωρεί πράξεις που χαρακτηρίζονται ως εγκλήματα από το διεθνές δίκαιο. Το σύνολο των κανόνων διεθνούς δικαίου που έχουν ως αντικείμενο πράξεις, οι οποίες συνιστούν προσβολές υψίστων αξιών της διεθνούς κοινωνίας, διαταράσσουν σοβαρά τη διεθνή έννομη τάξη και θεμελιώνουν άμεση ποινική ευθύνη του ατόμου απέναντι στη διεθνή κοινότητα.²³⁸ Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία επί των σοβαρότερων εγκλημάτων που ενδιαφέρουν τη διεθνή κοινότητα. Ειδικότερα, πρόκειται για τα εγκλήματα γενοκτονίας, πολέμου, επίθεσης καθώς και τα αποκαλούμενα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Παρακάτω θα δούμε εάν οι επιθέσεις κατά των γυναικών δημοσιογράφων πέρα από το ότι αποτελούν καταφανή παραβίαση τόσο του ΔΑΔ όσο και του Δικαίου ΑΔ, συνιστούν και εγκλήματα κατά την διεθνή ποινική δικαιοσύνη τα οποία μπορούν να εγείρουν την ατομική ποινική ευθύνη.

²³⁶ Άρθρα 4 και 5

²³⁷ Άρθρο 8(2)(e)(i)-(xii))

Article 8 - War crime

1. The Court shall have jurisdiction in respect of war crimes in particular when committed as part of a plan or policy or as part of a large-scale commission of such crimes.

2. For the purpose of this Statute, "war crimes" means:

(e) Other serious violations of the laws and customs applicable in armed conflicts not of an international character, within the established framework of international law, namely, any of the following acts.....

²³⁸ Τσόλκα Όλγα, σημειώσεις σελ. 11

4.1. Οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων ως εγκλήματα πολέμου.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι οι επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων συνιστούν εγκλήματα πολέμου σε καταστάσεις συγκρούσεων. Σύμφωνα με το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο και το ΔΑΔ τέτοιες επιθέσεις εγείρουν εκτός από τη διεθνή ευθύνη του κράτους και ατομική ποινική ευθύνη, καθώς αποτελούν εγκλήματα πολέμου.

Ο ορισμός των εγκλημάτων πολέμου περιέχεται στο άρθρο 8 του Καταστατικού της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ), σύμφωνα με το οποίο ως εγκλήματα πολέμου ορίζονται οι σοβαρές παραβιάσεις των Συμβάσεων της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, άλλες σοβαρές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται στις διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις, εντός του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου, οι σοβαρές παραβιάσεις του άρθρου 3, που είναι κοινές στις τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949, για ένοπλη σύγκρουση που δεν έχει διεθνή χαρακτήρα, καθώς και άλλες σοβαρές παραβιάσεις των νόμων και εθίμων που εφαρμόζονται σε ένοπλες συγκρούσεις μη διεθνούς χαρακτήρα, στο πλαίσιο του καθιερωμένου πλαισίου του διεθνούς δικαίου.

Σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο οι επιθέσεις πρέπει να έχουν διαπραχθεί στο πλαίσιο ένοπλης σύρραξης, η οποία να έχει μια διάρκεια (παρατεταμένη ένοπλη σύρραξη) και τα θύματα να είναι προστατευόμενα πρόσωπα σύμφωνα με το ανθρωπιστικό δίκαιο και η βαρύτητα (δηλαδή η ένταση - το μέγεθος της παραβίασης) είναι αρκετά σημαντική για να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στην δικαιοδοσία των εγκλημάτων πολέμου του διεθνούς ποινικού δικαστηρίου.

4.2. Οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Όπως είδαμε παραπάνω μια επίθεση εναντίον δημοσιογράφων κατά τη διάρκεια ένοπλης σύγκρουσης αποτελεί παραβίαση του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και είναι σίγουρα ένα έγκλημα πολέμου που δημιουργεί ατομική ποινική ευθύνη. Το ερώτημα έγκειται στο εάν τέτοιες επιθέσεις εναντίον του δημοσιογραφικού προσωπικού μπορούν επίσης να αποτελέσουν και έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Ο ορισμός των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας περιέχεται και στο άρθρο 7 του Καταστατικού της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (ΔΠΔ),²³⁹ σύμφωνα με το οποίο ως «έγκλημα κατά της ανθρωπότητας» νοείται οποιαδήποτε πράξη (όπως δολοφονία, φυλάκιση ή άλλη

²³⁹ Article 7

Crimes against humanity

1. For the purpose of this Statute, "crime against humanity" means any of the following acts when committed as part of a widespread or systematic attack directed against any civilian population, with knowledge of the attack....

σοβαρή στέρηση της σωματικής ελευθερίας κατά παράβαση των θεμελιωδών κανόνων του διεθνούς δικαίου, βασανιστήρια, βιασμός - οποιαδήποτε άλλη μορφή σεξουαλικής βίας, αναγκαστική εξοφάνιση προσώπων κτλ) όταν διαπράττεται ως μέρος μιας εκτεταμένης ή συστηματικής επίθεσης εναντίον οποιουδήποτε άμαχου πληθυσμού, με γνώση της επίθεσης.

Τι συνιστά όμως εκτεταμένη ή συστηματική επίθεση εναντίον οποιουδήποτε άμαχου πληθυσμού; Ο όρος "επίθεση" αναφέρεται σε οποιαδήποτε απαγορευμένη συμπεριφορά, για παράδειγμα, δολοφονία, βιασμό, βασανιστήρια και ούτω καθεξής. Ο όρος «οποιοσδήποτε άμαχος πληθυσμός» αναφέρεται σε μεγάλο αριθμό αμάχων. Κατά το ανθρωπιστικό δίκαιο, ισχύει η αρχή της διάκρισης σύμφωνα με την οποία οι άμαχοι είναι εκείνοι που δεν είναι μαχητές, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων των ατόμων που δεν λαμβάνουν πλέον μέρος στις εχθροπραξίες (*hors de combat*). Μια επίθεση είναι «εκτεταμένη» όταν είναι μεγάλης κλίμακας στο πεδίο εφαρμογής της ή στον αριθμό των θυμάτων που εμπλέκονται. Ως «συστηματικό» νοείται μια οργανωμένη επίθεση, η οποία ακολουθεί ένα τακτικό σχέδιο με βάση μια κοινή πολιτική σε βάρος συγκεκριμένης κατηγορίας του άμαχου πληθυσμού, την οποία αποδέχεται ο δράστης και άρα αποδέχεται τον δικό του μεμονωμένο έγκλημα να εντάσσεται στο ευρύτερο οργανωμένο σχέδιο πολιτικής. Η επίθεση μπορεί να είναι είτε «εκτεταμένη» είτε «συστηματική», πράγμα που σημαίνει ότι τα κριτήρια αυτά είναι διαζευκτικά και όχι σωρευτικά.²⁴⁰ Οι απαγορευμένοι διάκριτοι λόγοι, σύμφωνα με το Καταστατικό του ΔΠΔ, είναι πολιτικοί, φυλετικοί, εθνικοί, εθνοτικοί, πολιτιστικοί, γένοι, θρησκευτικοί ή οποιοσδήποτε άλλος λόγος που αναγνωρίζεται παγκοσμίως από το διεθνές δίκαιο.

Τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας κατοχυρώθηκαν επίσης στις αρχές τις δεκαετίας του 90 στα καταστατικά των Ειδικών Δικαστηρίων για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και την Ρουάντα. Στα άρθρα 5 και 3 των καταστατικών αυτών 1) δεν απαιτείται πια η σύνδεση τέλεσης του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας με έγκλήματα πολέμου και αυτό για πρώτη φορά μπαίνει σε ένα καταστατικό ρητά, 2) δεν συνδέονται πλέον μόνο με διεθνή ένοπλη σύρραξη αλλά και σε εμφύλια μπορεί να έχουμε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, 3) προστίθενται στον κατάλογο των εγκλημάτων αυτών ο βιασμός και τα βασανιστήρια και 4) για πρώτη φορά η επίθεση κατά άμαχου πληθυσμού δεν είναι απαραίτητο να συνδέεται με μια πολιτική που στρέφεται κατά μιας ομάδας για θρησκευτικούς, φυλετικούς, εθνικούς λόγους. Αποσυνδέεται δηλαδή η επίθεση κατά άμαχου πληθυσμού από τον διωγμό για λόγους θρησκευτικούς, φυλετικούς, εθνικούς. Αυτό έχει μεγάλη

²⁴⁰ Tsagourias N., *Violence against journalists and crimes against humanity*, University of Sheffield, 2014

σημασία, καθώς οποιαδήποτε επίθεση σε βάρος αμάχων, αρκεί να υπάρχει συστηματικότητα ή να είναι εκτεταμένη, για να θεωρήθει έγκλημα κατά της ανθρωπότητας χωρίς να χρειάζεται να αποδειχθεί το ότι επέλεξε αυτή την ομάδα για λόγους θρησκευτικούς, φυλετικούς, εθνικούς.

Συνεπώς, μια εκτεταμένη ή συστηματική επίθεση εναντίον δημοσιογράφων, που όπως ήδη αναφέρθηκε αρκετές φορές αποτελούν μέρος του άμαχου πληθυσμού, αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Οι επιθέσεις κατά δημοσιογράφων ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας επιβεβαιώθηκαν και από έκθεση του Γραφείου του Εισαγγελέα του ΔΠΔ σχετικά με την κατάσταση στην Κολομβία, σύμφωνα με την οποία ειδικές κατηγορίες του άμαχου πληθυσμού, όπως υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημόσιοι υπάλληλοι, συνδικαλιστές, καθηγητές και δημοσιογράφοι έχουν αποτελέσει στόχο μαζικών επιθέσεων οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής των παραστρατιωτικών ομάδων.²⁴¹ Συμπερασματικά δεν θεωρείται ότι υπάρχει νομικό κώλυμα στο χαρακτηρισμό των επιθέσεων κατά δημοσιογράφων ως εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας.

²⁴¹ Office of the Prosecutor's, Situation in Colombia, Interim Report, November 2012, παρ. 39, 42 & 53

Γ' Μέρος:

Η έμφυλη διάσταση της προστασίας των δημοσιογράφων στις περιοχές ενόπλων συρράξεων.

Κεφάλαιο 1: Η γυναίκα δημοσιογράφος στα πεδία των συγκρούσεων.

Η ιδιότητα της γυναίκας δημοσιογράφου σε περιοχές που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση συνιστά μεγάλη πρόκληση. Οι δημοσιογράφοι, σε τέτοιες ασταθείς καταστάσεις, έρχονται αντιμέτωποι με την βία, την κακοποίηση, τον εκφοβισμό, την αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση. Ωστόσο, οι γυναίκες δημοσιογράφοι βρίσκονται σε πιο ευάλωτη θέση, αντιμετωπίζοντας πρόσθετους κινδύνους από ό,τι οι άνδρες σε εμπόλεμες περιοχές. Οι γυναίκες, γενικότερα, είναι πιο ευάλωτες απ'ό,τι οι άνδρες σε περιπτώσεις ενόπλων συγκρούσεων, ούσες ήδη θύματα διακρίσεων σε περίοδο ειρήνης.

Όπως είδαμε ανωτέρω, οι δημοσιογράφοι των εμπόλεμων ζωνών (είτε πρόκειται για πολεμικούς ανταποκριτές είτε για ανεξάρτητους δημοσιογράφους, μη λαμβανομένης υπόψη της φύσης της σύγκρουσης) προστατεύονται ως άμαχοι. Όμως, όλο και πιο συχνά αποτελούν στόχους ως μαχητές, καθώς μπορούν να κατέχουν σημαντική πολιτική επιρροή μέσω της διάδοσης των πληροφοριών.

Η βία κατά γυναικών δημοσιογράφων, ως αποτέλεσμα της εργασίας τους, έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, απορρέοντα από τις κοινωνικές δομές του φύλου και τις διακρίσεις στις οποίες παραδοσιακά αυτές υποβάλλονται.²⁴² Η στοχευμένη κατά γυναικών δημοσιογράφων σεξουαλική βία (ενίοτε σχετιζόμενη και με τον όχλο) χρησιμοποιείται συχνά για την (αυτο-)λογοκρισία, τον εκφοβισμό τους, έως και την αιχμαλωσία τους, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την ελευθερία της έκφρασης. Πολλές από αυτές τις επιθέσεις, ειδικά κατά την κάλυψη δημοσίων εκδηλώσεων, δεν αναφέρονται εξαιτίας ισχυρών πολιτιστικών και επαγγελματικών στιγματισμών²⁴³, καθώς υπάρχει ο φόβος να θεωρηθούν λιγότερο ικανές από τους άνδρες συναδέλφους τους.²⁴⁴ Αν και η βία κατά των γυναικών δημοσιογράφων μπορεί να εμφανίζεται ως σεξουαλική, είναι κατ'ουσίαν πολιτική. Ο βιασμός και η σεξουαλική βία εναντίον

²⁴² Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter-American Commission on Human Rights, Violence Against Journalists And Media Workers: Inter-American Standards And National Practices On Prevention, Protection And Prosecution Of Perpetrators, 2013, σελ.156

²⁴³ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, A/HRC/20/17, 4 June 2012, παρ. 52.

²⁴⁴Kristin Skare Orgeret and William Tayeebwa, Journalism in Conflict and Post-Conflict Conditions, Worldwide Perspectives, Nordicom 2016, σελ. 10

δημοσιογράφων σε περιοχές συγκρούσεων χρησιμοποιούνται στρατηγικά για τον έλεγχο των πληροφοριών.²⁴⁵

Τόσο η σεξουαλική βία, όσο και οι γενικότερες επιθέσεις, έχει αναγκάσει τις διοικήσεις των μέσων ενημέρωσης να διστάζουν να στείλουν γυναίκες να κάλυψουν εμπόλεμες ζώνες, εκφράζοντας με αυτό τον τρόπο τις κύριες ανησυχίες για τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν λόγω των υφιστάμενων έμφυλων στερεοτύπων, καθώς και λόγω της ίδιας της δουλειά τους. Φαινομενικά, λοιπόν, η σεξουαλική βία μοιάζει να αφορά μόνο (ή ως επί το πλείστον) τις γυναίκες δημοσιογράφους, αν και αναμφισβήτητα επηρεάζει και τους άνδρες. Ίσως, συνεπώς, δικαιολογητικός λόγος της γενικότερης θυματοποίησης των ανδρών δημοσιογράφων σε καταστάσεις συγκρούσεων, που καταγράφονται σε πολλές εκθέσεις, είναι η ιδέα ότι αυτοί είναι ελαφρώς πιο κατάλληλοι να δουλεύουν στο πεδίο και χρήζουν λιγότερης προστασίας από τις γυναίκες.²⁴⁶

1.1. Η ειδική προστασία των γυναικών σε ένοπλες συρράξεις.

Όπως ήδη αναφέρθηκε πιο πάνω, οι γυναίκες δημοσιογράφοι λόγω επαγγέλματος χρήζουν γενικής προστασίας με βάση το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο. Το Δίκαιο Ενόπλων Συρράξεων, από την άλλη πλευρά, προβλέπει ότι λόγω της ιδιότητάς τους ως γυναικών χρήζουν ειδικού σεβασμού.²⁴⁷ Οι διατάξεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου που προσφέρουν πρόσθετη ειδική προστασία στις γυναίκες είναι γενικόλογες,²⁴⁸ όπως η απαίτηση του άρθρου 14 της Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης ότι «οι γυναίκες [...] θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με κάθε τρόπο λόγω του φύλου τους». Επιπλέον, άλλες διατάξεις συμπληρώνουν την ως άνω ρύθμιση και διευκρινίζουν τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να εφαρμοστεί στην πράξη αυτή η γενική υποχρέωση, π.χ. με την παροχή χωριστών χώρων κράτησης και εγκαταστάσεων υγιεινής για γυναίκες αιχμαλώτους πολέμου (POW) και, παράλληλα, την πρόβλεψη άμεσης επίβλεψης από γυναίκες φύλακες.²⁴⁹

Το άρθρο 27 της Τέταρτης Σύμβασης της Γενεύης ορίζει ότι οι γυναίκες πρέπει να προστατεύονται ιδιαίτερα από οποιαδήποτε επίθεση που θίγει την τιμή τους, ιδίως από το βιασμό,

²⁴⁵ Høiby M., *Sexual Violence against Journalists in Conflict Zones. Gendered Practices and Cultures in the Newsroom*, Nordicom, 2016, σελ.80

²⁴⁶ Ibid. σελ. 86

²⁴⁷ Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 549

²⁴⁸ Charlotte Lindsey, *Women facing war: ICRC study on the impact of armed conflict on women*, International Committee of the Red Cross, 2001

²⁴⁹ Articles 25(4), 29(2) and 108 GC III.

την καταναγκαστική πορνεία ή οποιασδήποτε μορφής άσεμνη επίθεση. Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε εδώ και 50 χρόνια δίνει την εντύπωση ότι τα απαριθμούμενα σεξουαλικά αδικήματα αποδοκιμάζονται περισσότερο ως προσβολές ενάντια στην «τιμή», παρά ως επιθέσεις κατά της σωματικής και ψυχολογικής ευημερίας. Είναι σημαντική δέ, διότι επισημαίνει την ειδική υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών, που μετέχουν σε μια σύγκρουση, να προλαμβάνουν τέτοια επαίσχυντα φαινόμενα. Ωστόσο, ως προς το βιασμό τυγχάνει εφαρμογής και η διάταξη του άρθρου 147 της αυτής Σύμβασης, που τον ανάγει σε "πρόκληση σοβαρών δεινών ή σοβαρού τραυματισμού του σώματος ή της υγείας".

Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο Ι προβλέπει ρητά την απαγόρευση τέτοιων πράξεων. Το άρθρο 75, ειδικότερα, σχετικά με τις θεμελιώδεις εγγυήσεις -που καλύπτουν τόσο στρατιωτικούς παράγοντες, όσο και πολίτες- απαγορεύει «προσβολές κατά της προσωπικής αξιοπρέπειας, ιδιαίτερη ταπεινωτική και εξευτελιστική μεταχείριση, καταναγκαστική πορνεία και οποιαδήποτε μορφή ανάρμοστης επίθεσης», ενώ το άρθρο 76, που αφορά ειδικά την προστασία των γυναικών, προβλέπει ότι «πρέπει να υπόκεινται σε ιδιαίτερο σεβασμό και να προστατεύονται ιδίως από το βιασμό, την καταναγκαστική πορνεία και κάθε άλλη μορφή άσεμνης επίθεσης». Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο ΙΙ επαναλαμβάνει την απαγόρευση τέλεσης των ίδιων προσβολών. Εκτός από αυτές τις διατάξεις, η απαγόρευση της σεξουαλικής βίας εμπίπτει και στους γενικότερους κανονες του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, που εφαρμόζονται στην τόσο σε διεθνείς, όσο και σε μη διεθνείς ένοπλες συγκρούσεις και απαγορεύουν τη βία κατά της ζωής, περιλαμβανομένης της σκληρής μεταχείρισης και των βασανιστηρίων, καθώς και των προσβολών στην προσωπική αξιοπρέπεια.²⁵⁰

1.2. Γυναίκες, ειρήνη και ασφάλεια: ενισχύοντας την προστασία και τον ρόλο των γυναικών.

Η ολοένα και αυξανόμενη προσπάθεια εναρμόνισης με τις Αποφάσεις αναφορικά με το φύλο συμβάλλει στην ανάπτυξη βασικών κατευθυντηρίων γραμμών για τις γυναίκες στις ένοπλες συγκρούσεις, συμπληρώνοντας το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο.²⁵¹

Η Δήλωση και η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου, που υιοθετήθηκαν κατά την Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη για τις Γυναίκες, χρήζει ιδιαίτερης μνείας, καθώς το 1995 ανυψώνει τα θέματα «βίας κατά των γυναικών» και «γυναικών και ένοπλων συγκρούσεων» σε μείζονος

²⁵⁰ Charlotte Lindsey, op. cit. σελ. 183

²⁵¹ Barrow A., UN Security Council Resolutions 1325 and 1820: constructing gender in armed conflict and international humanitarian law, Volume 92 Number 877, March 2010, σελ. 228

σημασίας και ανησυχίας ζητήματα, που απαιτούν άμεση και επείγουσα δράση, και υπογράμμισε ότι «οι πράξεις βίας κατά των γυναικών περιλαμβάνουν παραβίαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των γυναικών σε καταστάσεις ένοπλων συγκρούσεων». Η Πλατφόρμα Δράσης του Πεκίνου αναγνώρισε ότι η ειρήνη συνδέεται άρρηκτα με την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών και την ανάπτυξη. Υπογράμμισε, επίσης, ότι η πλήρης συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις προσπάθειες για την πρόληψη και την επίλυση των ένοπλων συγκρούσεων είναι απαραίτητη για την προώθηση και διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας.

Μετά την Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη το 1995, σημειώθηκαν αξιοσημείωτες εξελίξεις όσον αφορά την επέκταση του διεθνούς κανονιστικού και πολιτικού πλαισίου σε σχετικά θέματα. Η Επιτροπή για το Καθεστώς των Γυναικών εξέτασε επανειλημμένα το ζήτημα. Το 1998, ενέκρινε συμπεράσματα σχετικά με τις γυναίκες και τις ένοπλες συγκρούσεις, τα οποία πρότειναν τη λήψη μέτρων σε διάφορους τομείς (π.χ. την κάλυψη των ειδικών αναγκών των πληττομένων γυναικών, την αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στη διατήρηση και οικοδόμηση της ειρήνης, στη λήψη αποφάσεων πριν και μετά τη σύγκρουση). Το 2004, η ίδια Επιτροπή ενέκρινε συμπεράσματα σχετικά με την ισότιμη συμμετοχή των γυναικών στην πρόληψη των συγκρούσεων, τη διαχείριση και την επίλυσή τους, καθώς και την οικοδόμηση της ειρήνης μετά από αυτές.

Η 23η Έκτακτη Σύνοδος της Γενικής Συνέλευσης με τίτλο «Γυναίκες 2000: ισότητα των φύλων, ανάπτυξη και ειρήνη για τον εικοστό πρώτο αιώνα» επιβεβαίωσε την Πλατφόρμα Δράσης και αιτήθηκε την πλήρη συμμετοχή των γυναικών στη λήψη αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα των διαδικασιών διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας. Ζήτησε, επίσης, και την προστασία των κοριτσιών σε ένοπλες συγκρούσεις.

Το σημαντικότερο, όμως, βήμα έγινε το 2000, όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ψήφισε την Απόφαση ορόσημο 1325 για τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια. Η εν λόγω Απόφαση στοχεύει στην ενδυνάμωση των γυναικών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων αναφορικά με την πρόληψη των συγκρούσεων, την επίλυσή τους και την οικοδόμηση της ειρήνης, σε συνδυασμό με τη μείωση της βίας λόγω φύλου, καθώς και στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων του πολέμου στις γυναίκες και τη συμβολή τους στην επίλυση συγκρούσεων και τη βιώσιμη ειρήνη.²⁵²

²⁵² Ibid. Amy Barrow, σελ. 229

Πιο συγκεκριμένα, η Απόφαση ζητά την ίση συμμετοχή των γυναικών και ανδρών σε όλες τις προσπάθειες για τη διατήρηση και προώθηση της ειρήνης και της ασφάλειας. Επιβεβαιώνει, παράλληλα, την ανάγκη προστασίας γυναικών και κοριτσιών από τις παραβιάσεις των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της έμφυλης βίας. Στην παράγραφο 10 αυτής, σχετικά με τα προστατευτικά μέτρα για το φύλο, το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί όλα τα κράτη να λάβουν ειδικά μέτρα για την προστασία των ομάδων αυτών από κάθε μορφής βία, κυρίως από βιασμούς και σεξουαλική κακοποίηση, ιδία δέ σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης, αναγνωρίζοντας έτσι τον πολλαπλασιασμό των φρικαλεοτήτων. Επιπλέον, η παράγραφος 11 ενισχύει την αναγνώριση των ανωτέρω πράξεων ως εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και πολέμου, ενισχύοντας περαιτέρω τα μέτρα προστασίας των Συμβάσεων της Γενεύης. Υπογραμμίζει, τέλος, την ευθύνη όλων των κρατών να θέσουν τέρμα στην ατιμωρησία και να διώξουν τους υπεύθυνους για γενοκτονία, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με τη σεξουαλική βία, και ταυτόχρονα τονίζει την ανάγκη αποκλεισμού αυτών, όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό από τις διατάξεις περί αμνηστίας.

Σύμφωνα με την Barrow, καθώς άλλες Συμβάσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της CEDAW δεν αφορούν άμεσα τις ένοπλες συγκρούσεις, η Απόφαση αυτή ενισχύει τις διατάξεις τους. Αν και δεν δημιουργεί ουσιαστικά δικαιώματα, παραπέμπει στις υφιστάμενες και απορρέουσες από όλες τις Διεθνείς Συμβάσεις υποχρεώσεις.²⁵³

Τον Ιούνιο του 2008, το Συμβούλιο Ασφαλείας πραγματοποίησε ανοιχτή συζήτηση με θέμα «Γυναίκες, ειρήνη και ασφάλεια: σεξουαλική βία σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης», την οποία ακολούθησε η έγκριση της Απόφασης 1820. Η συγκεκριμένη Απόφαση επικεντρώθηκε κυρίως στη σεξουαλική βία σε ένοπλες συγκρούσεις. Στο προοίμιό της επιβεβαιώνει τη σημασία του τερματισμού της ατιμωρησίας για όλα τα περιστατικά βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών κατά τη διάρκεια και μετά τις ένοπλες συγκρούσεις, με σκοπό να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου και του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Καθορίζει, μάλιστα, μια σειρά μέτρων για την ενίσχυση της προστασίας των αμάχων. Επιπλέον, απαιτεί τη διενέργεια ορισμένων στοχευμένων ενεργειών και τη λήψη μέτρων για την εξάλειψη της σεξουαλικής βίας και την αντιμετώπιση των επιπτώσεών της, σε συνεργασία με τον Γενικό Γραμματέα, τα λοιπά όργανα των Ηνωμένων Εθνών, τα κράτη μέλη, όλα τα μέρη σε μια ένοπλη σύγκρουση και τους περιφερειακούς οργανισμούς.

²⁵³ Ibid. Amy Barrow, σελ. 229

Το Συμβούλιο Ασφαλείας, όπως είχε τονίσει και στην απόφαση 1325, συνεχίζει να παρακολουθεί συστηματικά το θέμα αυτό, εκδίδοντας νεότερες αποφάσεις, οι οποίες ουσιαστικά την εξειδικεύουν περαιτέρω.

Κεφάλαιο 2: Ο ρόλος και η σημασία των γυναικών δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων.

Οι δημοσιογράφοι που καλύπτουν εμπόλεμες καταστάσεις συμβάλλουν στην διαμόρφωση αντιλήψεων και γνώσεων για κρίσεις και συγκρούσεις που δίνουν την αίσθηση της εγγύτητας στο μακρινό άλλο. Η εκπροσώπηση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης σε περιόδους κρίσεων είναι καθοριστικής σημασίας, κυρίως επειδή σε παγκόσμιο επίπεδο πολλοί από τους παραδοσιακούς γυναικείους ρόλους παραμένουν στην αφάνεια, σε αντίθεση με τους αντίστοιχους και πιο προβεβλημένους αρσενικούς.²⁵⁴

Οι γυναίκες είναι σημαντικές στους τομείς των συγκρουσιακών και μετασυγκρουσιακών καταστάσεων, για να εξασφαλισθεί η κάλυψη ευρύτερου φάσματος ιστοριών προς επίτευξη πληρέστερης εικόνας, καθώς και η παροχή των απαραίτητων για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και της κυβερνητικής πολιτικής πληροφοριών. Οι γυναίκες, άλλωστε, τείνουν να προσεγγίζουν τα ζητήματα αυτά από διαφορετικές οπτικές γωνίες, εξασφαλίζοντας πρόσφορο έδαφος για την παρουσίαση άλλων θεμάτων.

2.1. Ο πόλεμος μέσα από τα μάτια μιας γυναίκας: καταγραφή μιας διαφορετικής εικόνας σε σχέση με τους άνδρες δημοσιογράφους;

*We must be grateful
to get a view of the troubled times
not only dictated by men and the army.*

Katharine Whitehorn²⁵⁵

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι τι συμβαίνει, όταν οι γυναίκες δημοσιογράφοι παράλληλα με τους άνδρες καταγράφουν τις συγκρούσεις. Μήπως οι γυναίκες καλύπτουν τη βία και τις συγκρούσεις με διαφορετικό τρόπο από ό,τι οι άνδρες συνάδελφοί τους;

²⁵⁴ Kristin Skare Orgeret, op. cit., σελ. 2

²⁵⁵ Whitehorn, Katharine (2014) Why female war reporters are important, *The Guardian*, 08.06.2017

Φυσικά, υπάρχει μια διαφορά προσέγγισης της σύγκρουσης από μια γυναίκα σε σχέση με εκείνη ενός άνδρα.²⁵⁶ Αυτό δεν οφείλεται απαραίτητα μόνο στο φύλο τους, αλλά συγχρόνως στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε διαφορετικού ρόλου τους σε κάθε κοινωνία ανά τον κόσμο.²⁵⁷

Οι γυναίκες δημοσιογράφοι εστιάζουν κατά κύριο λόγο στην εγκληματικότητα, την πολιτική και τα ευαίσθητα (άλλοτε οδυνηρά) ζητήματα, καθώς και στις αντιλήψεις των σύγχρονων κοινωνιών.²⁵⁸ Οι εμπειρίες από χώρες αυξημένης επικινδυνότητας καταδεικνύουν ότι ορισμένες πτυχές της κοινωνίας προβάλλονται ελάχιστα.²⁵⁹ Ιδιαίτερα όταν καλύπτονται οι συρράξεις, υπάρχει ανάγκη να ακουστούν οι φωνές του άμαχου πληθυσμού. Όταν οι απλοί πολίτες σε μια σύγκρουση δεν έχουν φωνή στα ΜΜΕ, οι απόψεις των αξιωματούχων μονοπωλούν τον κύριο λόγο των ΜΜΕ.

Αυτό που πρέπει, επίσης, να υπομνησθεί είναι ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι, εκτός από τα ζητήματα ασφαλείας που ανακύπτουν κατά την κάλυψη συγκρούσεων, απολαύουν μερικών πλεονεκτημάτων εκ της ιδιότητάς τους ως γυναικών. Όπως είδαμε πιο πάνω, θεωρείται σημαντικό ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι έχουν πρόσβαση στο πεδίο συγκρούσεων και προβάλλουν ευρύτερο φάσμα φωνών και προοπτικών. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, προϋποτίθεται η πρόσβαση σε πηγές, ώστε να αποκτηθεί μια πληρέστερη εικόνα. Μπορούμε να κάνουμε λόγο για ένα «επαγγελματικό πλεονέκτημα», εξαιρετικά χρήσιμο ειδικά σε κοινωνίες με προβλήματα ισότητας των φύλων, ιδίως στο μουσουλμανικό κόσμο, καθώς οι γυναίκες δημοσιογράφοι μπορούν να μιλήσουν τόσο στους άνδρες, όσο και στις γυναίκες, πράγμα αδύνατο για έναν άνδρα δημοσιογράφο. Η συζήτηση με τις γυναίκες δίνει τη δυνατότητα ενός διαφορετικού τρόπου προβολής, αποτελεί, όμως, συνάμα μια τεράστια ευθύνη.

Συμπερασματικά, για να διασφαλισθεί ότι η σύγκρουση καλύπτεται δημοσιογραφικά από περισσότερες γωνίες, απαραίτητη είναι η ετερογένεια της σύνθεσης της δημοσιογραφικής αποστολής. Ως ανταποκρίτρες οι γυναίκες δημοσιογράφοι έχουν την δυνατότητα να κοιτάζουν

²⁵⁶ Kristin Skare Orgeret, *op. cit.*, σελ. 5-6 Απόσπασμα συνέντευξης από γυναίκα δημοσιογράφο το 2015: Όταν είμαι στο πεδίο με τους άνδρες συναδέλφους μου, τα μόνα που μπορούν να σκεφτούν είναι πότε θα διεξαχθεί η επόμενη μάχη, τι στρατιωτικός εξοπλισμός χρησιμοποιείται, πόσο χρηματοδοτείται ο πόλεμος και ούτω καθεξής. Δεν λέω ότι ως γυναίκα δεν βλέπω αυτές τις προοπτικές, αλλά νομίζω ότι το σημαντικότερο είναι το ανθρώπινο κομμάτι. Αυτές είναι οι ιστορίες που αγγίζουν τους ανθρώπους και με τις οποίες μπορούν να συσχετιστούν. Δεν θα υπολογίζω τους νεκρούς, αλλά θα μιλήσω με τη γυναίκα που έχει βιαστεί ή τραυματιστεί.

²⁵⁷ Kristin Skare Orgeret, *Women Making News, Conflict and Post-Conflict in the Field*, σελ. 6

²⁵⁸ Mijatović, Dunja (2015) *Communiqué on the growing safety threat to female journalists online*. OSCE, Vienna, 6 February 2015

²⁵⁹ Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Αφγανιστάν ήταν 200 φορές πιο πιθανό μια γυναίκα από το Αφγανιστάν να πεθάνει από την εγκυμοσύνη ή από τη γέννηση παρά από μια βόμβα ή μια σφαίρα, αλλά αυτό δεν έλαβε μεγάλη προσοχή στις δημοσιογραφικές αναφορές του πολέμου.

πέρα από τις άμεσες συνέπειες των συγκρούσεων, προβάλλοντας ευαίσθητα ζητήματα και δίνοντας φωνή σε άτομα που, ακόμα και υπό ειρηνικές συνθήκες, δεν θα μπορούσαν να ακουστούν.

Κεφάλαιο 3: Peace Journalism

3.1. Η έννοια της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας.

Η έννοια της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας, μιας σύγχρονης τάσης που εμφανίσθηκε στον τομέα των ΜΜΕ στις απαρχές της δεκαετίας του 1990 από το Νορβηγό κοινωνιολόγο Galtung, αναφέρεται σε «έναν ειδικό τρόπο κοινωνικά υπεύθυνης δημοσιογραφικής κάλυψης των συγκρούσεων, που συμβάλλει στην ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, αντιμετωπίζοντας την δημοσιογραφία ως ειρηνευτική δύναμη».²⁶⁰

Επικρίνοντας τον προσανατολισμό του σύγχρονου ρεπορτάζ, τονίζοντας την αρνητικότητα, τις μονόπλευρες δημοσιογραφικές περιγραφές της προέλευσης και των αιτιών των συγκρούσεων, την προσήλωση της δημοσιογραφικής προσοχής πρωτίστως στη βία, ο Galtung, με γνώμονα την ειρήνη, ανέπτυξε δύο αντιτιθέμενους τρόπους αναφοράς των συγκρούσεων: την ειρηνευτική δημοσιογραφία και εκείνη του πολέμου/της βίας.²⁶¹

Η δημοσιογραφία του πολέμου ή της βίας επικεντρώνεται στα μέρη της σύγκρουσης, αναζητώντας αιτίες και λύσεις της στο πεδίο της μάχης.²⁶² Όπως ο ίδιος λέει χαρακτηριστικά, «η πολεμική δημοσιογραφία προσανατολίζεται στη βία, την προπαγάνδα, τις ελίτ και τη νίκη», επικεντρώνεται δέ στη βία, στις ορατές συνέπειές της (όπως οι νεκροί, τα θύματα και οι υλικές ζημιές), υποστηρίζοντας τις θέσεις της μιας πλευράς και εκθέτοντας απλώς τις «ψευδαισθήσεις» και τους δράστες των φρικαλεοτήτων της άλλης πλευράς.²⁶³

Εν αντιθέσει, η ειρηνευτική δημοσιογραφία προσανατολίζεται στην ειρήνη, την αλήθεια, τους ανθρώπους και τις λύσεις.²⁶⁴ Οι δημοσιογράφοι της ειρήνης χρησιμοποιούν τη μέθοδο της σχολαστικής έρευνας, επιδιώκοντας την εύρεση των αιτιών της σύγκρουσης και των προσπαθειών

²⁶⁰ Hanitzsch T., Journalists as Peacekeeping Force? Peace journalism and mass communication theory, *Journalism Studies*, 2004 , σελ 483

²⁶¹ Galtung, Johan (2002) “Peace Journalism—a challenge”, in: Wilhelm Kempf and Heikki Luostarinen (Eds), *Journalism and the New World Order*, Vol. 2: Studying War and the Media, Goteborg: Nordicom, σελ. 259–72. & Thomas Hanitzsch, Journalists as Peacekeeping Force? Peace journalism and mass communication theory, *Journalism Studies*, 2004 σελ 484

²⁶² Hanitzsch T., *op. cit.* σελ 484

²⁶³ Hanitzsch, T *op. cit.* σελ 484

²⁶⁴ Seow Ting Lee, *Peace Journalism: Principles and Structural Limitations in the News Coverage of Three Conflicts*, *Mass Communication and Society*, 2010, σελ. 365

ειρήνευσης, δίνοντας φωνή στις απόψεις όλων των αντιμαχόμενων και αποκαλύπτοντας την ταλαιπωρία όλων των μερών, εξασφαλίζοντας έτσι ότι η ίδια η σύγκρουση συνιστά το πρόβλημα.²⁶⁵ Όπως χαρακτηριστικά τονίζει και έτερος υποστηρικτής του Peace Journalism, ο Wilhelm Kempf (αυστριακός ψυχολόγος και ερευνητής της ειρήνης), «η ειρηνευτική δημοσιογραφία δεν είναι η υιοθέτηση της προπαγάνδας της εκάστοτε πλευράς, η οποία υπόκειται σε αντιληπτικές παραμορφώσεις και εσφαλμένες εκτιμήσεις, αλλά η αμφισβήτηση του πολέμου και της στρατιωτικής λογικής και η ανόθευτη εκπροσώπηση των δικαιωμάτων και των προθέσεων όλων των πλευρών».²⁶⁶

Είναι αναμφισβήτητο ότι η ειρηνευτική δημοσιογραφία αναδύεται ως μια αξιόλογη νέα μορφή δημοσιογραφίας, που επιδιώκει να επιτύχει ευρέως επιθυμητούς σκοπούς για την προώθηση της ειρήνης, αναθεωρώντας, συνακόλουθα, την ένταξη των δημοσιογράφων ως μέρους της λύσης.²⁶⁷ Η ειρηνευτική δημοσιογραφία αποτελεί μια εναλλακτική λύση και μπορεί να βοηθήσει στην κάλυψη των συγκρούσεων με ισορροπημένο και κριτικό τρόπο από πλείονες οπτικές γωνίες, τονίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το δικαίωμα αναγνωστών και θεατών να συμμετέχουν στην οικοδόμηση της ειρήνης και της δημοκρατίας.²⁶⁸

Επικριτές αυτού του είδους της δημοσιογραφίας προβάλλουν ως βασικό τους επιχείρημα ότι η ειρηνευτική δημοσιογραφία απαράδεκτα μεταθέτει τις πολιτικές ευθύνες από τους πολιτικούς και τους διαμορφωτές της πολιτικής στους δημοσιογράφους.²⁶⁹ Αυτή η άποψη δεν είναι απαραίτητα λανθασμένη, αλλά, αν αναλογισθούμε τις πραγματικές συνθήκες, κατανοούμε ότι τα ΜΜΕ τείνουν να αντικατοπτρίζουν τις στάσεις μιας χώρας και είναι πιθανό να μεροληπτούν σε μια σύγκρουση που εμπλέκει την κυβέρνησή της. Επόμενος, η δημοσιογραφία μπορεί να συμβάλει στην ειρηνική διευθέτηση των συγκρούσεων, αλλά η πιθανή επιρροή της είναι, σε κάθε περίπτωση,

²⁶⁵ Hanitzsch, T op. cit σελ 485

²⁶⁶ Kempf, Wilhelm, Reimann, Michael and Luostarinen, Heikki (1996) *Qualitative Inhaltsanalyse von Kriegspropaganda und Kritischem Friedensjournalismus*, Diskussionsbeiträge der Projektgruppe Friedensforschung, No. 32, Konstanz: University of Konstanz. σελ. 10

²⁶⁷ McGoldrick, Annabel and Lynch, Jake (2000) *Peace Journalism: how to do it?*, σελ. 19-20

²⁶⁸ Metin Ersoy, *Peace Journalism and News Coverage on the Cyprus Conflict*, The Muslim World, Hartford Seminary, Blackwell Publishing, 2010, σελ. 82

²⁶⁹ Hanitzsch, T op. cit σελ 484

περιορισμένη.²⁷⁰ Κύρια πρόκληση, λοιπόν, είναι να ξεφύγουν οι δημοσιογράφοι της ειρήνης από τη φόρμα των συμβατικών μέσων ενημέρωσης.²⁷¹

Συμπερασματικά, σε αυτό που πρέπει να δοθεί σημασία είναι ότι η ειρηνευτική δημοσιογραφία περιγράφει τις ηθικές υποχρεώσεις των δημοσιογράφων να διαδραματίζουν σημαντικό και ουσιαστικό ρόλο στην προώθηση της ειρήνης εν μέσω συγκρούσεων.²⁷² Ειδικά σε τέτοιες καταστάσεις, οι αρχές της συμπίπτουν με τα ιδανικά της καλής δημοσιογραφίας, όπως η αντικειμενικότητα, η ισορροπία, η δικαιοσύνη και η πληρότητα, ξεπερνώντας τους απλούς κανόνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

3.2. Ο ρόλος των γυναικών δημοσιογράφων στην οικοδόμηση της ειρήνης.

Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, τα ΜΜΕ σε κοινωνίες, που υποφέρουν από συγκρούσεις, συνιστούν συχνά μια ισχυρή δύναμη, ώστε να δοθεί η δυνατότητα επιδίωξης μιας αποτελεσματικότερης επίλυσης διαφορών, παρέχοντας αξιόπιστες πληροφορίες στο κοινό προς αποδυνάμωση των εντάσεων.²⁷³ Σε αυτό το σημείο, πρέπει να τονισθεί ότι οι γυναίκες γενικότερα διαδραματίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο κατά την ειρηνευτική διαδικασία, συμμετέχοντας στις λειτουργίες λήψης αποφάσεων και διευθέτησης των συγκρούσεων, ενεργώντας ως διαπραγματευτές και διαμεσολαβητές, που ενθαρρύνουν το διάλογο μεταξύ των μερών.

Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων των γυναικών δημοσιογράφων, και κυρίως σε τοπικό επίπεδο, που ερευνούν τα προβλήματα της κοινότητάς τους εν μέσω συγκρούσεων με στόχο την επίλυση των διαφορών και την οικοδόμηση της ειρήνης, είναι βαρύνουσας σημασίας. Ο ρόλος της γυναίκας δημοσιογράφου ενισχύει τη συμμετοχή των γυναικών εν γενει στις ειρηνευτικές διαδικασίες και στη κοινωνία των πολιτών.

Τα θέματα με τα οποία αποφασίζει να ασχοληθεί ένας/μια δημοσιογράφος αναπόφευκτα καταλαμβάνουν κεντρική θέση στο δημόσιο χώρο και επηρεάζουν τις δημόσιες αντιλήψεις. Αντιθέτως, τα ζητήματα που δεν τονίζονται από τα ΜΜΕ θεωρούνται δευτερευούσης σημασίας,

²⁷⁰ Hanitzsch, T op. cit σελ. 484

²⁷¹ Seow Ting Lee, op. cit σελ. 379 -380

²⁷² Seow Ting Lee, op. cit. σελ. 379 -380

²⁷³ Howard, Ross, *Conflict-Sensitive Reporting: State of the Art*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, 2009., σελ. 12

καθιστώντας τα με αυτό τον τρόπο όργανα ικανά να επηρεάσουν τις αντιλήψεις και τις ενέργειες των ανθρώπων σε συγκεκριμένα θέματα.²⁷⁴

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ως ανταποκρίτριες οι γυναίκες δημοσιογράφοι θίγουν τα ευαίσθητα ζητήματα της σύγκρουσης, δίνοντας φωνή σε άτομα που ακόμα και υπό ειρηνικές συνθήκες δεν θα μπορούσαν να ακουστούν. Μέσα από το ρεπορτάζ τους και αποφεύγοντας την χρήση στερεοτυπικών απόψεων αναφορικά με τις αιτίες και τη διαδικασία αντιπαράθεσης παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις δυνατότητες επίλυσης.²⁷⁵ Προωθώντας τη χρηστή διακυβέρνηση, την καταπολέμηση της ατιμωρησίας, την προστασία και το σεβασμό των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς και τονίζοντας ιδιαίτερα το ζήτημα της προστασίας των δικαιωμάτων των ευάλωτων ομάδων σε δυσχερείς καταστάσεις, επηρεάζουν τον τρόπο σκέψης των κοινωνιών, με στόχο την προαγωγή της δικαιοσύνης και την οικοδόμηση της ειρήνης.²⁷⁶

²⁷⁴ Berger, Arthur A. *Essentials of Mass Communication Theory*. London and New Delhi: Sage Publications, 1995, σελ. 63

²⁷⁵ Kristin Skare Orgeret, *op. cit.* σελ. 84

²⁷⁶ Cilliers, Jaco, Robin Gulick and Meg Kinghorn, *Worlds create worlds: Articulating a vision for peacebuilding in Catholic Relief Services*. In Cynthia Sampson, Mohammed Abu-Nimer, Claudia Liebler and Diana Whitney: *Positive Approaches to Peacebuilding: A Resource for Innovators*. Washington: Pact Publications, (2003) σελ. 277

Δ' Μέρος:

Το ζήτημα της ατιμωρησίας και η εφαρμογή του διεθνούς νομικού πλαισίου.

Κεφάλαιο 1: Υποχρεώσεις πρόληψης και καταστολής παραβιάσεων του ΔΑΔ.

Σύμφωνα με όσα ειπώθηκαν ανωτέρω, συνάγεται ότι οι επιθέσεις εναντίον γυναικών δημοσιογράφων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων αποτελούν κατάφωρη παραβίαση του Ανθρωπιστικού Δικαίου, οι οποίες συνιστούν σύμφωνα με το Διεθνές Ποινικό Δίκαιο διεθνή εγκλήματα. Σύμφωνα με το Σχέδιο Άρθρων για τη διεθνή ευθύνη των κρατών, η παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης κράτους γεννά την διεθνή του ευθύνη, η οποία για να υπάρξει πρέπει να καταλογισθεί η παράνομη συμπεριφορά του κράτος, που προέρχεται είτε από πράξη ή παράλειψη του.²⁷⁷ Η παραβίαση του διεθνούς δικαίου γεννά έννομες συνέπειες για το κράτος παραβάτη. Έννομη συνέπεια σημαίνει νέες υποχρεώσεις για το κράτος τέλεσης της παραβίασης υπό το δίκαιο της διεθνούς ευθύνης.²⁷⁸

Σε καταστάσεις ενόπλων συρράξεων, οι γενικές διατάξεις περί διεθνούς ευθύνης συμπληρώνονται από τις ειδικότερες διατάξεις του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου ως *legis specialis*.²⁷⁹ Το ΔΑΔ, με τις Συμβάσεις της Γενεύης και τα Πρωτόκολλα, κατοχυρώνει γενικά καθήκοντα και υποχρεώσεις για το κράτος που με την παράνομη συμπεριφορά παραβίασε το ανθρωπιστικό δίκαιο.²⁸⁰

Σύμφωνα, λοιπόν, με το κοινό άρθρο 1 των Συμβάσεων της Γενεύης (1949)²⁸¹, «όλα τα κράτη δεσμεύονται να σέβονται και να διασφαλίζουν τον σεβασμό του ανθρωπιστικού δικαίου, προλαμβάνοντας παραβιάσεις με έκδοση οδηγιών ή διαταγών συμμόρφωσης προς τις επιταγές του ανθρωπιστικού δικαίου και αναλαμβάνοντας την υποχρέωση ότι όλα τα κράτη μέρη των Συμβάσεων θα διασφαλίζουν το σεβασμό του ΔΑΔ, επιδιώκοντας μέσω της παρέμβασής τους την επαναφορά του κράτους παραβάτη στη νομιμότητα».²⁸²

²⁷⁷ Άρθρο 1 και 2 Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου. Το σχέδιο Άρθρων για την ευθύνη των κρατών από διεθνώς παράνομες πράξεις δεν αποτελεί δεσμευτικό κείμενο ωστόσο τα διεθνή δικαστήρια έχουν χαρακτηρίσει τα άρθρα ως κωδικοποιητικά διεθνούς εθίμου.

²⁷⁸ Εκτός από νέες υποχρεώσεις οι έννομες συνέπειες δημιουργούν και νέα δικαιώματα για το θιγόμενο κράτος. βλ. Μαρούδα Μ.Ντ., Η διεθνή ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2006, σελ. 298

²⁷⁹ Ibid. σελ. 298

²⁸⁰ Ibid. σελ. 296

²⁸¹ ARTICLE 1
The High Contracting Parties undertake to respect and to ensure respect for the present Convention in all circumstances.

²⁸² βλ. περισσότερα Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 302 - 311

Σε περίπτωση που ο σεβασμός αυτός δεν τηρηθεί από ένα συμβαλλόμενο κράτος και αυτό παραβιάσει τις διεθνείς του υποχρεώσεις, οφείλει, σε πρώτο στάδιο, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί διεθνούς ευθύνης και συγκεκριμένα το άρθρο 30 του Σχεδίου των Άρθρων περί διεθνούς ευθύνης της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, να τερματίσει την παραβίαση και να διαβεβαιώσει ότι δεν θα την επαναλάβει στο μέλλον. Παράλληλα με τον τερματισμό της παραβίασης, σύμφωνα με το άρθρο 91 του ΠΠ 1 (1977)²⁸³, το κράτος οφείλει την πλήρη επανόρθωση των ζημιών που προξένησε με την μορφή αποζημιώσεων.²⁸⁴ Η συγκεκριμένη υποχρέωση συμπληρώνεται από το καθηκόν δίωξης και τιμωρίας των υπευθύνων για τις παραβιάσεις του ΔΑΔ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα άρθρα 49, 50, 129 και 146 των 4 ΣΓ, σε περίπτωση σοβαρών παραβιάσεων του ανθρωπιστικού δικαίου, τα συμβαλλόμενα είναι υποχρεωμένα να λάβουν όλα τα απαραίτητα νομοθετικά μέτρα για την ποινικοποίηση των παραβιάσεων αυτών στο εσωτερικό τους, αναγνωρίζοντας, ταυτόχρονα, στα επόμενα άρθρα 51, 52, 131 και 148 των 4 ΣΓ την δέμευση των κρατών για τιμωρία των υπευθύνων μέσω της ατομικής ποινικής ευθύνης. Με την υιοθέτηση του πρώτου ΠΠ του 1977, η υποχρέωση αυτή δεν έμεινε στον αποκλειστικά στενό κλοιό του όρου «σοβαρή παραβίαση του ανθρωπιστικού δικαίου», αλλά επεκτάθηκε και σε άλλες παραβιάσεις των Συμβάσεων και των Πρωτοκόλλων της Γενεύης.²⁸⁵ Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι και σε καταστάσεις μη διεθνών συρράξεων, αν και οι παραβιάσεις του ανθρωπιστικού δικαίου δεν κατανομάζονται ρητά ως σοβαρές, είναι εξίσου σημαντικές και χρήζουν ποινικής καταστολής.²⁸⁶

Συμπερασματικά, η τρίτη και τελευταία συνιστώσα μιας συνολικής κρατικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της βίας κατά των δημοσιογράφων είναι η διερεύνηση, η δίωξη και η τιμωρία εκείνων που διαπράττουν τέτοια εγκλήματα. Τα κράτη έχουν την ύψιστη υποχρέωση να διώκουν και να τιμωρούν τους ατομικά υπαίτιους για παραβιάσεις του ΔΑΔ, με στόχο την επιστροφή στη νομιμότητα και την πρόληψη παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον. Η υποχρέωση αυτή πρέπει να διεξάγεται, χωρίς καθυστέρηση, με όλα τα διαθέσιμα νομικά μέσα, με σκοπό να προσδιορισθεί η αλήθεια και να διασφαλιστεί ο εντοπισμός, η δίωξη και η τιμωρία των δραστών. Εάν δεν είναι σε θέση ή δεν επιθυμούν να το πράξουν, το Διεθνή Δικαστήρια είναι αρμόδια.

²⁸³ Article 91 -- Responsibility

A Party to the conflict which violates the provisions of the Conventions or of this Protocol shall, if the case demands, be liable to pay compensation. It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces.

²⁸⁴ Επίσης η υποχρέωση επανόρθωσης κατοχυρώνεται και στο άρθρο 3 της Σύμβασης της Χάγης του 1907

²⁸⁵ βλ. άρθρα 11, 85 και 86 του 1 ΠΠ 77 & Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 429

²⁸⁶ Μαρούδα Μ.Ντ., *op. cit.* σελ. 43 -432

Κεφάλαιο 2: Η νοοτροπία της ατιμωρησίας.

Όταν διαπράττονται παραβιάσεις του Διεθνούς Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου, τα κράτη υποχρεούνται να διερευνούν αποτελεσματικά, έγκαιρα, διεξοδικά, ανεξάρτητα και αμερόληπτα τα συγκεκριμένα περιστατικά και να διώκουν τους υπεύθυνους. Όταν δεν τηρείται η υποχρέωση διερεύνησης ή/και δίωξης, το αποτέλεσμα είναι η ατιμωρησία. Η τελευταία δεν αποτελεί μόνο αυτοτελή παραβίαση της υποχρέωσης να διασφαλισθεί η ελεύθερη και πλήρης άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ενθαρρύνει, επίσης, τη χρόνια επανάληψη των παραβιάσεων αυτών των δικαιωμάτων και την ολοκληρωτική αποτυχία να υπερασπισθούν τα θύματα και τα μέλη των οικογενειών τους. Σε αυτό το πλαίσιο, η ατιμωρησία αντιβαίνει, επίσης, στη γενική υποχρέωση του κράτους να αποτρέψει τέτοιες παραβιάσεις.

Η διασφάλιση της λογοδοσίας για τις επιθέσεις εναντίον γυναικών δημοσιογράφων αποτελεί ένα κρίσιμο στοιχείο για την πρόληψη νέων επιθέσεων, στέλνοντας ένα σαφές μήνυμα ότι οι επιθέσεις εναντίον γυναικών δημοσιογράφων δεν θα γίνονται ανεκτές.²⁸⁷ Οι χώρες με το μεγαλύτερο αριθμό επιθέσεων εναντίον δημοσιογράφων είναι, σχεδόν χωρίς καμία εξαίρεση, εκείνες με το υψηλότερο επίπεδο ατιμωρησίας.²⁸⁸ Η ατιμωρησία των επιθέσεων εναντίον δημοσιογράφων είναι ένα σοβαρό και διαδεδομένο πρόβλημα και αποτελεί μία από τις κυριότερες προκλήσεις για την ενίσχυση της προστασίας των δημοσιογράφων,²⁸⁹ καθώς συνδέεται με αυτή την «επιδημία» βίας, αφού διαιωνίζει και ενισχύει αυτόν τον τρόπο καταπίεσης, καθώς οι δράστες αντιδρούν στην πραγματικότητα, διότι τέτοιες ενέργειες δεν τους φέρνουν τις περισσότερες φορές αντιμέτωπους με νομικές συνέπειες.²⁹⁰

Οι καταστάσεις ενόπλων συρράξεων είναι ιδιαίτερα περίπλοκες, καθώς η έλλειψη έρευνας είναι ένα ιδιαίτερο πρόβλημα, ώστε να υπάρχει τουλάχιστον μια ευκαιρία δικαιοσύνης για τους δημοσιογράφους, μόλις οικοδομηθεί η ειρήνη. Σε περιπτώσεις ένοπλων συγκρούσεων, οι επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων συχνά ενορχηστρώνονται από ομάδες που απαγορεύονται από το κράτος (αν και, φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι οι κρατικοί δρώντες δεν επιτίθενται, επίσης, στους δημοσιογράφους). Αλλά οι επιθέσεις ή οι καταχρήσεις που διαπράττονται από ομάδες που έχουν τεθεί ρητά εκτός της δικαιοδοσίας ενός κράτους με την ανάληψη όπλων, είναι δύσκολο για το

²⁸⁷ Report of the Secretary-General 2017, *op.cit.* παρ.73

²⁸⁸ Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012, παρ. 32

²⁸⁹ Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, The safety of journalists, (A/HRC/24/23), 2013, παρ.7

²⁹⁰ Bertoni E., Prevent and Punish: In search of solutions to fight violence against journalists, UNESCO 2015, σελ. 4

κράτος να τις αντιμετωπίσει, χωρίς πρώτα να υποτάξει ολόκληρη την ένοπλη ομάδα και να τερματίσει την ένοπλη σύγκρουση.

Το ζήτημα της ατιμωρησίας σχετίζεται με τη χαμηλή ικανότητα εκ μέρους ενός κράτους να τιμωρήσει τους υπεύθυνους. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε ελλείψεις του νόμου, όπως οι νόμοι περί αμνηστίας ή η δυσανάλογη χορήγηση επιείκειας σε θεσμικές ελλείψεις, όπως έλλειψη τεχνικής ικανότητας, επαρκείς πόροι και εξειδικευμένο προσωπικό στα όργανα διερεύνησης.²⁹¹ Οι καθυστερήσεις, οι παραλείψεις και οι αποτυχίες στην έγκαιρη και επαρκή διεξαγωγή διαδικασιών αποδεικτικών στοιχείων, ιδίως όσον αφορά τα αρχικά ερευνητικά βήματα είναι στοιχεία που μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ατιμωρησία σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.²⁹² Ομοίως, ένας άλλος θεμελιώδης παράγοντας, σε πολλές περιπτώσεις, είναι η έλλειψη ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των αρμόδιων για τη διεξαγωγή των ερευνών και των αντίστοιχων δικαστικών διαδικασιών αρχών. Το φαινόμενο αυτό αφορά ιδιαίτερα τις περιπτώσεις, όπου υπάρχουν υπόνοιες ότι οι δυνάμεις ασφαλείας ή οι τοπικές κρατικές αρχές έχουν συμμετάσχει στα διαπραχθέντα εγκλήματα.²⁹³

Επίσης, η έλλειψη πολιτικής βούλησης για την έναρξη αποτελεσματικών ερευνών ή ακόμη και η ύπαρξη μιας νοοτροπίας σιωπηρής αποδοχής των διαπραχθέντων εγκλημάτων καθιστούν την ποινική δίωξη ακόμα πιο δύσκολη.²⁹⁴ Οι πολιτικοί παράγοντες δεν είναι επαρκώς ευαισθητοποιημένοι στα ζητήματα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην ευρύτερη σημασία των επιθέσεων εναντίον των δημοσιογράφων ή στον πολιτικό λογισμό όσον αφορά την εικόνα των αρχών και της χώρας γενικότερα.²⁹⁵ Τέλος, υπάρχουν και άλλοι σημαντικοί κοινωνικοί παράγοντες, που δεν μπορούν να αγνοηθούν, και αφορούν την ύπαρξη ισχυρών εγκληματικών ομάδων που, σε ορισμένες περιπτώσεις, ενδέχεται να αποδυναμώσουν σοβαρά την ικανότητα του κράτους να υπερασπίζεται, να εγγυάται και να προάγει τα ανθρώπινα δικαιώματα.²⁹⁶

²⁹¹ Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter-American Commission on Human Rights, *Violence Against Journalists And Media Workers: Inter-American Standards And National Practices On Prevention, Protection And Prosecution Of Perpetrators*, 2013, παρ. 169

²⁹² Ibid. παρ. 169

²⁹³ Ibid. παρ. 169

²⁹⁴ Ibid., παρ. 170

²⁹⁵ Bertoni E., op. cit. σελ. 4

²⁹⁶ Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression, op. cit. παρ. 171

Δεδομένης αυτής της κατάστασης, πολλοί δημοσιογράφοι επιλέγουν να μην καταγγέλλουν τις απειλές και τις επιθέσεις εναντίον τους, διαιωνίζοντας το πρόβλημα της ατιμωρησίας και της αυτο-λογοκρισίας. Όταν τα εγκλήματα που διαπράττονται εναντίον δημοσιογράφων παραμένουν ατιμώρητα, δεν εξακολουθεί απλώς να υφίσταται ένα εχθρικό για τα ΜΜΕ περιβάλλον, αλλά ελλοχεύουν κίνδυνοι και σοβαρές, δυσμενείς συνέπειες για τη δημοκρατία, διότι θίγει την εμπιστοσύνη των θυμάτων και των συγγενών τους στα κρατικά και δικαιοδοτικά όργανα.²⁹⁷

Κεφάλαιο 3: Αξιολογώντας το υπάρχον σύστημα προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων στις ένοπλες συγκρούσεις.

Όπως αναλύθηκε διεξοδικά στα προηγούμενα μέρη της εργασίας, οι γυναίκες δημοσιογράφοι καλύπτονται από ένα ευρύτερο νομικό πλαίσιο προστασίας. Ωστόσο, οι αυξανόμενες επιθέσεις κατά των δημοσιογράφων και η διαρκής έκθεσή τους στους κινδύνους των ένοπλων συγκρούσεων έχει αναζωπυρώσει συζητήσεις για την υιοθέτηση ενός ειδικού καθεστώτος για όσους τις καλύπτουν. Οι υποστηρικτές αυτής της θέσης κάνουν λόγο για ένα ανεπαρκές νομικό πλαίσιο προστασίας των δημοσιογράφων, το οποίο δεν αντιμετωπίζει, αλλά επιδεινώνει το πρόβλημα, καθιστώντας σαφές ότι η παροχή ειδικής προστασίας μέσω μιας Διεθνούς Σύμβασης θα λύσει το πρόβλημα.

Το ζήτημα της ειδικής προστασίας των δημοσιογράφων τέθηκε ήδη από το 1970 μετά από πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, ύστερα από πρωτοβουλία του τότε Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών, κ. Maurice Schumann, ενέκρινε Ψήφισμα, με το οποίο κατεύθυνε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο και, μέσω αυτού, την τότε Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να συντάξει Σύμβαση για την προστασία των δημοσιογράφων σε επικίνδυνες αποστολές.²⁹⁸ Το 1972, μετά από πρόσκληση της Γενικής Συνέλευσης, και ενώ ήταν ήδη σε εξέλιξη η διαδικασία αναθεώρησης του Διεθνούς Ανθρωπιστικού Δικαίου²⁹⁹, ζήτησε από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων να υποβάλει το Σχέδιο της Σύμβασης σχετικά με τη προστασία των δημοσιογράφων στην αντίστοιχη Διάσκεψη. Τελικά, αποφασίστηκε ότι το πρόβλημα πρέπει να αντιμετωπισθεί από την ίδια τη Διεθνή Διάσκεψη για το Ανθρωπιστικό Δίκαιο και είχε ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση του άρθρου 79 του Πρωτοκόλλου Ι, όπως εγκρίθηκε από τη Διπλωματική Διάσκεψη στις 8 Ιουνίου 1977. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών σημείωσε με ικανοποίηση την απόφαση που έλαβε η Διπλωματική Διάσκεψη. Το ζήτημα της υιοθέτησης μιας

²⁹⁷Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression of the Inter-American Commission on Human Rights, *Silenced Zones: Highly dangerous areas for the exercise of freedom of expression*, 2017, παρ. 258

²⁹⁸ Ψήφισμα αριθ. 2673 (XXV), 9 Δεκεμβρίου 1970

²⁹⁹ που οδήγησε στις 8 Ιουνίου 1977 στην έγκριση των δύο πρωτοκόλλων, των συμβάσεων της Γενεύης.

τέτοιας Σύμβασης επανήλθε στο προσκήνιο το 2006, ύστερα από πρωτοβουλία αρκετών ΜΚΟ, που ασχολούνται με το θέμα της προστασίας των δημοσιογράφων³⁰⁰, με την πρόσθετη πρόταση δημιουργίας ενός διεθνούς εμβλήματος. Και αυτή, όμως, η προσπάθεια αποδείχθηκε άκαρπη. Ανακύπτει, λοιπόν, το ερώτημα εάν μια νέα Σύμβαση θα προσθέσει κάτι ουσιαστικό στο ισχύον νομικό «οπλοστάσιο».

Η αρνητική αυτή στάση απέναντι στην υιοθέτηση ενός ειδικού καθεστώτος για τους δημοσιογράφους φανερώνει αρκετά. Παρά τις καλές προθέσεις πίσω από την εξασφάλιση ειδικής προστασίας για του δημοσιογράφους, η εισαγωγή μιας νέας Σύμβασης δεν θα μπορούσε να αλλάξει την παρούσα κατάσταση. Το επιχείρημα περί κενού στη διεθνή προστασία των δημοσιογράφων σε ένοπλες συρράξεις αποτελεί λογικό ολίστημα, καθώς οι επιθέσεις εναντίον τους οφείλονται περισσότερο σε παραβίαση του νόμου, παρά σε παράλειψή του. Συνακόλουθα, η πρόκληση είναι μάλλον να διασφαλισθεί και να εφαρμοσθεί η ήδη υπάρχουσα διεθνής νομοθεσία.³⁰¹

Επιπλέον, η εγκόλπωση μιας ειδικής Σύμβασης για την προστασία των δημοσιογράφων από το διεθνές δίκαιο θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα παρά λύσεις. Μια τέτοια επιλογή θα εξασθενήσει σημαντικά την προστατευτική αξία του Ανθρωπιστικού Δικαίου. Αναλογιζόμενοι την τυχόν περαιτέρω αποδυνάμωση της βασικότερης αρχής του ΔΑΔ, της διάκρισης, δηλαδή, μεταξύ μαχητών και μη μαχητών για τη διευκόλυνση της νόμιμης και εστιασμένης στόχευσης κατά τη διάρκεια του χάους των ένοπλων συγκρούσεων, με την εισαγωγή ενός πρόσθετου ειδικού καθεστώτος, θα ετίθετο σε δεύτερη μοίρα η παρεχόμενη στο ανθρωπιστικό προσωπικό προστασία.³⁰² Σε αυτό το σημείο, όμως, πρέπει να τονισθεί ότι η παραπάνω υπόθεση δεν θεωρεί ότι οι ζωές του ανθρωπιστικού προσωπικού απολαύουν μεγαλύτερης προστασίας από τη ζωή ενός δημοσιογράφου. Η σημασία και ο ρόλος των δημοσιογράφων σε τέτοιες καταστάσεις επισημάνθηκε πλείονες φορές στην εργασία. Ωστόσο, δεν είναι συμφέρον για τη διεθνή κοινότητα να αποψιλωθεί η προστασία του ανθρωπιστικού προσωπικού, επεκτείνοντάς την σε μια ομάδα που δεν εργάζεται άμεσα για λογαριασμό των θυμάτων του πολέμου.³⁰³

³⁰⁰ όπως η επιτροπή προστασίας των δημοσιογράφων και οι δημοσιογράφοι χωρίς σύνορα

³⁰¹ Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012

³⁰² Düsterhöft I., The Protection of Journalists in Armed Conflicts: How Can they Be Better Safeguarded?, Merkurios 2013 – Volume 29/Issue 76, σελ. 18 & Hans-Peter Gasser, The protection of journalists engaged in dangerous professional missions, 28-02-1983 Article, International Review of the Red Cross, No. 232

³⁰³ Hans-Peter Gasser, The protection of journalists engaged in dangerous professional missions, 28-02-1983 Article, International Review of the Red Cross, No. 232

Τέλος, η χρήση ενός εμβλήματος ειδικά για τον Τύπο, θα έθετε σε κίνδυνο τόσο τους ίδιους τους δημοσιογράφους, όσο και τον άμαχο πληθυσμό. Καθιστώντας τους δημοσιογράφους διακριτούς από τους μαχητές, το έργο τους θα γινόταν ακόμη πιο επικίνδυνο, αφού, όπως ειπώθηκε, οι επιθέσεις κατά των δημοσιογράφων δεν αποτελούν πλέον απλώς παράπλευρες απώλειες του πολέμου, αλλά είναι όλο και πιο στοχευμένες, και ακριβώς γι' αυτό τον λόγο οι δημοσιογράφοι ακουσίως θα έθεταν σε κίνδυνο τον γύρω άμαχο πληθυσμό.³⁰⁴

³⁰⁴ Hans-Peter Gasser, The protection of journalists engaged in dangerous professional missions, 28-02-1983 Article, International Review of the Red Cross, No. 232

Συμπεράσματα

Το δημοσιογραφικό επάγγελμα κατέχει ουσιαστικό ρόλο στην κοινωνία. Τα ελεύθερα, ανεξάρτητα και πλουραλιστικά μέσα, υπό το πρίσμα της ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφόρησης, αποτελούν άγρυπνους παρατηρητές των κυβερνήσεων, μάρτυρες των αδικιών και υπερασπιστές των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ακριβώς λόγω αυτού του ρόλου τους, οι δημοσιογράφοι και οι εργαζόμενοι στα ΜΜΕ όλο και περισσότερο γίνονται στόχοι παρενόχλησης, εκφοβισμού και βίας. Σκοπός είναι συχνά η φίμωση όσων ερευνούν, τεκμηριώνουν και αναφέρουν ευαίσθητα θέματα από τις ζώνες των μαχών. Τόσο κρατικοί, όσο και μη κρατικοί φορείς διαπράττουν επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων και εργαζομένων στα ΜΜΕ κατά την διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων.

Το να είσαι γυναίκα δημοσιογράφος σε περιοχές εμπόλεμης κατάστασης αποτελεί μεγαλύτερη πρόκληση. Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αύξηση της βίας, των απειλών και της παρενόχλησης κατά των γυναικών δημοσιογράφων. Οι τελευταίες υφίστανται το ίδιο ευρύ φάσμα παραβιάσεων των δικαιωμάτων σε σχέση με τους άνδρες δημοσιογράφους, ωστόσο, έρχονται αντιμέτωπες, επίσης, με τις διακρίσεις και την έμφυλη βία, γεγονός που τις καθιστά ακόμα πιο ευάλωτες.³⁰⁵ Οι επιθέσεις τις οδηγούν σε αυτο-λογοκρισία και λειτουργούν, ταυτόχρονα, ως εκφοβισμός και άλλων δημοσιογράφων με σημαντικό και εξαιρετικά ανησυχητικό αντίκτυπο στο δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης και γνώμης. Το αποτέλεσμα είναι η απουσία διαφορετικής οπτικής και ειρηνικής προοπτικής στα πεδία των συγκρούσεων με σοβαρές επιπτώσεις, όπως η απομόνωση και ο περιορισμός των γυναικείων φωνών. Στο ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο, αυτή η βία και ο συνεπαγόμενος αποκλεισμός καθιερώνει περαιτέρω διακρίσεις και ανισότητες, θίγει το δικαίωμα όλων στην ελευθερία της έκφρασης και γνώμης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της ενημέρωσης, και υπονομεύει τη δημοκρατία.³⁰⁶

Το Διεθνές Δίκαιο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο προσφέρουν μια σειρά προστατευτικών μέτρων για τις γυναίκες δημοσιογράφους που καλύπτουν ένοπλες συγκρούσεις. Και τα δύο νομικά συστήματα εφαρμόζονται σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων και παρέχουν συμπληρωματική και αμοιβαία προστασία. Ωστόσο, ο κανόνας με πιο συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής έχει προτεραιότητα, σύμφωνα με την αρχή του *«legis specialis»*, και, άρα, στην συγκεκριμένη περίπτωση το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο έχει προτεραιότητα.

³⁰⁵ Report of the Secretary-General 2017, op.cit. παρ. 5

³⁰⁶ Report of the Secretary-General 2017, op.cit παρ. 12

Οι απειλές και οι επιθέσεις κατά γυναικών δημοσιογράφων παραβιάζουν ένα ευρύ φάσμα κανόνων του Δικαίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του Ανθρωπιστικού Δικαίου, που κατοχυρώνονται τόσο σε διεθνείς συμβάσεις, όσο και στο εθιμικό διεθνές δίκαιο. Οι παραβιάσεις αυτές συνιστούν και διεθνή εγκλήματα και, όταν διαπράττονται, τα κράτη υποχρεούνται να διερευνούν αποτελεσματικά, έγκαιρα, διεξοδικά, ανεξάρτητα και αμερόληπτα τις επιθέσεις και να διώκουν τους υπεύθυνους. Παρά την σαφήνεια του διεθνούς νομικού πλαισίου, η έλλειψη διερεύνησης, δίωξης, συλλήψεως, δίκης και καταδίκης των υπευθύνων αποτελεί την μεγαλύτερη πρόκληση στο ζήτημα της προστασίας των γυναικών δημοσιογράφων (και των δημοσιογράφων γενικότερα). Η ατιμωρησία δεν αποτελεί μόνο αυτοτελή παραβίαση της σχετικής υποχρέωσης, αλλά ενθαρρύνει, επίσης, την επανάληψη των παραβιάσεων αυτών.

Οι αυξανόμενες επιθέσεις κατά γυναικών δημοσιογράφων που καλύπτουν ένοπλες συρράξεις, καθώς και το ζήτημα της ατιμωρησίας τονίζει το γεγονός ότι το κύριο πρόβλημα που εμποδίζει την αποτελεσματική προστασία τους δεν έγκειται σε κενά του διεθνούς νομικού πλαισίου. Το γεγονός ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι υπόκεινται σε βία οφείλεται περισσότερο σε παραβίαση του νόμου, παρά σε απουσία του.³⁰⁷ Η πρόκληση έγκειται στην εφαρμογή του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου και στη δημιουργία κατάλληλων δομών σε εθνικό επίπεδο.³⁰⁸ Η αποτυχία της εφαρμογής μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη πολιτικής βούλησης, που απαιτεί ευαισθητοποίηση σχετικά με το πρόβλημα και τους ισχύοντες κανόνες.³⁰⁹ Υπό αυτές τις συνθήκες δεν θεωρούνται απαραίτητες αλλαγές στις ουσιαστικές νομικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου σχετικά με την προστασία των δημοσιογράφων, ούτε υπάρχει ανάγκη για την υιοθέτηση μια νέας Σύμβασης, που να αφορά ειδικά την ασφάλεια τους.

Ως εκ τούτου, θεωρείται σημαντικό οι δράσεις της διεθνούς κοινότητας να επικεντρωθούν στην προώθηση και την πληρέστερη κατανόηση των υφιστάμενων διεθνών κειμένων μέσω εκστρατειών ενημέρωσης για τη στήριξη της εφαρμογής τους. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να στρέψει την προσοχή της στις σημαντικές ελλείψεις της εφαρμογής του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου στα εκάστοτε εθνικά δίκαια, ιδίως όσον αφορά τα ζητήματα λογοδοσίας που αφορούν παραβιάσεις του ΔΑΔ, τονίζοντας την σημασία της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, όταν η εσωτερική ποινική δικαιοδοσία δεν αναγνωρίζει την ευθύνη που της αντιστοιχεί. Η υιοθέτηση

³⁰⁷ Crawford E. & Davies K., op. cit. σελ. 35

³⁰⁸ Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012, παρ. 79

³⁰⁹ Ibid. παρ. 79

πολιτικών από τα κράτη πρέπει να γίνεται με πρόταγμα το Διεθνές Δίκαιο³¹⁰ και ο σεβασμός και η εφαρμογή του θα πρέπει να είναι ευθύνη όλων.

Εν κατακλείδι, η αποτελεσματική προστασία των γυναικών δημοσιογράφων που καλύπτουν ένοπλες συρράξεις σχετίζεται με την αντίστοιχη αποτελεσματική εφαρμογή του διεθνούς δικαίου, ιδίως του ΔΑΔ, και της αναγνώρισης της ευθύνης από τη μη συμμόρφωση προς αυτό. Είναι αυτό που χαρακτηριστικά λέει η Μαρούδα:

*«Εάν τα μέτρα που μπορούν να ληφθούν ως απάντηση σε παραβίαση του ΔΑΔ γίνονται αντιληπτά ως διασφάλιση της εφαρμογής του κανόνα που παραβιάσθηκε και όχι ως δευτερεύουσες υποχρεώσεις του κανόνα που παραβιάσθηκε, τότε σηματοδοτούν και την ειδοποιό διαφορά ανάμεσα σε κανόνες δικαίου και ηθικής συμπεριφοράς.»*³¹¹

³¹⁰ Περράκης Στ., Συνέδριο: Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου & Διεθνών Σχέσεων, 2017, Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2017

³¹¹ Μαρούδα Μ.Ντ., Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2006, σελ. 299

Πηγές - Βιβλιογραφία

Πηγές

A. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών:

Charter of the United Nations, <https://treaties.un.org/doc/publication/ctc/uncharter.pdf>

Universal Declaration of Human Rights, http://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf

International Covenant on Civil and Political Rights, <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%20999/volume-999-i-14668-english.pdf>

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf>

International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf>

International Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cat.pdf>

International Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearance, <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/disappearance-convention.pdf>

Declaration on the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, proclaimed by the General Assembly in its resolution 47/133 of 18 December 1992, <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r133.htm>

Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Human Rights Committee, General Comment No.35 Article 9 (Liberty and security of person), 15 Dec 2014, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General comment No.34 Article 19 (Freedoms of opinion and expression), 12 Sep 2011, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General Comment No.31 – The Nature of the General Legal Obligations Covenant, 29 March 2004, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General Comment No.28 Article 3 (The equality of rights between men and women), 29 March 2000, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General Comment No.20 Article 7 (Prohibition of torture, or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment), 30 Sep 1992, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General Comment No.14 Article 6 (The right to life), 01 Jan 1985, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Human Rights Committee, General Comment No.6 Article 6 (The right to life), 30 Apr 1982, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11

Γενική Συνέλευση Ηνωμένων Εθνών:

UN General Assembly Resolution (A/RES/72/175) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2017), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/72/175

UN General Assembly Resolution (A/RES/70/162) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2015), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/162

UN General Assembly Resolution (A/RES/69/185) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2014), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/185

UN General Assembly Resolution (A/RES/68/163) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (2013), http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/163

Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/33/2) on the Safety of Journalists (2016), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/226/24/PDF/G1622624.pdf?OpenElement>

Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/27/5) on the Safety of Journalists (2014), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/177/81/PDF/G1417781.pdf?OpenElement>

Human Rights Council Resolution (A/HRC/RES/21/12) on the Safety of Journalists (2012), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/174/10/PDF/G1217410.pdf?OpenElement>

Συμβούλιο Ασφαλείας:

UN Security Council Resolution S/RES/1738 (2006), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1738\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1738(2006))

UN Security Council Resolution S/RES/2222 (2015), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2222\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2222(2015))

UN Security Council Resolution S/RES/1325 (2000), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325\(2000\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1325(2000))

UN Security Council Resolution S/RES/1820 (2008), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820(2008))

UNESCO:

UN Plan Of Action on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity, http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/official_documents/UN-Plan-on-Safety-Journalists_EN_UN-Logo.pdf

UNESCO Resolution 29 on the Condemnation of Violence against Journalists (1997), http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/FIELD/Brussels/pdf/ipdc_resolution_29.pdf

UNESCO 202nd Executive Board Decision (202 EX/50) on the progress report on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 17 October 2017), <http://unesdoc.unesco.org/images/0025/002598/259824e.pdf>

UNESCO 201st Executive Board Decision (201 EX/5.I.I) on the Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 5 June 2017), <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002489/248900e.pdf>

UNESCO 196th Executive Board Decision (196 EX/31) on Safety of Journalists and the Issue of Impunity (adopted on 20 April 2015), <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002323/232337e.pdf>

UNESCO's Riga Declaration. "Let Journalism Thrive! Towards Better Reporting, Gender Equality, and Media Safety in the Digital Age " (2015), http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/official_documents/Concept-Note_WPFD-2015.pdf/

UNESCO's Paris Declaration. Post-2015 Agenda: The right of access to information, independent media, and safety for exercising freedom of expression, are essential to development (2014), http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/images/WPFD/2014/wpfd_2014_statement_final.pdf/

UNESCO's San Jose Declaration: Safe to Speak : Securing Freedom of Expression in all Media (2013), <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/WPFD/WPFD-San-Jose-Declaration-2013-en.pdf/>

UNESCO's Carthago Declaration on press freedom and the Safety of Journalists (2012), http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/WPFD/carthage_declaration_2012_en.pdf/

UNESCO's Medellin Declaration Securing the Safety of Journalists and Combatting Impunity (2007), http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/IPDC/ipdc_29_council_safety_report_rev2.pdf/

UNESCO's Belgrade Declaration on Media in Conflicts Areas in Countries in Transition (2004), <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001531/153127E.pdf>

Εκθέσεις:

Report of the Secretary-General, The safety of journalists and the issue of impunity, (A/72/290), 4 August 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/245/44/PDF/N1724544.pdf?OpenElement>

Report of the Secretary-General, The safety of journalists and the issue of impunity, (A/69/268), 6 August 2014, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/497/55/PDF/N1449755.pdf?OpenElement>

Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, The safety of journalists, (A/HRC/24/23), 2013, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G13/153/19/PDF/G1315319.pdf?OpenElement>

Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet: ways to bridge the gender digital divide from a human rights perspective, A/HRC/35/9, 5 May 2017, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/111/81/PDF/G1711181.pdf?OpenElement>

Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, A/HRC/20/17, 4 June 2012, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/137/87/PDF/G1213787.pdf?OpenElement>

Report of the Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, Christof Heyns, A/HRC/20/22, 10 April 2012, http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-22_en.pdf

Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/32/38, 11 May 2016, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/095/12/PDF/G1609512.pdf?OpenElement>

Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, A/HRC/65/284, 11 August 2010, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/482/85/PDF/N1048285.pdf?OpenElement>

Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, Margaret Sekaggya, A/HRC/16/44, 20 December 2010, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/A-HRC-16-44.pdf>

Report of the Secretary-General on women and peace and security, S/2013/525, 4 September 2013, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/525

Report of the Secretary-General on women and peace and security, S/2014/693, 23 September 2014, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2014/693

Report of the Secretary-General on women and peace and security, S/2016/822, 29 September 2016, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/822

Report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict, S/2017/414, 10 May 2017, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2017/414

Report of the Secretary-General on the protection of civilians in armed conflict, S/2016/447, 13 May 2016, http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/447

Report By The Director - General To The Intergovernmental Council Of The IPDC, The Safety Of Journalists And The Danger Of Impunity, 2016, <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002464/246411e.pdf>

B. Συμβούλιο της Ευρώπης:

European Convention on Human Rights, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Επιτροπή Υπουργών:

Declaration of the Committee of Ministers on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors, 30 April 2014, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Decl%2830.04.2014%292&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true>

Declaration by the Committee of Ministers on the protection and promotion of investigative journalism, adopted on 26 September 2007, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=Decl-26.09.2007&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383&direct=true>

Recommendation CM/Rec(2016)4 of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#_ftn1

Recommendation No. R (96) 4 of the Committee of Ministers to member states on the protection of journalists in situations of conflict and tension, <https://rm.coe.int/16804ff5a1>

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on protecting freedom of expression and information in times of crisis. Adopted by the Committee of Ministers on 26 September 2007 at the 1005th meeting of the Ministers' Deputies, 26.9.2007, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805ae60e

Κοινοβουλευτική Συνέλευση:

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 2141 (2017) on attacks against journalists and media freedom in Europe, 24 January 2017, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=23400&lang=en>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 2097 (2017) on attacks against journalists and media freedom in Europe, 24 January 2017, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=23403&>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 1950 (2011), The protection of journalists' sources, 25 January 2011, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17943&lang=en>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 1535 (2007), Threats to the lives and freedom of expression of journalists, 25 January 2007, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17510&lang=en>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 1783 (2007), Threats to the lives and freedom of expression of journalists, 25 January 2007, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17509&lang=en>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Resolution 1438 (2005), Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones, 28 April 2005, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17326&lang=en>

Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recommendation 1702 (2005), Freedom of the press and the working conditions of journalists in conflict zones, 28 April 2005, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17327&lang=en>

Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου:

Özgür Gündem v. Turkey, No. 23144/93, 16.3.2000, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Stewart κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 1984, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Ergi κατά Τουρκίας, 1998, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Isayeva et al.,v. Russia No. 57950/00, 24.2.2005, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Dink v. Turkey 2010, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Kilic v. Turkey, No. 22492/93, 28.3.2000, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Tekin v. Turkey No. 52/1997/836/1042, 9.6.1998, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Najafli v. Azerbaijan, No. 2594/07, 2.10.2012, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Bladet Tromsø And Stensaas V. Norway, No. 21980/93, 20.5.1999, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Goodwin v. the United Kingdom, No. 17488/90, 27.3.1996, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Castells v. Spain, 1992, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Γ. Ευρωπαϊκή Ένωση και ΟΑΣΕ:

Charter Of Fundamental Rights Of The European Union 2012/C 326/02, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=EN>

OSCE Safety Of Journalists Guidebook 2nd Edition, <https://www.osce.org/fom/118052>

Mijatović, Dunja, Communiqué on the growing safety threat to female journalists online. OSCE, Vienna, 6 February 2015, <https://www.osce.org/fom/139186?download=true>

Δ. Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών:

American Declaration Of The Rights And Duties Of Man, http://www.oas.org/dil/access_to_information_human_right_American_Declaration_of_the_Rights_and_Duties_of_Man.pdf

American Convention On Human Rights "Pact Of San Jose, Costa Rica, https://www.oas.org/dil/access_to_information_American_Convention_on_Human_Rights.pdf

Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων & Διαμερικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on Citizen Security and Human Rights (2009), <http://www.oas.org/en/iachr/docs/pdf/citizensec.pdf>

Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on the situation of human rights defenders in the Americas 2012, <http://www.oas.org/en/iachr/defenders/docs/pdf/defenders2011.pdf>

Inter-American Commission on Human Rights (IACHR) Report on Violence Against Journalists And Media Workers: Inter-American Standards And National Practices On Prevention, Protection And Prosecution Of Perpetrators 2013, http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/reports/2014_04_22_violence_web.pdf

IACHR. Report No. 38/97. Case 10.548. Merits. Hugo Bustíos Saavedra. Peru. October 16, 1997, <http://www.oas.org/en/iachr/>

IACHR. Report No. 29/96. Case 11.303. Merits. Carlos Ranferí Gómez. Guatemala. October 16, 1996, <http://www.oas.org/en/iachr/>

Εκθέσεις:

Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter American Commission on Human Rights, Inter-American Legal Framework Regarding The Right To Freedom Of Expression, 2010,

<http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/publications/INTER-AMERICAN%20LEGAL%20FRAMEWORK%20OF%20THE%20RIGHT%20TO%20FREEDOM%20OF%20EXPRESSION%20FINAL%20PORTADA.pdf>

Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression Inter-American Commission on Human Rights, Violence Against Journalists And Media Workers: Inter-American Standards And National Practices On Prevention, Protection And Prosecution Of Perpetrators, 2013, http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/reports/2014_04_22_Violence_WEB.pdf

Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression of the Inter-American Commission on Human Rights, Silenced Zones: Highly dangerous areas for the exercise of freedom of expression, 2017, http://www.oas.org/en/iachr/expression/docs/publications/ZONAS_SILENCIADAS_ENG.pdf

Inter-American Commission on Human Rights (IACHR), Special Study on the Status of Investigations on the Murder of Journalists during 1995-2005 period for reasons that may be related to their work in journalism, Office of the Special Rapporteur for Freedom of Expression of the Inter-American Commission on Human Rights, 2008, <http://www.cidh.org/relatoria/section/Asesinato%20de%20Periodistas%20INGLES.pdf>

Ε. Αφρικανική Ένωση:

African (Banjul) Charter On Human And Peoples' Rights, http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf

Αφρικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

Communication 275/2003, Article 19 v The State of Eritrea,

140/94 - 141/94 - 145/95 : Constitutional Rights Project, Civil Liberties Organisation and Media Rights Agenda / Nigeria, http://www.achpr.org/files/sessions/26th/comunications/140.94-141.94-145.95/achpr26_140.94_141.94_145.95_eng.pdf

Resolution on Guidelines and Measures for the Prohibition and Prevention of Torture, Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment in Africa – Robben Island Guidelines (2002), http://www.achpr.org/files/instruments/robben-island-guidelines/achpr_instr_guide_rig_2008_eng.pdf

Declaration of Principles on Freedom of Expression in Africa, African Commission on Human and Peoples' Rights, 32nd Session, 17 - 23 October, 2002: Banjul, The Gambia, <http://hrlibrary.umn.edu/achpr/expressionfreedomdec.html>

Αφρικανικό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων:

No. 013/2011 ; Beneficiaries of late Norbert Zongo, Abdoulaye Nikiema, Ernest Zongo, Blaise Ilboudou and the Burkinabe Human and Peoples' Rights Movement v. Burkina Faso, <http://www.african-court.org/en/index.php/55-finalised-cases-details/846-app-no-013-2011-abdoulaye-nikiema-ernest-zongo-blaise-ilboudo-burkinabe-human-and-peoples-rights-movement-v-burkina-faso-details>

ΣΤ. Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο & Διεθνές Ποινικό Δίκαιο:

Hague Convention (II) Regarding the Laws and Customs of War on Land, July 29, 1899, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl>

International Convention Respecting the Law and Customs of War on Land, Oct. 18, 1907, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl>

The Geneva Conventions of 1949 and their Additional Protocols of 1977, <https://ihl-databases.icrc.org/ihl>

ICTY, Final Report NATO Bombing, <http://www.icty.org/en/press/final-report-prosecutor-committee-established-review-nato-bombing-campaign-against-federal>

Rome Statute of the International Criminal Court, 1998, https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/ea9aeff7-5752-4f84-be94-0a655eb30e16/0/rome_statute_english.pdf

Office of the Prosecutor's, Situation in Colombia, Interim Report, November 2012, <https://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/3D3055BD-16E2-4C83-BA85-35BCFD2A7922/285102/OTPCOLOMBIAPublicInterimReportNovember2012.pdf>

Statute Of The International Tribunal For Rwanda, http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf

Statute Of The International Tribunal For The Former Yugoslavia, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ακτύπης Σ.Η., Το δικαίωμα στη ζωή, σε συλλογικό Τόμο του Λίνου - Αλεξάνδρου Σισιλιάνου (επιμ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ερμηνεία κατ' άρθρο, (σ. 58-98), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος - Ειδικό μέρος. Σύστημα συνταγματικού δικαίου, Εκδ, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005.

Λιβεράτος Κ., Φραγκούλης Τ. (επιμ.), Το μήνυμα του μέσου. Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1991.

Μαρούδα Μ.Ντ., Ανθρωπιστικό Δίκαιο των Ενόπλων Συρράξεων, Κεφάλαιο 17, σε συλλογικό Τόμο των Κ. Μαγκλιβέρα, Κ. Αντωνόπουλου (επιμ.), Δίκαιο Διεθνούς Κοινωνίας, (σ. 513-562), Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

Μαρούδα Μ.Ντ., Η διεθνής ευθύνη για παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Η κρατική και ατομική ευθύνη σε κίνηση, Εκδ, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2006.

Μαρίνος Γ., Δημοσιογραφία, δεοντολογία και ασυδοσία, Το ΒΗΜΑ, 09/03/2003.

Νάσκου - Περράκη Π., Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, β' έκδοση, Εκδόσεις Θέμις, Αθήνα, 2014.

Περράκης Σ., Τα δικαιώματα του ανθρώπου, Καθημερινή, 11/11/2012.

Σκλαβούνη Γ.Ν, Εισαγωγή στην επιστήμη της δημοσιογραφίας, Εκδ. Έλλην, 1995

Τσάτσος Δ. Θ., Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Γ' Θεμελιώδη δικαιώματα Ι. Γενικό Μέρος, Εκδ, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1998

Τσίρλη Μ., Απογόρευση Βασανιστηρίων, σε συλλογικό Τόμο του Λίνου - Αλεξάνδρου Σισιλιάνου (επιμ.), Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Ερμηνεία κατ' άρθρο, (σ. 99-125), Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Sir Moses Finley, Η πολιτική στον αρχαίο κόσμο, (μτφρ. Σοφία Βουτσάκη), Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 1996 ("Politics in the Ancient World", Cambridge University Press, 1983)

Ξενόγλωσση

Balguy-Gallois A., Protection des journalistes et des médias en période de conflit armé, International Review of the Red Cross, Vol. 86, No. 853, March 2004

Barrow A., UN Security Council Resolutions 1325 and 1820: constructing gender in armed conflict and international humanitarian law, Volume 92 Number 877, March 2010

Berger, Arthur A. Essentials of Mass Communication Theory. London and New Delhi: Sage Publications. (1995)

Bertoni E., Prevent and Punish: In search of solutions to fight violence against journalists, UNESCO 2015

Burri N., Bravery or Bravado? The Protection of News Providers in Armed Conflict, Hotei Publishing, 2015

Burton, E.H., & Pollack, M.A., Mainstreaming Gender in Global Governance, European Journal of International Relations, 2002

Crawford E. & Davies K., The International Protection Of Journalists In Times Of Armed Conflict: The Campaign For A Press Emblem, Wisconsin International Law Journal, 32(1), 2014

Charlotte Lindsey, Women facing war: ICRC study on the impact of armed conflict on women, International Committee of the Red Cross, 2001

Cynthia Sampson, Herm Weaver & John Paul Lederach, Positive approaches to peacebuilding: a resource for innovators, Pact Publications, 2003.

Düsterhöft I., The Protection of Journalists in Armed Conflicts: How Can they Be Better Safeguarded?, Merkourios 2013 – Volume 29/Issue 76

Ersoy M., Peace Journalism and News Coverage on the Cyprus Conflict, The Muslim World, 2010 Hartford Seminary. Published by Blackwell Publishing Ltd.

Galtung J., (2002) "Peace Journalism—a challenge", in: Wilhelm Kempf and Heikki Luostarinen (Eds), *Journalism and the New World Order*, Vol. 2: Studying War and the Media, Goteborg: Nordicom

Hanitzsch T., Journalists as Peacekeeping Force? Peace journalism and mass communication theory, *Journalism Studies*, 2004

Hans-Peter Gasser, The protection of journalists engaged in dangerous professional missions, 28-02-1983 Article, *International Review of the Red Cross*, No. 232

Henckaerts J.M. & Doswald-Beck L., *Customary international humanitarian law: volume I, rules*, Cambridge University Press, New York, 2009

Heyns Ch. and Probert Th., Securing the Right to Life: A cornerstone of the human rights system, *EJIL: Talk Blog of the European Journal of International Law*, Published on May 11, 2016.

Høiby M., *Sexual Violence against Journalists in Conflict Zones. Gendered Practices and Cultures in the Newsroom*, Nordicom, 2016

Horsley W., *The Initiative on Impunity and the Rule of Law: A Joint Project of City, University of London Centre for Law, Justice and Journalism (CLJJ) and the University of Sheffield Centre for Freedom of the Media (CFOM)*, CLJJ, City University London and CFOM, University of Sheffield 2011

Howard, Ross (2009) *Conflict-Sensitive Reporting: State of the Art*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation.

IRIS Themes Freedom of Expression and the Media: Standard-setting by the Council of Europe: (II) Parliamentary Assembly, European Audiovisual Observatory, 2011

Kempf, Wilhelm, Reimann, Michael and Luostarinen, Heikki (1996) *Qualitative Inhaltsanalyse von Kriegspropaganda und Kritischem Friedensjournalismus, Diskussionsbeiträge der Projektgruppe Friedensforschung*, No. 32, Konstanz: University of Konstanz.

Kristin Skare Orgeret and William Tayeebwa, *Journalism in Conflict and Post-Conflict Conditions, Worldwide Perspectives*, Nordicom 2016

Kovach B. & Rosenstiel T., *The elements of journalism. What newspeople should know and the public should expect*, Three Rivers Press, New York, 2014

Leach Ph., *The principles which can be drawn from the case - law of the European Court of Human Rights relating to the protection and safety of journalists and journalism*, report for the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and Information Society, 'Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age: Opportunities, Rights, Responsibilities', Belgrade, 7-8 November 2013, MCM(2013)012.

Mag. Hilde Farthofer, *Journalists in armed conflicts – Protection measures in the International Humanitarian Law*, Paper presented at the SGIR 7th Pan-European International Relations Conference, Stockholm, 9-11 September 2010.

McGoldrick A. and Lynch J. (2000) *Peace Journalism: how to do it?*,

McGonagle T., *How to address current threats to journalism?: The role of the Council of Europe in protecting journalists and other media actors*, expert paper for the Council of Europe Conference of Ministers responsible for Media and Information Society, 'Freedom of Expression and Democracy in the Digital Age: Opportunities, Rights, Responsibilities', Belgrade, 7-8 November 2013, MCM(2013)009

Metin Ersoy, *Peace Journalism and News Coverage on the Cyprus Conflict*, The Muslim World, Hartford Seminary, Blackwell Publishing, 2010

Seow Ting Lee, *Peace Journalism: Principles and Structural Limitations in the News Coverage of Three Conflicts*, Mass Communication and Society, 2010

Tsagourias N., *Violence against journalists and crimes against humanity*, University of Sheffield, 2014

White Aidan, *Getting the balance right: gender equality in journalism*, International Federation of Journalists, 2009

Whitehorn, K. (2014) *Why female war reporters are important*, *The Guardian*, 2014 08.06.2017